

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEKLİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ALGILANAN ANNE-BABA REDDİYLE BAŞ
ETMELERİ İLE DENETİM ODAĞI, ÖĞRENİLMİŞ GÜÇLÜLÜK VE EŞ KABUL-
REDDİYLE İLİŞKİSİ**

DANIŞMAN
PROF. DR. FERDA AYSAN

YARDIMCI DANIŞMAN
DOÇ.DR. AZMİ VARAN

HAZIRLAYAN:
ZUHAL GÜLTEKİN

İZMİR
2011

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri ile Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi” adlı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../

Zuhal GÜLTEKİN

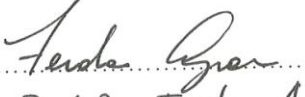

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EGİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

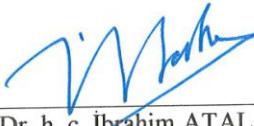
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

Zuhal Gültekin tarafından Prof.Dr. Ferda Aysan ve Doç.Dr. Azmi Varan yönetiminde hazırlanan “Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri ile Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından “Yüksek Lisans Tezi” olarak kabul edilmiştir.

.....
Prof. Dr. Ferda Aysan
Danışman

Azmi Varan
Jüri Üyesi

Zekavat Kebesakal
Jüri Üyesi

.....

Prof. Dr. h. c. İbrahim ATALAY
Enstitü Müdürü

Adres: Uğur Mumcu Cad.135 Sk. No:5 35150 Buca/İZMİR
Telefon: +90 (232) 440 09 08 - 440 09 11 Faks: +90 (232) 420 60 45
e-posta: egitimbil@deu.edu.tr

15.07.2011

Tez Veri Giriş Formu

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

Referans No	407247
Yazar Adı / Soyadı	Zuhal Gültekin
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 13283594982
Telefon / Cep Telefonu	05057156066
e-Posta	zuhal_gultekin_@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri ile Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi
Tezin Tercümesi	The Relationship Between Coping with Parental Rejection and Locus of Control, Learned Resourcefulness and Partner Acceptance-Rejection
Konu Başlıkları	Psikoloji
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2011
Sayfa	118
Tez Danışmanları	Prof. Dr. Ferda Aysan Doç. Dr. Azmi Varan
Dizin Terimleri	Psikoloji=Psychology Psikolojik danışma=Psychological counseling Psikolojik durum=Psychological support Psikososyal uyum=Psychosocial harmony Psikolojik güç=Psychological power
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	☒ Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Ertelenmesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezinin, ilgilenenlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtım ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

15.07.2011

İmza:.....

Yazdır

ÖNSÖZ

Öncelikle araştırmamıza katılan ve ölçek kitapçılarının doldurulması için yardımda bulunan tüm Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencilerine teşekkür ederim.

Çalışmalarım sırasında her türlü akademik ve psikolojik desteği veren, cesaretimin kırıldığı zamanlarda beni yüreklendiren değerli danışmanlarım Doç.Dr. Azmi Varan ve Prof.Dr. Ferda Aysan'a,

Bu bölüm onusunda beni bilgilendiren ve bölüme başvuru yapmam için beni cesaretlendiren Yard. Doç.Dr. Hadiye Küçükkaragöze'e

Verilerimin analizinde yardım eden, zorlandığım her konuda aynı sabırla yardımcı olan Volkan Karpat ve Selcan Yavuz'a, her zor anımda bana evlerinin kapısını açan ve beni evimdeymişim gibi rahat ettiren dostlarım Deniz Karpat ve Pınar Zabin'e,

Yükseklisans süresince yardımlarını eksik etmeyen büyük bir uyum ve destekle bir arada sıkıntılarımızı beraberce aştığımız dostluğun lezzetini tattıran tüm yüksek lisans arkadaşlarıma,

Desteklerini tüm eğitim hayatım boyunca hissettiğim her zaman yanımda olup bana güvenen annem Nihal Gültekin ve babam Selahattin Gültekin'e,

Manevi desteğiyle hayatıma kattığı huzur ve güven için Murat Süleyman Akipek'e çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Yemin Metni	i
Değerlendirme Kurulu Üyeleri	ii
Yükseköğretim Kurulu Dökümantasyon Merkezi.....	iii
Önsöz.....	iv
İçindekiler	v
Tablo Listesi	vii
Şekiller Listesi	vii
Özet.....	x
Abstract.....	xi

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	01
1.2. Problem Cümlesi	16
1.3. Alt Problemler	16
1.4. Araştırmanın Amacı	17
1.5. Araştırmanın Önemi	17
1.6. Sayıtlılar	18
1.7. Sınırlılıklar	18
1.8. Tanımlar	18
1.9. Kısaltmalar	20

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Açıklamalar	21
2.1.1. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı	21
2.1.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu	23
2.1.1.2 Ebeveynliğin Kontrol Boyutu.....	25
2.1.1.3 Ekar'ın Kişilik Kuramı.....	25
2.1.1.3.1. Bağımlılık ve ya Savunucu Bağımsızlık.....	27
2.1.1.3.2. Duygusal Tepkisizlik (Duyarsızlık).....	29

2.1.1.3.3. Düşmanlık ve Saldırganlık.....	30
2.1.1.3.4. Öz-Saygı.....	30
2.1.1.3.5. Öz-Yeterlik.....	31
2.1.1.3.6. Duygusal Tutarlılık.....	32
2.1.1.3.7. Dünya Görüşü.....	32
2.1.1.4 EKAR'ın baş etme Kuramı (Coping Theory).....	33
2.1.2 Öğrenilmiş Güçlülük	35
2.1.3 Kontrol odağı.....	37
2.2. Ebeveyn Kabul – Red Kuramı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	38

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	43
3.2. Evren ve Örneklem.....	43
3.3. Veri Toplama Araçları.....	46
3.3.1. Anket Formu.....	46
3.3.2. Ebeveyn (Anne ve Baba) Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ).....	46
3.3.3. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ).....	48
3.3.4. Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ).....	49
3.3.5. Kontrol odağı Ölçeği (KOÖ).....	50
3.3.6. Eş Kabul-Red Ölçeği (EŞKRÖ).....	51
3.4. Verilerin Toplanması	52
3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	53

IV. BÖLÜM

BULGULAR.....	54
---------------	----

V. BÖLÜM

TARTIŞMA.....	74
---------------	----

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
------------------------	----

KAYNAKLAR.....83

EK:

1.ÖLÇEKLER

2.UYGULAMA İZİNLERİ

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmada Yer Alan Katılımcılara İlişkin Temel Demografik Bulgular
.....

Tablo 2: Anne-Baba EKRÖ, KİDÖ, EŞKRÖ/K, KOÖ, ROGÖ arasındaki
korelasyon matrisi

Tablo 3: Cinsiyet açısından Anne - Baba EKRÖ, KİDÖ, EŞKRÖ/K, KOÖ,
ROGÖ arasındaki korelasyon matrisi.....

Tablo 4: Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin öğrenilmiş güçlülük,
Denetin Odağı ve Eş kabul-reddi ortalama puanlarına İlişkin Bulgular.....

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: EKAR Kuramının Kişilik Alt kuramına Göre Sorunlu ve Baş edici
Kişiler.....

Şekil 2: Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş
Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

Şekil 3: Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş
Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

Şekil 4: Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol odağının
Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

- Şekil 5:** Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol odağının Aracılık etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 6:** Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 7:** Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 8:** Kadınlarda Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 9:** Kadınlarda Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model
- Şekil 10:** Erkeklerde Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 11:** Erkeklerde Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 12:** Kadınlarda Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 13:** Kadınlarda Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 14:** Erkeklerde Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model.....
- Şekil 15:** Erkeklerde Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

Şekil 16: Kadınlarda Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

Şekil 17: Kadınlarda Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

Şekil 18: Erkeklerde Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

Şekil 19: Erkeklerde Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model.....

ÖZET

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı - EKAR Kuramı (Parental Acceptance-Rejection Theory - PARTheory), çocuklukta anne-baba tarafından kabul veya red edilmenin, çocuğun psikolojik gelişimini ve yetişkinlikteki uyumunu nasıl etkilediğini açıklayan ve yordayan bir sosyalleşme kuramıdır. Çocukluklarında reddedilmiş bireylerin bugünkü yakın ilişkilerinde de reddedileceği kişilere yöneldikleri araştırmalarda saptanmış bir durumdur. EKAR Kuramına göre çocukluklarında reddedilmiş fakat kişilik değerlendirme ölçeğinin sonuçlarına göre psikolojik uyumu iyi olan kişiler “*baş edici*” olarak adlandırılmaktadır. Baş etme EKAR Kuramının en az gelişmiş kısmıdır. Bu sebeple araştırmada “Üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba reddiyle baş etmeleri Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve eş-kabul reddiyle ilişkili midir?” sorusuna cevap aranmış olup Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (anne ve baba için ayrı ayrı olmak üzere), Kişilik Değerlendirme Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği, Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği ve Eş Kabul-Reddi Ölçekleri kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini Atatürk Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemine ise “küme örnekleme” türünün “kademeli küme örnekleme” uygulanarak seçilecek farklı fakültelerdeki (Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fen –Edebiyat Fakültesi, Eczacılık Fakültesi) üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın bulgularına bakıldığında çocuklukta algılanan ebeveyn kabul- reddiyle bu günkü psikolojik uyum arasında anlamlı bir ilişki olduğu duruma cinsiyet açısından bakıldığında erkeklerin ebeveynlerinden algıladıkları kabul-red düzeylerinin bugünkü psikolojik uyumlarıyla kadınlara göre daha fazla ilişkili olduğu görülürken kadınlarda annenin kabul reddi psikolojik uyum ile daha fazla ilişkili bulunmuştur.

Çocuklukta anne-baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyum arasındaki ilişkide öğrenilmiş güçlülük ve kontrol odağının aracı bir etkisi olduğu görülmüştür. Yani kişinin bugünkü psikolojik uyumu üzerinde ebeveyn kabulü, öğrenilmiş güçlülük ve denetim odağının etkisi olduğu söylenebilir. Çocuklukta ebeveynler ile yaşananların bugünkü psikolojik uyum üzerindeki etkisinde eş kabulünün aracılık etkisinin incelendiğinde, erkeklerde eş kabul-reddi çocuklukta algılanmış olan baba kabulüyle psikolojik uyum arasındaki ilişkiye dolaylı aracılık ederken kadınlarda hiçbir aracılık etkisi yoktur. Kadınlarda eş kabulü çocuklukta algılanmış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye aracılık etmemiştir. Erkeklerde ise eş kabulü çocuklukta algılanmış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye dolaylı

aracılık etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne Baba Kabul-Reddi, Baş Etme, Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük

ABSTRACT

Parental Acceptance-Rejection (PARTheory) is a theory of socialization that explains and predicts the effects of parental acceptance-rejection in childhood on the psychological development and psychological adjustment of individuals in adulthood. Studies have demonstrated that individuals who perceived rejection in their childhood tend to be intimate with people who would reject them. According to PARTheory, individuals who were rejected in childhood but have a relatively good psychological adjustment today are named as “copers”. There isn't much evidence concerning how these people cope with the negative effects of rejection.

For this reason, this current study attempted to answer the question “whether university students' coping with parental acceptance-rejection is related to locus of control, learned resourcefulness and intimate partner acceptance-rejection or not” by employing Parental Acceptance and Rejection Questionnaire (applied separately for mothers and fathers), Personality Assessment Questionnaire, Rosenbaum's Learned Resourcefulness Scale, Locus of Control Scale, and Intimate Partner Acceptance-Rejection Questionnaire.

The population of the study was Atatürk University students. The sample of the study consisted of university students from Faculty of Education, Faculty of Fine Arts, Faculty of Science and Literature, and Faculty of Pharmacy.

According to the findings of the study, it can be seen that there is a significant relationship between parental acceptance-rejection perceived in childhood and current psychological adjustment of the person. In terms of gender, parental acceptance-rejection perceived in childhood was related to present day psychological adjustment more in males than in females. Amongst females, maternal acceptance-rejection was related more to psychological adjustment than paternal acceptance-rejection.

It was found that learned resourcefulness and locus of control had a mediating effect in the relation between parental acceptance-rejection in childhood and psychological adjustment in adulthood. In other words, parental acceptance-rejection, learned resourcefulness and locus of control all affect psychological adjustment of individuals.

When the mediating effect of intimate partner acceptance-rejection on the relation between childhood experiences and present day psychological adjustment, it was found that, in males, intimate partner acceptance had an indirect mediating effect on the relationship between paternal acceptance-rejection in childhood and psychological adjustment. However, no such effect was found in females. In females, partner acceptance had no mediating effect on the relationship between maternal acceptance in childhood and psychological adjustment. In males, however, partner acceptance had a mediating effect on the relationship between maternal acceptance in childhood and psychological adjustment

Keywords: Parental Acceptance-Rejection, Coping, Locus of Control, Learned Resourcefulness

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (EKAR Kuramı) Rohner tarafından “ebeveyn kabul ve reddinin nedenlerini, sonuçlarını ve ilgili değişkenlerini yordamaya ve açıklamaya çalışan bir sosyalizasyon kuramı” olarak tanımlanmıştır.

Çocuğun gelişiminde oldukça etkili olan ailenin, çocuk üzerindeki etkisi doğumdan önce başlar. Ailenin çocuğa karşı istekli veya isteksiz oluşu, gerek ruhsal kültürel, gerekse toplumsal-ekonomik yönden yeni bir çocuğun gelişine hazır olup olmadığı ve çocuktan beklentileri, o çocuğun yaşantısını ilk izlenimlerini ve çevresiyle duygusal iletişimini önemli yönde etkileyecektir (Yavuzer, 1998).

Son dört bin yıldaki seksen uygarlıkla ilgili kapsamlı bir araştırma yapmış olan İngiliz antropolog John D. Urwin, her uygarlıkta aile bozuldukça uygarlığın parçalanmaya başladığını görmüştür (Doğan, 2006). Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir (Yörükoğlu, 2004).

Sevgi, güven ve saygıyı çocukta uyandıracak kişiler anne-babadır. Hiçbir çocukta anne babasını sevmek, onlara saygı göstermek içgüdüsel değildir. Çocuk ve yetişkin ilişkisinde, çocuğa en yararlı sevgi, güven ve kabuldür. Çocukla anne-babanın ilk ilişkilerinin sevgi üzerine kurulması çok önemlidir. Bu derin duygusal ilişki çocuk ile erken yaşlardan itibaren kurulmalıdır. Başlangıçta çocuk güven duygusunu annesi yoluyla hisseder, zamanla bu güven ilişkisinin farkına varır. Ailenin gücü öncelikle eşlerin karşılıklı ilişkisine dayalıdır. Anne-babanın birbirlerine karşı davranışları çocuğun gelişmesinde temel etkidir (Oktay, 2002).

Rohner (2004)'e göre, çocukları anne-babaları tarafından kabul veya reddedilmeleri kadar etkileyen başka hiç bir yaşantı yoktur. Dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılmış olan araştırmalar, anne-baba tarafından kabul veya reddedilmenin çocukların hem duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimini, hem de yetişkinlikteki psikolojik uyumlarını etkilediğini göstermiştir.

Yavuzer (2007)'e göre reddetme bir anlamda, çocuğun bedensel ve ruhsal gereksinimlerini karşılamayı aksatarak ona düşmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir. Bu ortamdaki çocuk, yardım duygusundan uzak, sinirli, duygusal kırıklıkları olan, diğerlerine, özellikle kendisinden küçük ve zayıflara karşı düşmanca duygulara sahip bir birey olabilir. Anne babanın kabulü ise çocuğu sevgi ve sevecenlikle ele alması biçiminde davranışa yansır. Kabul eden anne baba genellikle çocuğun ilgilerini göz önünde tutarak onun yeteneklerini geliştirecek ortam hazırlar. Kabul edilen çocuk sosyalleşmiş, işbirliğine hazır, arkadaş canlısı, duygusal açıdan dengeli ve mutlu bir bireydir. Kabul anne-baba ile çocuk arasındaki duygusal ilişki ile ilgilidir. Bu ilişki sıcak ve yakından, soğuk ve uzak bir ilişkiye doğru değişim gösterir.(Maccoby ve Martin, 1983).

Rohner'e göre kabullenme, ebeveynlerin çocuklara karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler söyleme gibi sözel sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullenmelerini ifade eden davranışlardır. Reddedici tutum ise, çocuğun anne babası tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutumu sergileyen anne ve babaların çocukları genellikle, anne ve babaları tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun reddedici olduğu belirgin davranışlarla karşı karşıya gelirler. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, "kişilik", "baş etme" ve "sosyo-kültürel" alan olmak üzere üç farklı alandan oluşup beş temel soru sormaktadır

I. Kişilik Alanı:

1. Dünya üzerinde farklı kültürlerde yaşayan çocuklar anne-babaları tarafından kabul ya da reddedilmeye özünde aynı şekilde mi tepki vermektedirler?

2. Çocuklukta reddedilmenin etkileri, yetişkinlik ve yaşlılık döneminde ne kadar sürmektedir?

II. Baş Etme Alanı:

3. Neden bazı çocuklar ve yetişkinler çocukluk döneminde yaşadıkları red ile duygusal açıdan diğerlerine göre daha etkin bir şekilde başa çıkabilmektedirler?

III. Sosyokültürel Alan:

4. Neden bazı anne-babalar çocuklarına karşı sıcak ve sevgi dolu bir şekilde yaklaşırken, bazı anne-babalar çocuklarına karşı soğuk, ilgisiz hatta saldırgan olabiliyorlar? Acaba, Ekar Kuramının öngördüğü gibi, belirli bazı psikolojik, ailesel veya toplumsal faktörler, belirli ebeveyn kabul-red davranış örüntüleri ile tutarlı bir şekilde ilişkili mi?

5. Bir toplumun genel yapısı ve içinde yer alan bireylerin davranış ve inançları, o toplumdaki anne-babaların çocuklarına karşı daha çok kabul ya da red edici olmalarından nasıl etkilenmektedir? Örneğin, bir insanın dini inançları, sanatsal tercihleri ya da diğer kendini ifade biçimleri ve davranışları çocuklukta anne-babası ile ilişkide ne kadar kabul ya da red yaşadığı ile evrensel bir şekilde ilişkili midir?

Gerek Amerika Birleşik Devletleri gerekse dünyanın birçok farklı kültürlerinde binlerce insanla yürütülmüş olan çalışmalardan elde edilmiş olan veriler tutarlı bir şekilde çocuk ve yetişkinlerin yaklaşık %80'inin EKAR kişilik alt kuramının yordadığı şekilde (Şekil 1) tepki verdiğini ortaya koymuştur.

Şekil 1: EKAR Kuramının Kişilik Alt kuramına Göre Sorunlu ve Baş edici Kişiler

Şekil 1, EKAR kuramının algılanan ebeveyn kabul-reddi ile ruh sağlığı arasındaki ilişki hakkındaki görüşlerini grafiksel olarak özetlemektedir. Şeklin ortasında yer alan çapraz bant (bireysel farklılıklara da olanak tanıyan bir şekilde), çocuk ve yetişkinlerin ruhsal sağlığının, yaşadıkları reddin şekli, sıklığı, yoğunluğu ve süresi ile orantılı bir şekilde zedeleneceğini göstermektedir. Bu bağlamda, kişinin psikolojik açıdan ne kadar sağlıklı olacağı ve nasıl bir hayat yaşayacağı önemli oranda çocukken anne-babasıyla ilişkisinde ne kadar “kabul” ya da “red” edildiğine bağlı olarak değişecektir.

Ailelerinden kabul algılayıp bugün ki psikolojik uyumu iyi olan kişiler “sağlıklı” yani “*kabul edilmiş*” kişiler olarak adlandırılırken; ailelerinden çocukluklarında red algılamış bugünkü psikolojik uyumları kötü olan kişiler “sağlıksız” yani “*reddedilmiş*” kişiler olarak adlandırılır.

Ancak, bazı kişiler sevginin olduğu ailelerden gelmelerine rağmen, red yaşamış kişilerde tipik olarak görülen bir dizi psikolojik sorun yaşamaktadırlar. Bu kişiler, EKAR Kuramında “*sorunlu*” (troubled) kişiler olarak adlandırılmaktadır. Bunlardan birçoğu, ebeveynlerin dışındaki bağlanma figürleri ile sevginin olmadığı (reddin yaşandığı) ilişkilerde olan yetişkinlerdir.

Yetişkinlerin kendilerini duygusal açıdan ne kadar güvende ve iyi hissettikleri, yetişkin bağlanma figürleri ile ilişkilerinde neler yaşadıklarına, neler algıladıklarına bağlı gözükmetedir. Dolayısıyla, kişinin yakın bir duygusal ilişkide eşi ya da sevgilisi tarafından ne kadar kabul ya da red edildiğinin, onun bugünkü psikolojik uyumu üzerinde çok önemli bir etkisi olacaktır. EKAR Kuramına göre, çoğu insan için yaşamın her hangi bir noktasında bağlanma figürleri tarafından reddedilme, sağlıklı bir sosyal ve duygusal uyumu riske atacaktır.

EKAR Kuramı, aynı zamanda, küçük bir grubun bağlanma figürleri ile ciddi düzeyde red yaşamalarına rağmen duygusal açıdan normal bir uyuma sahip olacağını beklemektedir. Bu grup, Şekil 1’de **“baş ediciler”** olarak adlandırılmıştır. Yani, Ebeveyn Kabul-Red ölçeğine göre ailelerinden red algıladıkları halde Kişilik Değerlendirme ölçeğinin sonuçlarına göre psikolojik uyumları normal çıkan kişilere **“baş ediciler”** kişiler olarak adlandırılmıştır.

Baş çıkma kavramı incelendiğinde literatürde karşımıza “öğrenilmiş güçlülük” kavramı çıkmaktadır. Öğrenilmiş güçlülük kavramı, ‘öz-kontrol’ (self-control) kavramı yerine kullanılmaya başlanan ve temelde bilişsel başa çıkma stratejilerinin kişideki dağarını (repertuarını) ifade eden terimdir.(Rosenbaum, 1983) Duygusal ve fizyolojik tepkilerle başa çıkmada bilişlerin ve öz-yönergelerin kullanımı; planlama ve problem çözme tekniklerinin uygulanması; hemen doyumun ertelenebilmesi ve içsel olayları kişinin kendisinin düzenleyebileceğine dair genel bir inancının olması öğrenilmiş güçlülüğün bileşenlerini oluşturmaktadır. Bireyde bunun yüksek olması, dağarında her tür başa çıkma ve öz – kontrol becerilerinin yaygın biçimde bulunduğu anlamına gelmektedir. Böylece, bu özelliklere sahip birey, stresle başa çıkmada bu donanımı sayesinde stresörlerden daha az etkilenilmekte ve daha az psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir.

Stres yaratan bir olay bazı insanlarda ağır psikolojik ya da fiziksel sorunlara yol acarken, bazılarında hiçbir sorun yaratmamakta, hatta bu insanlar söz konusu durumu ilginç bir olay olarak bile görebilmektedirler (Atkinson ve diğ., 1999).

Bireyler, davranışlarına, inançlarına, iletişim tarzlarına yansıyan birçok temel şeyi aile çevrelerinden öğrendikleri için, çocuğun ilk deneyimleri kazandığı ve

davranış biçimlerini öğrendiği en önemli sosyal kurum olarak ailenin çocuğunun ruhsal, bedensel ve zihinsel özelliklerinin gelişimindeki rolü oldukça önem kazanmaktadır. Çocuğun kişiliğine saygı duyan, onu anlamaya çalışarak dinleyen ve kendini yönlendirmesi yolunda fırsat veren sağlıklı bir aile ortamı, çocuğun gelişimine önemli katkıda bulunmuş olur (Vural, 2004).

Bireyin ruh sağlığı açısından önemli olan öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip olmasının çocuklukta aile ve sosyal çevre içerisinde kazanıldığına inanılmaktadır. Rosenbaum'da (1990), öğrenilmiş güçlülüğün çevresel veya durumsal ve bireysel etmenlerden etkilendiğini söylemektedir.

Bütün aileler farklı şekillerde de olsa stres ve kaygı yaratan durumlarla ve sorunlarla karşılaşır (Kerimoğlu, 1996). Bazı ailelerde gerek dış dünyadan kaynaklanan streslerin aile hayatına yansıyan olumsuz etkileri, gerekse aile bireylerinin kendi aralarındaki ilişkilerinden kaynaklanan çatışmalar, hem aile hayatını, hem de ailedeki kişilerin sağlığını tehdit ederken, bazı ailelerde bunun tersi olmakta, dış dünyayla sorunsuz bir ilişki sürdürürken, hem de kendi ilişkilerini sağlıklı ve çatışmasız sürdürmektedirler (Baltaş, 1993). Bu durum ailelerin sağlıklılık durumlarının birbirinden farklılaştığını göstermektedir. Literatürde değişik şekillerde tanımlanmış bulunan ailelerin sağlıklılık durumu (Fidaner, 1995) genelde en kısa sekli ile işlevsel olan aile "sağlıklı", işlevsel olmayan aile de "sağlıksız" aile olarak nitelendirilmektedir (Özgüven, 2000).

Sağlıklı ailede, ailedeki düzen ve etkileşim biçimi, aile bireylerinin her türlü gereksinimlerini, doğal yaşantı içinde karşılar ve aile üyeleri ailelerinin bir parçası olmaktan mutludurlar. Üyeler, görev ve sorumluluklarını doğal olarak yerine getirirler ve kişiler birbirinden bağımsız olarak ve isteyerek karşılıklı yardım içindedirler. Aile üyeleri arasında olumlu duygusal bağlar vardır, kendi üyelerini değerli bulan aile bireylerinin arasında karşılıklı destek, uyum ve iletişim vardır. Uyum ve desteğin temeli olan "iletişim", toplumlardaki temel düzeni sağladığı gibi, aile sistemi içinde de sağlıklı bir düzenin oluşmasına katkıda bulunur (Özgüven, 2000).

Aile ve kişiliğin gelişimi konusundaki açıklamalara bağlı olarak, insanların stres yaratan yaşam olayları karşısında farklı düşünmeye yönlendiren ve bu tur

olaylarla basa çıkma tarzlarını farklılaştıran ve bu farklılıkların uyum sağlamaya olan katkı düzeyinin kişiler arasında değişmesini (Atkinson ve diğ., 1999), diğer bir deyişle öğrenilmiş güçlülük düzeylerindeki bireysel farklılaşmayı, gelişim sürecinde ailenin önemli etkisi olan kişilik özellikleriyle ifade etmek mümkün olabilmektedir (Coşkun, 2008).

Kişinin stresle basa çıkması kişilik donanımları ve elindeki imkânları kullanabilmesi ile ilişkili bir durumdur. Bu sebeple kişisel özellikler stresin olumsuz etkilerinden korunabilme derecesini de belirlemektedir. Bunlar kişinin değişimlere uygun olarak kendini programlayabilme yeteneği (esneklik), çevre gelenekleri ve geçmiş tecrübelerinden elde ettiklerine bağlı olarak gelişmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1988). Dolayısıyla kişilik gelişim sürecine bağlı olarak, öğrenilmiş güçlülük davranışının oluşumunda yaşamın ilk yıllarından itibaren bireyin içinde yaşadığı kültürel çevre ve aile ortamı yaşantılarının niteliğinin çok önemli olduğu belirtilebilir. Küçük yaşlardan itibaren gayri resmi yollarla öğrenilen ve bilişsel beceri olan öğrenilmiş güçlülük, farklı ortamlarda yetişen bireylerde farklı gelişmektedir. Dağ (1992) tarafından basa çıkma stratejileri dağarcığı olarak ifade edilen öğrenilmiş güçlülük, bireyde yüksek düzeyde ise, dağarcığında her tur başa çıkma ve öz-kontrol becerilerinin yaygın biçimde bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu özelliklere sahip olan bir birey, stresli yaşam olayları karşısında daha az etkilenmekte ve psikolojik sorunlarla karşılaşma oranı azalmaktadır. Diğer taraftan, düşük öğrenilmiş güçlülük düzeyindeki bireyler ise, stresli yaşam olayları karşısında psikolojik sorunlar yaşayabilmekte, zorluklarla karşılaştıklarında başarma çabasından kolayca vazgeçebilmekte, başarılarının şans eseri olduğunu düşünürlerken, başarısızlıklarının ise kendi yetersizliklerinden kaynaklandığına inanmaktadırlar (Rosenbaum ve Ben-Ari, 1985).

Kişilik boyutlarından biri olan Kontrol odağı inancı ise (Rotter, 1966), bireylerin geçmişteki pekiştirici yaşantılarına dayalı olarak, davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ve ya kendi dışındaki odakların (şans, kader, tanrı vb.) kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir. Bazı bireyler, iç – dış Kontrol odağı inancı boyutunun uç noktalarında, bazıları da ortalarında yer alabilmektedirler (Rotter, 1966; 1971; 1975; 1990, Akt; Dağ, 1992).

Kişinin iç ve ya dış kontrol odaklı olması içinde bulunulan duruma göre değişebilmektedir. Ancak kişiler yaşamlarının her yönünde ve her durumda genellikle bu uçlardan birine daha yakın olabilmektedirler. (Chubb, Fertman ve Ross 1997, Cüceloğlu 1993a, Ertübey-Kurt 1990, Njus ve Brockway 1999, Nunn 1987).

Kontrol odağının içten denetim ucuna yakın olan kişiler, yaşadığı olayların, çerçevesinde olup bitenlerin kendi denetimleri altında olduğuna ve yaşamlarını istedikleri yöne çevirebileceklerine inanmaktadırlar. Başarısızlıklarının sebebini dış faktörlerde aramadan, kendi davranışlarında arayabilmektedirler. Kendi düşüncelerine önem vermekte ve başkalarının baskılarına yenik düşmeden kendi kararlarını uygulayabilmektedirler. Karar vermeden önce çok yönlü düşünmekte, olayların sonuçlarını göz önüne alarak karar vermektedirler. İç kontrol odaklı kişiler işlerini severek yapmaktadırlar ve daha verimlidirler. Sorumluluklarını bilen, güvenilir ve uyumlu davranışlar gösteren kişilerdir (Cüceloğlu 1993, Dönmez 1983). Başarısızlıklarının sebebini dış faktörlerde aramadan, kendi davranışlarında arayabilmektedirler.

Dıştan denetim ucuna yakın olan kişiler yaşantısını etkilemekte aciz olduğuna ve yaşamını kaderin belirlediğine, elinden gelen bir şey olmadığına inanmaktadırlar. Dış kontrol odaklı kişiler içinde yaşadıkları sosyal çevrenin kurallarına uymayı görev saymaktadırlar. Davranışlarını “başkaları ne der?” düşüncesiyle belirleyebilmekte ve başkalarının baskılarına yenik düşebilmektedirler. Çoğu kez kendi mutluluklarını bir başkasına bağımlılıkta (Örn: anne-baba, eş vb.) ve onları mutlu etmekte arayabilmektedirler (Cüceloğlu 1993).

Anne-babalar bilerek ya da bilmeyerek doğumlarından başlayarak çocuklarına nasıl davranmaları, düşünmeleri, hissetmeleri ve algılamaları gerektiğini çocuk yetiştirme tutumlarıyla öğretmektedirler. Çocuğun kişilik gelişimi üzerinde önemli etkisi bulunan anne-baba tutumlarının en belirgin iki özelliği “duygusal ilişki boyutu” ile “kontrol boyutu”dur. Duygusal ilişki boyutunun kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde farklılaştığı, kontrol boyutunun da kısıtlayıcı tutumdan, koruyucu tutuma kadar geniş bir alanı kapladığı çeşitli araştırmalarla vurgulanmıştır (Aksaray 1992, Alisinanoğlu 1995, Bostan 1993, Öztürk 1990, Yavuzer 1994).

Lundby çalışması (Cederblad, Dahlin, Hagnell ve Hansson, 1995), iç Kontrol odağının çocuklukta geliştirilen bir kişilik mizacı olduğunu ve yetişkinlikteki olumlu ruh sağlığını etkilediğini ortaya koymuştur.

Dağ (1992), iç Kontrol odağı inancının, daha iyi bir duygusal uyumla, bir başka deyişle, psikolojik sorunların azlığıyla, öznel iyilik haliyle ve stresle daha iyi başa çıkabilmeyle ilişkili olduğunu belirtmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi şudur: “Üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba reddiyle baş etmeleri öğrenilmiş güçlülük, Kontrol odağı ve eş-kabul reddiyle ilişkili midir?”

1.3. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri ise şunlardır:

1. Çocuklukta anne ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum arasında ilişki var mıdır?
2. Çocuklukta baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyum arasında ilişki var mıdır?
3. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
4. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki üzerinde öğrenilmiş güçlülüğün aracı etkisi (mediating effect) var mıdır?
5. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki üzerinde kontrol odağının aracı etkisi (mediating effect) var mıdır?

6. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki üzerinde eş kabul-reddinin aracı etkisi (mediating effect) var mıdır?
7. Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki üzerinde öğrenilmiş güçlülüğün, kontrol odağının, eş kabul-reddinin aracı etkisi (mediating effect) cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
8. Kabul edilmiş (Sağlıklı), reddedilmiş (sağlıksız), sorunlu ve baş edici kişiler öğrenilmiş güçlülük ortalama puanları açısından farklılaşmakta mıdır?
9. Kabul edilmiş (Sağlıklı), reddedilmiş (sağlıksız), sorunlu ve baş edici kişiler kontrol odağı ortalama puanları açısından farklılaşmakta mıdır?
10. Kabul edilmiş (Sağlıklı), reddedilmiş (sağlıksız), sorunlu ve baş edici kişiler eş kabul-reddi ortalama puanları açısından farklılaşmakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Amacı

EKAR baş etme alt kuramı, çocukluklarında reddedici davranışlarla büyümüş bazı insanların nasıl olup da reddedilmenin getirdiği olumsuz ruhsal sonuçlardan kaçabildikleri üzerinde durmaktadır. Araştırmamız da bununla bağlantılı olarak hangi değişkenlerin reddedilmenin olumsuz ruhsal sonuçlarına karşı şemsiye görevinde bulunduğu araştırılmıştır.

Araştırmanın amacı ise; algılanan anne-baba reddiyle baş edebilme ile Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve eş-kabul reddinin ilişkisini incelemektir.

1.5. Araştırmanın Önemi

Hem kuramsal hem de görgül (ampirik) çalışmalar açısından, baş etme süreci EKAR Kuramı'nın en önemli ve en az gelişmiş kısmıdır. Bazı kişilerin olumsuz durumlarla nasıl ve neden daha iyi baş ettikleri henüz iyi anlaşılmış bir konu değildir.

Literatür incelendiğinde EKAR Kuramı'nın baş etme sürecinin incelendiği bir çalışma bulunamamıştır. Baş etme sürecinin incelendiği ilk çalışma olması sebebiyle önemlidir. Reddedilmenin olumsuz sonuçlarının ve bu süreçle baş etmenin hangi değişkenlere bağlı olduğunun bulunması, kendilerinin reddedilmiş hisseden kişilerin tedavi süreçlerine katkı sağlayabilir. Bununla beraber kişilerin geçmişleri değiştirilemez fakat bu kişilerin ileride aile kuracakları da düşünülürse gelecekte ve kendi çocukları için sağlıklı ebeveynlik yapabilmelerinin için ilk adımı atılmış olur.

Çocukluklarında reddedilmelerine rağmen yetişkinlikteki psikolojik uyumu iyi olan bu baş edici kişilerin bu sürecin üstesinden gelmelerinin hangi değişkenlere bağlı olduğunun bilinmesi okul psikolojik danışmanları için uygulamada da yarar sağlayabilir. Aileleri tarafından şu anda reddedildiğini hisseden çocuklar için aile görüşmelerinin yanında başa çıkma psiko- eğitim programı hazırlanabilir.

1.6.Sayıtlar

Öğrencilerin Anket Formu, Ebeveyn (Anne ve Baba) Kabul-Red (EKRÖ),Kişilik Değerlendirme (KİDÖ), Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük (RÖGÖ), Kontrol odağı (KOÖ) ve Eş Kabul-Red Ölçeklerini(EŞKRÖ) gerçek durumlarını yansıtacak şekilde içtenlikle cevaplandıkları kabul edilmektedir.

Araştırma örneklemine dahil olan bireylerin evreni yeterli düzeyde temsil ettiği düşünülmektedir.

1.7.Sınırlılıklar

Araştırma Atatürk Üniversitesi'nin beş fakültesinden seçilmiş öğrenciler ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Kabul: Rohner'e göre kabullenme, ebeveynlerin çocuklara karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler

söyleme gibi sözel sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullenmelerini ifade eden davranışlardır (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Red: Çocuğun anne babası tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutumu sergileyen anne ve babaların çocukları genellikle, anne ve babaları tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun reddedici olduğu belirgin davranışlarla karşı karşıya gelirler. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir (Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2007).

Şekil 1’de gösterilen *psikolojik uyum*, ***Kişilik Değerlendirme Ölçeği***’nden alınan puanla ölçülmektedir. Bu ölçekten yüksek puan almak ***iyi psikolojik uyumu*** gösterirken aynı ölçekten düşük puan almak ***kötü psikolojik uyumu*** göstermektedir.

Şekil 1’de gösterilen *ebeveyn kabul-reddini* ise ***Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği***’nden alınan puanla ölçülmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan ***algılanan ebeveyn reddini*** gösterirken ölçekten alınan düşük puan ***algılanan ebeveyn kabulünü*** göstermektedir.

Kabul Edilmiş (Sağlıklı) : Ailelerinden (*Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği’ne göre*) kabul algılayıp bu günkü psikolojik uyumu (*Kişilik Değerlendirme Ölçeği’ne göre*) yüksek olan kişiler olarak değerlendirilmektedir.

Reddedilmiş (Sağlıksız) : Ailelerinden red algılayıp bugünkü psikolojik uyumu kötü olan kişiler olarak değerlendirilmektedirler.

Sorunlu: Ailelerinden kabul algıladıkları halde bu günkü psikolojik uyumu kötü olan kişiler olarak değerlendirilmektedirler.

Baş Edici: Ailelerinden red algıladıkları halde psikolojik uyumu iyi olan kişiler olarak değerlendirilmektedirler.

Öğrenilmiş Güçlülük: “Öğrenilmiş güçlülük” kavramı, “öz-kontrol” kavramı yerine kullanılmakta ve temelde bilişsel basa çıkma stratejilerinin kişideki repertuarını ifade etmektedir (Rosenbaum, 1983; Akt. Dag, 1992).

Kontrol Odağı : Ödül ve cezayı kontrol eden güçler bireyin içinde veya dışında odaklaşmış gibi algılanabilir. Bu güçlerin kişinin kendi içinde veya dışında yoğunlaştığı noktaya Kontrol odağı adı verilir (Rotter, 1966; Akt. Dönmez, 1985, s. 7).

1.9. Kısaltmalar

EKRÖ: Ebeveyn (Anne ve Baba) Kabul-Red Ölçeği

KİDÖ: Kişilik Değerlendirme Ölçeği

RÖGÖ: Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği

KOÖ: Kontrol odağı Ölçeği

EŞKRÖ: Eş Kabul-Red Ölçeği

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Açıklamalar

2.1.1.Ebeveyn Kabul-Red Kuramı

Bu bölümde, Rohner tarafından 1966'da geliştirilerek, 1975'te yayınlanan Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı tanıtılmaktadır.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, temelleri 1930'lu yıllara dayanan sosyokültürel sistemler modelinden geliştirilmiştir. Kuramın temelleri, antropolojiyle de ilgilenen psikiyatrist Kardiner tarafından 1939'daki görüşleri ile Whiting ve Child'in 1953'teki modeline dayanmaktadır.

EKAR Kuramı, çocuklukta algılanan ebeveyn tarafından kabullenilme veya reddedilmenin çocuğun genel uyumu üzerindeki etkilerini araştıran bir "sosyalizasyon" kuramıdır. Kuramda, ebeveyn tarafından reddedilme veya kabullenilmenin nedenleri, sonuçları ve konuyla ilgili değişkenler araştırılmakta; çocuğun sosyalizasyon yaşantıları kişiliğiyle birlikte ele alınıp sosyokültürel süreçlerle ilişkilendirilmektedir. Ayrıca, sosyokültürel sistemlerde yer alan bir çok değişken arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmaktadır (Öngider, 2006) .

EKAR, ebeveyn kabul ve reddinin çocukların davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarını inceleyen bir kuramdır. Kuram, insan davranışının evrensel ilkelerini ampirik olarak oluşturmaya çalışarak; tüm insanların onlar için önemli olan kişiler tarafından sıcaklık almaya ihtiyaçları olduğu temel varsayımıyla hareket etmektedir. Sıcaklık alma ihtiyacının, kültür, ırk, fiziksel özellikler, sosyal statü, dil, coğrafya gibi diğer kısıtlayıcı koşullardan bağımsız olarak tüm insanlıkta bulunduğu öne sürülmektedir (Rohner, 1986, 2000) .

Gerek Amerika Birleşik Devletleri, gerekse diğer ülkelerde yapılan araştırmalar, ebeveyn tarafından kabul veya reddedilmenin çocukların, hem duygusal, davranışsal, sosyal ve bilişsel gelişimini; hem de yetişkinlikteki psikolojik uyumlarını

etkilediğini göstermektedir. Ebeveyn tarafından kabullenilme veya reddedilmenin şekli, sıklığı, süresi ve şiddetinin, kişilerin dini inançlarından aile yapılarına kadar pek çok sosyal özellikle de ilişkili olduğu belirlenmiştir. Rohner ve arkadaşları kuramlarını dünya çapında sınamak üzere çeşitli ölçekler geliştirmişlerdir. EKAR Kuramı üzerine, farklı kültürlerde birçok araştırmacı tarafından çeşitli yöntemler kullanılarak çalımsalar yapılmıştır. Khaleque ve Rohner, (2001), EKAR Kuramı üzerine yapılan 200’den fazla çalışmayı inceledikleri meta-analizde, kuramın önemi üzerinde durmuşlardır.

Rohner, EKAR Kuramı’nın 20. yüzyılda batılı psikologların ebeveyn çocuk etkileşimine ilgi duymaları sonucu doğduğunu; özellikle Amerika’da psikologların, ebeveyn çocuk etkileşiminin yanı sıra “ebeveyn kabulüne” de ilgilerinin arttığını belirtmiştir. İlk olarak psikanalitik kuram içinde yer alan bu konu, daha sonraları sosyal öğrenme kuramcılarının da ilgisini çekmiştir. Böylece, ebeveyn davranışlarının ölçülmesiyle ilgili çalışmaların önü açılmıştır. Rohner 1960 yılında, ebeveyn kabulünün kültürlerarası karşılaştırılması konusunda yaptığı yüksek lisans tezinde bu konu ile ilgili ilk çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra, 1975 yılında EKAR Kuramı’nı tüm detaylarıyla ortaya koymuştur. Ardından da 1986’da kuramı geliştirmiştir. Psikoloji ve antropoloji eğitimi alan Rohner, çocuğun sosyalleşmesine dair evrensel bir yaklaşım getirmiştir. Daha sonra, sosyal bilimciler tarafından kuramdaki araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla, birçok çalışma yapılmıştır (Khaleque ve Rohner, 2001).

Kuram, temel olarak “ebeveynliğin sıcaklık boyutu” olarak isimlendirilen ebeveyn-çocuk etkileşimine yani ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal bağın niteliği ve ebeveynin çocuğa yönelik duygularını nasıl ifade ettiği üzerine odaklanmıştır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin bir bileşeni olan sıcaklık boyutu, bir ucunda kabulün, diğer ucunda reddin olduğu bir uzantıdır. Rohner’e göre herkesin çocukluğunda ebeveynleriyle ilişkisinde yaşadıkları, bu uzantının iki ekstrem ucu arasında bir yerdedir. Sıcaklık boyutu, hem çocukla bakım veren arasındaki sosyal etkileşime ait bir tutumu, hem de bu sosyal etkileşimin çocuğun zihnindeki tasarımına işaret eder. Zihinsel tasarım, çocuğun yaşadığı sevildiği ve kabul edildiğine ya da sevilmediği ve reddedildiğine dair subjektif algıdır. Kuramın öne sürdüğü en önemli say, kabul ya da redde yol açan ebeveyn davranışlarının kültürel olarak farklılaşabileceği, ancak

özellikle subjektif reddedilme algısının değişik toplumlarda kendilik değeriyle ilgili benzer sonuçları doğuracağıdır (Rohner,1986).

2.1.1.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Warmth Dimension)

Tüm insanlar çocukluklarında kendilerini yetiştiren insanlar (genellikle anne babaları) tarafından az ya da çok sıcaklık ve sevgi görmüşlerdir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu sıcaklık ve sevgi (ya da bunların eksikliği) bir uzantı üzerine yerleşebilir. Ebeveyn kabul ve reddi, olumlu tarafında kabulün (sıcaklık, sevgi ve şefkat), olumsuz tarafında ise reddin (sıcaklık ve sevgi eksikliği ile fiziksel ve/veya sözel yaralayıcı davranışlar) yer aldığı ebeveynliğin “sıcaklık boyutu” nu oluştururlar.

Ebeveyn kabulünü, yani sıcaklık ve sevgisini fiziksel ve sözel ifadelerle gösterir. Sevginin fiziksel ifadesi, kucaklama, okşama, öpme, gülümseme ve sevgi, onay ya da desteğin diğer göstergelerini içerir. Çocuğu övmek, onun hakkında güzel şeyler söylemek, ona şarkı söylemek ya da hikayeler anlatmak da sıcaklığın sözel ifadeleridir. Bunlar ve bakım verme, destekleme, sevgi gösterme gibi davranışlar, ebeveynin çocuğu kabul edişinin davranışsal ifadeleridir.

Ebeveynin çocuğu reddetmesi, çocuğa yönelik sıcaklık, şefkat ve sevginin olmaması veya belirgin olarak gösterilmemesidir. Rohner’e (1986) göre, ebeveynler çocuklarına karşı dört farklı şekilde “reddedici” olabilirler: (1) Anne-babalar çocuklarından sıcaklıklarını, sevgi ve şefkatlerini esirgeyebilirler, (2) Çocuklarına karşı düşmanlık hissedip, saldırgan davranabilirler, (3) Çocuklarına karşı kayıtsızlık içerisinde, onları ihmal edebilirler, ya da (4) Çocuk, görünürde belirgin bir ihmal, saldırganlık ya da soğukluk olmadığı halde ebeveynleri tarafından sevilmediğine inanabilir (“ayrışmamış red”). “Ayrışmamış reddetme”, anne-babanın çocuklarını ihmal ettikleri, ya da onlara karşı şefkatsiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların anne-babalarının umurunda olmadıklarına veya onlar tarafından sevilmediklerine inanmalarıdır. Anne-babalar çocuklarına karşı sıcak (veya soğuk ve sevgisiz) ya da düşmanca, öfkeli, kızgın, tahammülsüz, huzursuz veya zıt duygular hissedebilirler. Aynı şekilde, anne-babalar çocuklarına karşı kayıtsız olup, onlara karşı ilgisizlik ve umursamazlık duyguları

içinde olabilirler. Bazı çocuklar anne-baba sevgisiyle ilgili duygu ve davranışları hiç yaşamamışlardır. Onlar anne babalarından bunun yerine sadece düşmanlık ve saldırganlığın, kayıtsızlık ve ihmalin ya da ayrışmamış reddetmenin soğuk, şefkatten yoksun ifadelerini görmüşlerdir.

Anne-babalar düşmanlık, öfke, kızgınlık veya nefret duyguları ile hareket ettiklerinde, ortaya çıkan davranış genellikle saldırganlıktır. Anne-babalar fiziksel (vurma, itme, bir şey fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el-kol hareketleri yapma gibi) ve sözel (alay etme, küfür etme, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirici şeyler söyleme) bir şekilde saldırgan olabilirler. Düşmanlık duygusu saldırganlığı getirirken, kayıtsızlık da ihmali getirmektedir. Ancak, içsel bir güdüleyici olan kayıtsızlık ile bu duygunun davranışa yansımış hali olan ihmal arasında düşmanlıkla saldırganlık arasında olduğu kadar doğrudan bir ilişki yoktur. Bunun nedeni anne-babaların çocuklarını kayıtsızlıkla hiç bir ilgisi olmayan birçok nedenden dolayı ihmal edebilmelerindedir. Örneğin, anne-babalar çocuklarına karşı hissettikleri öfkeyle basa çıkabilmek amacıyla çocuklarını ihmal edebilirler. EKAR Kuramında ihmal, ebeveynin çocuğun fiziksel, tıbbi, eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve çocuğun ilgi ve isteklerine kayıtsız kalmasıdır. İhmalin en önemli göstergesi de ebeveynin fiziksel ve psikolojik olarak ulaşılmazlığıdır. Psikolojik ulaşılmazlıkta anne baba fiziksel olarak vardır ancak, çocuğun ihtiyacı olduğunda, onun taleplerine karşı ilgisizdirler. Bu tür bir ihmalin içsel güdüleyicisi genellikle kayıtsızlıktır. Bazı ihmaller ise öfke duygusundan kaynaklanmaktadır. Çocuğa öfkesi nedeniyle fiziksel olarak zarar vermek istemeyen ebeveyn onu ihmal eder.

Ayrışmamış red ise reddetme davranışının açık göstergeleri olmadığı halde çocuğun sevilmediğini, istenmediğini, reddedildiğini hissetmesidir. Ayrışmış ve ayrışmamış red arasındaki fark, ayrışmış reddin davranışsal olarak saldırganlık veya ihmal olarak gözlenmesi ya da subjektif olarak düşmanlık ya da kayıtsızlık duyguları ile hissedilmesidir. Diğer yandan ayrışmamış red ise, reddin açık davranışsal göstergeleri olmaksızın kişinin sevilmediğini hissetmesidir (Rohner, 1986).

2.1.1.2 Kontrol Boyutu

“Ebeveyn kontrolü” çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemindeki gelişim üzerinde önemli etkileri olan ebeveynliğin diğer bir boyutudur. Ebeveyn Kabul-Red Kuram’ında ebeveyn kontrolü, aşırı izin verici ile aşırı kısıtlayıcı ebeveyn davranışlarını içeren iki uçlu bir uzantı üzerinde kavramsallaştırılmıştır (Pettingill ve Rohner, 1985).

Kontrol ile ebeveynin çocuğun davranışlarını ne kadar sınırladığı veya kısıtladığı ve bu sınırlamaların ne kadar zorlandığı kastedilmektedir. Çocuklarının davranışlarını nadiren kontrol eden ebeveynler kuramda izin verici (düşük düzeyde kontrollü) olarak, çocuklarının davranışlarını dakika dakika kontrol eden ebeveynler ise kısıtlayıcı (yüksek düzeyde kontrollü) olarak tanımlanırlar. Ebeveynler çocuklarını genellikle cinsellik, tuvalet eğitimi, evdeki görevler, belli ahlaki değerler, düzenlilik, emirlere itaat ve saldırganlık gibi alanlarda kontrol etmektedirler. Bu boyutun bir ucunda hiç kontrolün olmaması yer alır ki ebeveynler çocuğa hiçbir kural getirmez ya da sadece çocuğun güvenliği ve fiziksel sağlığı için gereken kontrolü sağlarlar. Ebeveyn çocuğun yaptıklarına karşı yönlendirici değildir. Çocuğun kendi yolunu bulmasına ve kendi kararlarına bütünüyle izin verir. Kontrol boyutunun diğer ucunda ise aşırı kontrol vardır ki burada da ebeveyn birçok durum ve ortamda çocuğa çok fazla kural ve kısıtlama getirir ve onu bu kurallara uymaya zorlar. Davranışlarını her an takip eder ve çocuğun ebeveyni olmadan belli becerileri edinmesini, özerkliğini kazanmasını kısıtlar (Rohner ve Rohner, 1981).

2.1.1.3. EKAR’ın Kişilik Kuramı

EKAR’ın kişilik kuramında, çocuklukta ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmenin çocuk veya yetişkinin kişilik yapısı ve genel psikolojik durumu (özellikle ruhsal sağlığı) üzerindeki etkileri yordanmaya ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Kuram, insanların kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki almak gereksiniminde oldukları varsayımından yola çıkmaktadır. Bu durum, insanın evrim süreci içerisinde oluşmuş, biyolojik temelli, temel bir gereksinimdir. Olumlu tepkiye duyulan gereksinim, insanın farkında olarak veya olmayarak bakım, ilgi,

destek, şefkat araması olarak düşünülmektedir. Bu duygusal gereksinim, yetişkinlik döneminde daha karmaşıklaşarak, ne düşündüğüne önem verdiğimiz kişiler tarafından beğenilme isteğini de (biz farkında olalım veya olmayalım) içine almaktadır(Öngider, 2006).

Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde bu gereksinimi en iyi karşılayabilecek kişiler doğal olarak çocuğun anne ve babasıdır. Ancak, ergenlik ve yetişkinlik döneminde, kişinin bu gereksinimini karşılayabilecek "diğer önemli kişiler" (significant others) ortaya çıkmaktadır. Evrensel bir bakış açısı benimsemiş olan EKAR'da, çocuğun uzun süreli temel bakımını üstlenmiş herhangi bir kişi "ebeveyn" olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, ebeveyn olarak nitelendirilen kişi, çocuğun anne-babası olabileceği gibi, büyükanne/büyükbabası veya başka bir akrabası; hatta, çocuğu evlat edinmiş veya kurumsal bir ortamda anne-baba yerini almış bir kişi de olabilmektedir.

Çocuğun duygusal güvenliği ve gelişimi anne-babasıyla olan ilişkisinin niteliğine bağlı olduğu için ebeveynler çocukların yaşamında çok özel bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, EKAR'da çocuğun anne-babası tarafından kabullenilmesi veya reddedilmesi, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde en etkili faktörlerden biri olarak görülmektedir.

EKAR'da kişilik kavramı, kişinin çeşitli ortamlarda veya yaşam durumlarındaki, göreceli olarak stabil olan tepki verme eğilimleri (duygusal, bilişsel, algısal ve güdüsel) ve sonuçta ortaya çıkan davranışları (gözlenebilen davranışlar) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda, davranışın hem dışsal (çevresel) hem de içsel (örn. duygusal, biyolojik ve öğrenme) faktörler tarafından etkilenip, güdülenebileceğini; ayrıca, davranışın bir zaman ve mekandan diğerine genellikle tutarlılık göstereceğini kabul edilmektedir.

Hiçbir kuramda, anne-baba tarafından kabul veya reddedilmenin tüm etkilerinin ele almasının beklenemeyeceği belirtilmektedir (Rohner, 2000). Dolayısıyla, EKAR'da da, dünyanın çeşitli ülkelerinde anne-babaları tarafından reddedilmiş çocuk veya yetişkinleri tanımlayan en belirgin özellikler ele alınmıştır. Diğer bir deyişle kuramda, anne-baba tarafından reddedilmenin kişilik üzerinde en

belirleyici gözükten etkileri üzerinde durulmuştur. EKAR'ın Kişilik Kuramında, farklı kültür, ırk ve dillerde, çocuğun ebeveynleri tarafından reddedildiği durumda çocukta, aşağıda özetlenen yedi kişilik özelliğinin olumsuz uçlarından oluşan bir kişilik örüntüsünün ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002). EKAR'da incelenen çocuk veya yetişkinin kişilik özellikleri yedi farklı boyutta incelenmektedir:

1. Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık
2. Duygusal duyarsızlık (tepkisizlik)
3. Düşmanlık ve saldırganlık
4. Olumsuz öz-saygı (self-esteem)
5. Olumsuz öz-yeterlik (self-adequacy)
6. Duygusal tutarsızlık (instability)
7. Olumsuz dünya görüşü

Kuramda, anne-baba tarafından reddedilmenin yol açtığı yoğun psikolojik acı yüzünden bu özelliklerin oluşması beklenmektedir. Önemli düzeyde reddedilme yasayan birçok çocuk (ki bu nokta kişiden kişiye değişmektedir), giderek artan ve kendisine giderek daha fazla acı veren öfke, kızgınlık gibi yıkıcı duygular yasar. Bunun sonucunda birçok reddedilmiş çocuk, daha fazla reddedilmekten korunabilmek için kendisini duygusal olarak kapatır. Diğer bir deyişle, duygusal açıdan daha tepkisiz olurlar. Bu durumda, sevgi gösterebilme, sevgi göstermeyi isteme, nasıl sevgi göstereceğini bilme ve başkalarının kendisine gösterdiği sevgiyi kabul etmede sık sık sorun yaşanır. (Öngider, 2006)

2.1.1.3.1 Bağımlılık veya Savunucu Bağımsızlık

En geniş anlamıyla "bağımlılık" kelimesi diğer insanların tepkisine, özellikle de olumlu tepkisine duyulan duygusal bir ihtiyaçtır. Davranış düzeyinde, "bağımlı davranış", çocuk (veya yetişkinlerin) kendileri için önemli olan insanlardan olumlu tepki almak girişimleridir. Çocukluktan yetişkinliğe doğru uzanan süreç içerisinde, olumlu tepkiye duyulan ihtiyaç değişik biçimler alır. Buna paralel olarak, kişilerin olumlu tepkinin kendilerinden esirgenmesine (reddedilmeye) verdikleri tepkiler de artan olgunlukla beraber değişir (Eryavuz; 2006).

Bağımlılık ve reddedilme arasında karmaşık ve doğrusal olmayan bir ilişki yordamaktadır. Anne-babası tarafından kabul edilmiş çocuk, normal koşullar içerisinde, orta derecede bağımlı olacaktır. Anne-babanın giderek daha fazla reddedici olduğu durumlarda -belirli bir noktaya kadar- çocuğun da olumlu tepki almak yönündeki girişimleri artacak, yani, giderek daha fazla bağımlı olacaktır. Reddedilme uzantısı üzerinde belirlenmemiş olan bir noktadan sonra çocuk olumlu tepki almak için giderek daha az girişimde bulunacaktır. Bundan sonrasında çocuk dışarıdan bakıldığında bağımsızmış gibi görünse de, bu bağımsızlık "sağlıklı bir bağımsızlık" tan çok "savunucu bir bağımsızlık" olacaktır. Anne-babaları tarafından ciddi şekilde reddedilmiş çocuklar olumlu bir tepkiye hasretirler. Ancak, sürekli düşmanca veya kayıtsız davranan anne-babalarından sevgi istemeye devam etmek onlar için çok acı verici bir şeydir. Bu çocuklar sıklıkla kendi içlerine kapanır (yani, duygusal olarak daha az tepki vermeye baslar) ve duygusal olarak yalıtılmış bir durumun içerisine girdikçe de, olumlu tepki için giderek daha az girişimde bulunmaya başlarlar. Öfke ve yaralanmışlıklarıyla, anne-babalarından uzaklaşabilir, hatta, kendileri anne-babalarını reddedebilirler, kendi içlerine döner, ya da bazen öfke ve yaralanmışlıklarını toplumsal açıdan uygun olmayan biçimlerde dışa vurabilirler. Anne-babaları tarafından ciddi şekilde reddedilmiş olan çocukların bu görünürdeki bağımsızlıkları, aslında onların kendilerini yeni zedelenmelerden korumak, üzerinde hiçbir kontrollerinin olmadığı bir durumda, reddedilmenin acısıyla basa çıkmaya çalışmak için geliştirmiş oldukları yollardır (Eryavuz, 2006).

Hem anne-baba sıcaklığının (sevgi ve şefkat), hem de açık reddetme ifadelerinin çocuğun bağımlılığını bir noktaya kadar yükseltiyor olması, anne-baba tarafından kabul veya reddedilme ile bağımlılık arasındaki ilişkiyi daha da karmaşık bir hale getirir. Çocukların bağımlılık gereksinimleri bir kabul edilme ortamında, sıcak ve duyarlı anne-babalar tarafından pekiştirilecektir. Çocuklar böyle bir ortamda benimseyebilecekleri bir model bulacaklardır. Anne-babanın sıcaklığı ve şefkati, müdahale edici bir anne-baba denetimi ile yan yana geldiğinde, bağımlılık ergisinde özellikle göze batan bir yükselme oluşturur. Rohner (2000) bağımlılık eğrisindeki bu yükselmeyi "immatür bağımlılık" olarak adlandırmıştır, çünkü bu tür anne-babalık ufak, meraklı, aktif çocukların yapma eğilimde oldukları birçok şeyi yapabilme fırsatını onların elinden alır. Bu immatür bağımlılığa yol açan anne-babalığı Rohner "boğucu

sevgi" olarak adlandırmıştır. Bu durumdaki çocuk, bebekleştirilmekle, şefkatli denetimle boğulur (Rohner, 2000).

Çocukların reddedilmeye verdikleri tepkilerin, yaşamlarındaki önemli birinin kaybını beklerken yasadıkları yasa verdikleri tepkilerle birçok ortak noktası vardır. Her iki bağlamda da çocuklar (ve yetişkinler) yoğun bir sıkıntı yasarlar; her iki bağlam da psikolojik değişikliklerle ilişkilidir; her iki bağlam da daha önceki sıcak ilişkiyi yeniden oluşturmaya çabalamayı da içeren belirli davranışsal tepkilerle ilgilidir. Hem beklenen yas, hem de algılanmış reddedilmede kişi ilişkisinin kaybına veya aksamasına güçlü bir şekilde direnir. Hem yas hem de reddedilme önemli miktarda endişe, güvensizlik ve diğer acı verici duygusal tepkilerle ilişkilidir. Ancak, bazen, öfke veya büyük bir kızgınlık, yasla normalde ilişkili olan endişe, güvensizlik ve diğer duyguların üstünü örtebilir veya yerini alabilir. Bu duruma, özellikle savunucu bağımsızlık durumunda rastlanılır (Eryavuz, 2006).

2.1.1.3.2. Duygusal Duyarsızlık (Tepkisizlik)

Duygusal duyarlılık bağımlılığa göre daha açık ve kolay anlaşılır bir özelliktir. Duygusal duyarlılık, kişinin bir duygusunu (örn. bir insana karşı hissettiği yakınlık veya sevgi) özgürce ve açıkça ifade edebilme yeteneğidir. Kişinin başka kişilere verdiği duygusal tepkileri ne kadar kolay ve doğal verebildiği veya kişinin (ister çocuk ister yetişkin olsun) başka kişilerle duygusal şüphe, katılık ve güvensizlikten uzak, ne kadar yakın, sıcak, kalıcı ve savunucu olmayan ilişkiler (duygusal bağlar) kurabildiği, onun duygusal duyarlılığına bağlıdır. Örneğin, bir insanın bir başka insana ona olan ilgisini, sempatisini ya da şefkat duygularını ne kadar rahatlıkla gösterebildiği, kişinin duygusal duyarlılığı ile ilgilidir. Duygusal açıdan duyarlı olan kişiler, karsılarındaki kişilere duygusal olarak yakınlaşmakta veya kendilerine yakınlaşmak isteyenlere tepki vermekte zorluk yaşamamaktadır. Diğer tarafta ise, duygusal açıdan tepkisiz kişiler, diğer insanlardan duygusal olarak soyutlanır. Diğer insanlarla ilişkileri sınırlı ve sıklıkla da sadece savunmaya yönelik duygusal ilişkilerdir. Bu kişiler, sosyal ve arkadaşça olabilir. Ancak, arkadaş olmak, gerçekten yakın bir ilişkiye girebilme yeteneği ile karıştırılmamalıdır. Bazı kişiler, arkadaşça yaklaşabilmelerine rağmen, savunucu olmayan, yakın bir duygusal ilişki içerisine girmeyi beceremeyebilir. Bu kişilerin ilişkileri duygusal açıdan biraz "uzak"tır.

Duygusal açıdan tepkisiz olan insanlar, bazen soğuk, kopuk, uzak ve tepkisizdir. Doğal olmaktan uzak olabilirler. Normal bir sevgi alışverişine giremeyebilirler. Uç vakalarda, yani, duygusal açıdan tepkisiz olan insanlarda "künt affekt" ya da apati görülebilir. Elbette, diğer kişilik özelliklerinde olduğu gibi, duygusal tepkisizlikte de, söz konusu olan duygusal tepkisizliğin derecesidir.(Öngider, 2006)

2.1.1.3.3 Düşmanlık ve Saldırganlık

Reddedilmiş çocuklar anne-babalarına öfkelenme veya kızgınlık duyma eğilimindedirler. Öfkelerini doğrudan ortaya koyabilirler veya içlerinde biriktirirler ki, bu da öfke denetiminde sorunlara yol açar. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilik kuramına göre, şayet anne-babanın çocuğu reddediş biçimi, düşmanlık ve saldırganlık şeklinde ortaya çıkıyorsa, reddedilmiş çocuklar düşmanlık duyguları hissetmeye, saldırgan olmaya veya pasif agresif bir tutum içerisine girmeye özellikle eğilimli olurlar. Bu şartlar altında, çocuklar ayrıca saldırgan bir modelle de karşı karşıya kalırlar. Bu şekilde saldırganlık eğilimleri daha da yoğunlaşabilir. Ancak, bazen, anne-babalar çocuklarının öfkelerini açıkça ifade etmelerine izin vermezler. Bu çocuklar öfke denetiminde sorunlar yaşamaya eğilimli olurlar. Bastırılmış, aşırı kontrol edilmiş öfke, sıklıkla kişinin saldırganlıkla endişeli bir şekilde "uğraşmasında", saldırganlık içeren hayal veya rüyalarda, ya da kişinin başkalarının hayali veya gerçek saldırganlıklarıyla garip bir şekilde ilgilenmesi gibi baksa kılıklara bürünmüş veya sembolik şekillerde ortaya çıkabilir. Ancak, en uygun koşullarda bile çocuklarda (veya yetişkinlerde) hiç bir saldırganlığın görülmemesi mümkün olmayacaktır. Dünyanın her köşesinde normal çocuklar (veya yetişkinler) zaman zaman sinirlilik, öfke gibi düşmanlık veya saldırganlık içeren bir tablo içerisine girebilirler. Hiçbir zaman öfkeli veya saldırgan gözükmeyen çocuklar, aşırı saldırgan olan çocuklardan farklı, ama aynı derecede psikolojik olarak sorunlu olabilirler (Rohner, 1975).

2.1.1.3.4. Olumsuz Öz-Saygı

Öz-değerlendirme, kişinin, olumludan olumsuzu uzanan bir uzantı üzerinde yer alan kendisiyle ilgili duygu, tutum ve algılarını içerir. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın

kişilik kuramında “öz-saygı” ve “öz-yeterlik”, kişinin kendisiyle ilgili değerlendirmelerinin iki farklı boyutunu oluşturur. Öz-saygı boyutu, kişinin kendi değeri; öz-yeterlilik ise yeterliği ile ilgilidir (Rohner, 1984,1999).

Öz-saygı, kişinin kendi değeri hakkında yaptığı genel duygusal değerlendirmedir. Olumlu öz-saygı, kişinin kendisini beğendiği, onayladığı, kabul ettiği, kendisiyle rahat olduğu, kendisini değerli, başkalarının saygısını hak eden biri olarak gördüğü, ender olarak kendisinden memnun kalmadığı anlamına gelir. Diğer yanda, olumsuz öz-saygı, kişinin kendisini beğenmediği veya onaylamadığı, kendi değerini düşük gördüğü, kendisini hiçbir değeri olmayan, suçlanmayı hak etmiş biri olarak algıladığı ve kendisini diğer kişilerden aşağı gördüğü anlamlarını taşır. Reddedilmiş çocuklar mecazi anlamda söyle derler: “Benim annem beni sevmiyor, dolayısıyla ben sevilmeye değer değilim. Ben iyi değilim!” Sembolik etkileşim kuramcılarına göre, anne-babanın reddetmesine verilen bu tepki, çocukların kendilerine yaşamlarındaki “önemli kişilerin” onlara baktığı gibi bakma eğiliminde olmalarından kaynaklanır. Onların yaşamındaki “önemli kişiler” arasında en önemli olan anne-babaları şayet onları sevmiyorsa, o zaman, bu çocuklar kendilerini sevilemeyecek ve dolayısıyla da, değersiz ve yetersiz kişiler olarak algılama eğiliminde olurlar (Rohner, 1986).

2.1.1.3.5. Olumsuz Öz-Yeterlik

Öz-yeterlik, kişinin kendi yeterliliği hakkında yaptığı değerlendirmeleri içerir. Olumlu öz-yeterlik duyguları, kişinin kendisini sorunlarıyla yeterince basa çıkabilen, başarılı veya yapacağı işlerde başarılı olacağını düşünen, kendinden emin, kendine güvenen ve sosyal açıdan yeterli biri olarak gördüğü anlamına gelir. Diğer yanda, olumsuz öz-yeterlik, yetersizlik duyguları, günlük yaşamın taleplerini karşılamada yetersiz kaldığını düşünme, kişinin istediği şeyler için yeterince mücadele edemediğini hissetmesi gibi duygu ve düşüncelerle ilgilidir (Rohner, 1986).

Kişinin kendini değerlendirmesiyle ilgili iki ayrı boyutu oluşturan “öz-saygı” ve “öz-yeterlik”, faktör analizinde bazen iki ayrı faktör bazen de tek bir faktör olarak belirmektedir. Bu iki kavramın kişilik kuramında ayrı ayrı ele alınmış olmasının nedeni, anne-baba tarafından kabul veya reddedilme ile farklı şekilde ilişkili

olmalarındandır (Rohner, 1986). Kendilerini değersiz, iyi olmayan ve eleştirileri hak eden biri olarak gören çocuklar, bu duyguları kolayca kişisel yetersizlik ve yeteneksizlikle ilgili inançlara genellerler. Bu çocuklar yaşamlarındaki önemli olaylar üzerindeki kontrollerinin az olduğunu hissederler. Sevilip seilmemenin insan yaşamındaki en önemli olaylardan biri olduğu düşünülecek olursa, reddedilmiş çocukların bu değerlendirmeleri bir anlamda doğrudur. Ancak, bu çocuklar olumsuz öz-yeterlik duygularını yanlış bir şekilde diğer alanlara da genelleme eğilimindedirler. Bu çocuklar kendilerini kendi kendisini gerçekleştiren bir kehanetin ortasında bulurlar: Kendilerini yetersiz ve beceremeyen bir olarak gördükçe, gerçekten de öyleymiş gibi davranmaya başlayabilirler. O zaman, diğer insanlar onları daha olumsuz bir şekilde değerlendirir ve bu olumsuz değerlendirme onların zaten zedelenmiş olan öz-saygı ve öz-yeterlik duygularına bir geribildirim olarak ulaşır. Bu yıkıcı döngünün, hiç şüphe yok ki, anne-babaları tarafından reddedilmiş çocukların okul başarısının kabul edilmiş çocukların okul başarısına göre daha düşük olmasında rolü vardır. Bu döngüyü yetişkinlerin mesleki yaşamlarında da görmek mümkündür (Rohner, 1986).

2.1.1.3.6.Duygusal Tutarsızlık

Reddedilmenin getirdiği psikolojik hasardan dolayı sevilmediklerini hisseden çocukların, anne-babaları tarafından kabul edilmiş çocuklara göre strese karşı toleransları daha azdır. Birçok klinisyenin belirttiği gibi, bu çocukların "ego gücü" daha azdır. Bunun bir sonucu olarak anne-babaları tarafından kabul edilmiş çocuklara göre duygusal açıdan daha az tutarlıdır. Diğer bir deyişle, bu çocukların günlük küçük streslere canı sıkılır, öfkelenir ya da bunlara benzer başka tepkiler verirler. Elbette, anne-babaları tarafından kabul edilmiş çocukların da canları herhangi bir şeye sıkılabilir. Zaten, ele alınan tüm bu kişilik özellikleri açısından anne-babaları tarafından kabul edilmiş çocuklar ile anne-babaları tarafından reddedilmiş çocukların arasında niteliksel değil, niceliksel bir fark söz konusudur.(Eryavuz, 2006).

2.1.1.3.7. Olumsuz Dünya Görüsü

Bir insanın gerçekliği -ya da yaşam ve dünya ile ilgili imgesini – psikolojik açıdan nasıl inşa edeceği büyük ölçüde çocukluktaki yaşantıları, özellikle de anne

babasıyla olan ilişkisinde yaşadığı kabul veya reddedilme deneyimleri tarafından biçimlenecektir. Anne-babalarının ellerinde psikolojik açıdan çok zedelenmiş olan "reddedilmiş çocuklar", anksiyöz, güvensiz, bağımlı veya savunucu bir şekilde bağımsız, öfkeli ve duygusal açıdan tepkisiz olmaya ve öz-saygı ve öz-yeterlik duygularını değersizleştirmeye eğilimli olacaklardır. Bu noktaya geldikten sonra, bu acı aile yaşantılarını ve içsel duyguları yaşamın ve evrenin özüne yüklemek bu çocuklar için sadece küçük bir adımdır: “Hayat bu iste. Acı verici ve güvenilmez”. Anne-babaları tarafından reddedilmiş birçok çocuğun gözünde dünya, özünde arkadaşça olmayan, düşmanca, güvenilmez, hoş olmayan bir yerdir. Reddedilmiş çocuklar genellikle hayattan bundan daha fazla bir şey pek beklemezler. Diğer bir deyişle, bu çocuklar olumsuz bir dünya görüşü geliştirirler ve bu olumsuz görüş bir kez oluştuktan sonra onları yaşamları boyunca sürükler (Eryavuz, 2006).

2.1.1.4 EKAR Kuramının Baş Etme Kuramı (Coping Theory)

EKAR Kuramında, insanların ruh sağlığının, yaşadıkları reddedilmenin sıklığına, şiddetine ve süresine bağlı olarak bozulduğu ileri sürülmektedir. A.B.D ve tüm dünyada yapılan çalışmalarda, kuramın öngördüğü gibi çocuk ve yetişkinlerin yaklaşık %80'ninin Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilikle ilgili görüşleri doğrultusunda tepki verdikleri belirlenmiştir. Kuramın beklentileri doğrultusunda tepki vermeyen kişilerin bir bölümü “sorunlu” kişiler olarak adlandırılmıştır. “Sorunlu” kişiler bir reddedilme yaşamamış olmalarına rağmen ruhsal sağlıkları yine de zedelenmiş kişilerdir. İnsanlar, anne-baba tarafından reddedilmeyle hiçbir ilişkisi olmayan pek çok nedenden dolayı psikolojik olarak rahatsızlanabileceği için, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı araştırmacıları bu kişileri yeterince çalışmamışlardır. (Eryavuz, 2006)

EKAR Baş etme Kuramında asıl ilgi odağı, ciddi bir biçimde reddedici olan aileler tarafından yetiştirilmelerine rağmen yine de duygusal ve genel ruhsal sağlığı iyi olan “duygusal baş edici” lerdir. Diğer yanda, “araçsal baş ediciler”, mesleklerinde veya işlerinde başarılı olan ama duygusal ve ruhsal sağlığı zedelenmiş kişilerdir. Maxim Gorki gibi birçok ünlünün yaşamında bunu görmek mümkündür. “Duygusal baş ediciler” ise reddedilmenin en yıkıcı etkilerinden bile bir şekilde sıyrılan

kişilerdir. Bu kişiler reddedilmeden hiçbir zarar görmemiş, yani reddedilmeye karşı “şerbetli” kişiler olmamalarına karşın yine de, duygusal açıdan oldukça sağlıklı, uyum düzeyleri yüksek kişilerdir. (Eryavuz, 2006)

Hem kuramsal hem de ampirik açıdan, bas etme mekanizması Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın en az gelişmiş kısmıdır. Bazı kişilerin algılanmış reddedilme ile diğerlerine göre daha etkin basa çıkabilmelerinde rol oynayan mekanizma ve süreçler hakkında güvenilir bir bilgi henüz yoktur. Yine de, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'na göre, bas etme mekanizmasını anlayabilmek için, hem kişiyi hem de kişinin içerisinde bulunduğu durumu göz önüne alan, çok yönlü bir bakış açısı benimsemek gerekecektir. Bu bakış açısının üç ögesi vardır: Kişinin kendisi, diğerleri ve içerisinde bulunulan durum-bağlam. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nda benimsenen çok yönlü davranış modeli, kişinin davranışının kişi, diğerleri ve bağlam arasındaki etkileşimin bir fonksiyonu olduğunu ileri sürer. Kişinin kendisi ile ilgili özellikler çocuğun zihinsel tasarımları ile diğer kişilik özelliklerini kapsar. “Diğerleri” ile ilgili özellikler, reddedici anne-babanın kişisel özelliklerinin yanı sıra, reddedilmenin şekli, sıklığı, süresi ve ağırlığı gibi faktörleri içerir. “Bağlam” özellikleri ile kastedilen ise, çocuğun yaşamındaki “diğer önemli kişiler” ile çocuğun içerisinde bulunduğu çevrenin sosyal durumsal özellikleridir. Hipotetik olarak diğer bütün koşulların eşit olduğu bir durumda, reddedilmiş çocukların reddedilme ile bas etme olasılığı, sıcak, destekleyici bir alternatif “bakım veren” kişi veya bir “diğer önemli kişi”nin varlığı ile yükselecektir.(Eryavuz, 2006)

Çocukluktan yetişkinliğe uzanan zaman içerisinde, çok ağır bir şekilde reddedilmiş ve psikolojik olarak çok hasar görmüş kişiler hariç, birçok reddedilmiş kişinin, ailelerinin dışında, maruz kaldıkları reddedilmenin birçok duygusal, bilişsel ve davranışsal etkilerini hafifletecek yeterince olumlu deneyimleri olur. Dolayısıyla, başarılı bir psikoterapi, olumlu is yaşantıları, tatmin edici bir evlilik gibi diğer bazı doyurucu süreç ve sonuçlarla, çocuklukta anne-babaları tarafından reddedilmiş çocuklar, reddedici anne-babalarının doğrudan etkisi altında oldukları günlere göre duygusal ve psikolojik olarak daha uyumlu olabilirler.(Eryavuz, 2006)

2.1.2.Öğrenilmiş Güçlülük (Learned Resourcefulness)

Öğrenilmiş güçlülük; bireyin, bugüne dek öğrenmiş olduğu, hedefe yönelik davranışlarını engelleyen düşünce, duygu, acı gibi etkenleri denetim altına almasını mümkün kılan beceriler olarak tanımlanmaktadır (Rosenbaum, 1983, 1990).

Bireyin; duygusal ve fizyolojik tepkileriyle başa çıkmak için kişisel kaynaklarından ve bilişlerinden yararlanması, planlama, problemi tanımlama, seçenekleri değerlendirme ve sonuçları tahmin etme gibi problem çözme stratejilerini kullanması, doyumunu erteleyebilme becerisine ve içsel olaylarını erteleyebileceğine dair genel bir inanca sahip olması gibi davranışlar öğrenilmiş güçlülük kavramı içine girmektedir (Rosenbaum, 1980, 1983, 1990).

Rosenbaum (1983; Akt. Sürük, 1994), öğrenilmiş güçlülüğü oluşturan bilisel becerilerin kişide bir dağarcık halinde bulunduğunu ve tümüyle öğrenme yaşantıları (şartlanma, model alma, talimatla öğrenme vb.) sonunda ortaya çıktığını belirtmektedir. Bir davranışın bu kategoride sayılabilmesi için (1) içsel bir olay tarafından başlatılması ve (2) bu olayın söz konusu davranışı gerektiren durumdaki olumsuz etkiyi azaltması gerekmektedir. Bu da içsel olayları kendi kendine izleyebilme, değerlendirebilme ve duyguları adlandırabilme gibi becerilerin kişide bulunmasını gerektirmektedir.

Rosenbaum (1980)'a göre "öğrenilmiş güçlülük" temel olarak aşağıdaki basa çıkma davranış ve stratejilerini içermektedir:

1. Duygusal ve fizyolojik tepkilerle basa çıkabilmek için kendine yönerge vermenin kullanılması,
2. Problem çözme becerilerinin kullanılması (planlama, problemi tanımlama, alternatifleri değerlendirme ve sonuçları tahmin etme)
3. Anlık doyumun ertelenmesi,
4. İçsel olayları bireyin kendisinin düzenleyebileceğine dair genel bir inanca sahip olma.

Öğrenilmiş güçlülük kavramı belli yönleriyle öğrenilmiş çaresizlik kavramının karşıtıdır. Nitekim öğrenilmiş güçsüzlük ile düşük öğrenilmiş güçlülük arasında yüksek öğrenilmiş güçlülükten daha güçlü bir ilişki belirlenmiştir (Rosenbaum ve Ben-Ari, 1985; Rosenbaum ve Palmon, 1984). Kişinin öğrenilmiş güçlülük düzeyinin yüksek olması, basa çıkma ve öz-kontrol becerilerini yaygın bir biçimde kullandığını, dolayısıyla stres yaratan durumlardan daha az etkilendiğini ve daha az psikolojik sorunlar yaşayabileceğini göstermektedir (Dağ, 1992).

Araştırmalar ayrıca, öğrenilmiş güçlülüğün öğrenilmiş çaresizlik geliştirmeye karşı bir kalkan oluşturduğunu göstermektedir (Rosenbaum ve Ben-Ari, 1985; Rosenbaum ve Jaffe, 1983; Rosenbaum ve Palmon, 1984). Örneğin, Rosenbaum ve Jaffe (1983) öğrenilmiş güçlülük düzeyi düşük bireylerin davranışlarının sonuçlarını kontrol edemedikleri durumlarda öğrenilmiş güçlülük düzeyi yüksek olan bireylere oranla daha fazla çaresizlik geliştirecekleri denencesini sınadıkları bir deney düzenlemişlerdir. Bu deneyde deneklerden önce çözümü olmayan problemler çözmeleri istenerek onlarda deneysel olarak öğrenilmiş çaresizlik geliştirilmiş, daha sonra bu deneklere bu kez çözümü olan problemler verilmiştir. Sonuçlar yüksek öğrenilmiş güçlülük düzeyine sahip bireylerin daha fazla problem çözdüklerini düşük öğrenilmiş düzeyine sahip bireylerin ise çaresizlik geliştirerek deneyi yarım bıraktıklarını göstermiştir. Bu bulgular öğrenilmiş güçlülüğün bireylerin ilerde öğrenilmiş çaresizlik ve ona bağlı depresyona yatkınlık gelişip gelişmeyeceğini tayin eden en önemli faktör olduğu biçiminde yorumlanmıştır.

Özetle, öğrenilmiş güçlülük bireylerde depresyon (Huang, Sousa, Tu ve Hwang, 2005; Stiles ve Götestam, 1989), düşük kendilik değeri (Daly ve Burton, 1983; Preechawang, 2004), kaygı ve yalnızlık (Hamana, Ronen ve Feigin, 2000; Hogg ve Collison, 1989; McWhirter, 1997)) ve öfke (Hogg ve Deffenbacher, 1986; Zwemer ve Deffenbacher, 1984)) gibi olumsuz durumlar yaratabilecek bazı olumsuz duygularını ve davranışlarını düzenleyebilme fırsatı veren bir özellik olarak nitelendirilmektedir. (Güloğlu, Aydın, 2007)

2.1.3. Kontrol odağı (Locus of Control)

Kontrol odağı; bireyin iyi ya da kötü olarak kendisini etkileyen olayları kendi yetenekleri, özellikleri kaderi ya da güçlü olan başka insanlar gibi değişkenlere bağlama eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Kendilerini etkileyen olayların, daha çok kendi kontrollerinde olduğu inancını taşıyan bireyler iç kontrol odaklı; yaşamlarını daha çok kendileri dışındaki güçlerin kontrolünde olduğu inancını taşıyan bireyler ise dış kontrol odaklı olarak nitelendirilmektedir (Rotter, 1966).

Başka bir deyişle Kontrol odağı; yaşam boyunca ortaya çıkan her türlü olumlu ya da olumsuz yaşantı üzerinde bireyin kendisinin ya da kendisi dışındaki güçlerin etkili olduğuna ilişkin bireysel inancını ifade etmektedir. İç Kontrol odağı, yaşantılar üzerinde kişisel kontrolün bulunabildiğini ifade ederken, dış kontrol ise birey dışındaki örneğin; şans, başka insanlar, Tanrı, kader gibi değişkenlerin yaşantılar üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. İç kontrol odaklı bireylerde, yaşantıların sonuçlarında kendi davranışlarının etkili olduğu inancı ve beklentisi egemen durumdadır (Wong-McDonald ve Gorsuch, 2004).

Kendi yaşamlarını daha çok kendilerinin kontrol edebileceklerine inanan iç Kontrol odağına sahip bireyler, şimdiki ve gelecekteki davranışları üzerinde daha etkili olmaktadır. Bu bireyler; başarı ve başarısızlıklarının nedenlerini kendi özelliklerine yüklemekte, çevreyle ilişkilerini geliştirmek için daha çok girişimde bulunmakta ve genel olarak kendi yetenek ve başarılarıyla daha çok ilgilenmektedirler (Rotter, Change ve Phares, 1972). Dış kontrol odaklı bireyler ise davranışlarının sonuçlarını ya da başarısızlığı, şansının ya da kendisinin kontrol edemediği dış koşulların sonucu olarak algılamaktadırlar. Bu durum özellikle öğrencilerde çok somut bir biçimde gözlenmektedir. Öğrenciler başarısızlığı ya kendi çabalarının yetersiz oluşu gibi iç denetimli ya da şans, öğretmen, vb. gibi dış denetimli değişkenlere bağlamaktadırlar (Lamont, Richard ve James, 2003).

Kontrol odağı üzerine yapılan ilk deneysel araştırmalar (Phares, 1957; James ve Rotter, 1958) daha çok bireylerin beklentilerinin beceri koşuluna mı yoksa şans koşuluna mı bağlı olarak ortaya çıktığını, yani beklentilerin nasıl oluştuğunu

açıklamaya yönelmiştir. Rotter (1966) Kontrol odağını sosyal öğrenme kuramı içinde ele alarak ve bu çalışmalara dayanarak; pekiştiricilerin bireylerin davranışlarına bağlı olarak ortaya çıktığı durumlarda bireylerin iç Kontrol odağı geliştirdiğini, pekiştiricilerin bireyin davranışlarının sonucuna bağlı olmaksızın rastgele ortaya çıktığı durumlarda ise bireylerin dış Kontrol odağı geliştirdiğini belirtmiştir.

Yapılan araştırmalar; iç kontrol odaklı bireylerin şansa daha az inandıklarını ve diğer yandan kendilerini de daha sağlıklı hissettiklerini (Ozolins ve Stenstrom, 2003), başa çıkma becerilerinin daha yüksek olduğunu ve bilinçli beslenme eğiliminde olduklarını (Elise ve diğerleri, 1998), içsel kaynaklı motivasyonun yüksek düzeyde olduğunu (Fazey ve Fazey, 2001), verilen ödev ya da görevleri daha erken başlayıp daha erken bitirdiklerini ve dıştan denetimli bireylere göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Jansenn ve Carton, 1999; Park ve Kim, 1998). Ayrıca Goodman, Cooley, Sewel ve Leavitt, (1982) yaptıkları araştırmada, şizofreni ve depresyon tanısı almış kadınların normal kadınlara göre daha dıştan denetimli ve özsaygı düzeylerinin de daha düşük olduğunu saptamışlardır. Dış kontrol odaklı bireyler üzerine yapılan diğer araştırmalar ise dış kontrol odaklı bireylerde iç kontrol odaklılara göre kaygının ve başkalarını güçlü görme eğiliminin daha yüksek olduğunu (Frazier ve Waid, 1999), dış kontrol odaklı erkeklerin iç kontrol odaklı erkeklere göre daha saldırgan olduklarını (Osterman ve diğerleri, 1999), dış kontrol odaklı bireylerin çeşitli konularda yeteneklerini daha az ortaya koyma eğiliminde olduklarını, çaresizlik duygularını daha fazla yaşadıklarını, başarı beklentilerinin ve özsaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermektedir (Davies, 1982 akt; Sardoğan, Kaygusuz, Karahan, 2006).

2.2. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ebeveyn kabul-red kuramı ile ilgili yapılan çok sayıda çalışmanın bir kısmına yer verilmiştir.

Cenkseven (2000), 9-12 yaşları arasında olan çocukların kekeme olup olmamaları, cinsiyetleri ve anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerine göre, öz-kavramı düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını araştırmıştır. Ayrıca çocukların

kekeme olup olmamaları ve cinsiyetlerine göre, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeyleri arasında fark olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeylerinde kekeme olup olmamaya göre anlamlı bir farklılaşma olduğu, cinsiyete göre ise anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Kekeme olan çocukların anne çocuk ilişkisini daha reddedici algıladıkları saptanmıştır.

Becerik Özdiker (2002), dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB) olan, 9-12 yaş arası çocukların, anneleriyle ilişkilerini algılamaları ile annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamaları arasındaki ilişkinin belirlenmesi ve ilgili olabilecek değişkenleri incelemiştir. Annenin çocuğu kabul ve reddetme davranışları, babanın yaşına, annenin öz olup olmamasına ve DEHB tanısı konulan yaşa göre anlamlı farklılık göstermiştir. Babanın yaşı arttıkça, annenin, saldırganlık-kin,sıcaklık-sevgi, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme davranışları azalmaktadır. Annelerin sıcaklık-sevgi davranışları, çocuğun yaşı küçüldükçe artmaktadır. Annelerin reddetme puanları arttıkça çocukların algıladıkları reddetmenin arttığı belirtilmiştir.

Albukrek (2002), babanın çocuğa karşı tutumunu ve çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi çocuk, anne ve baba algısına göre değerlendirmiştir. Araştırmada babanın çocuğuna karşı davranışları olumsuz olarak algılandıkça çocuğun benlik kavramının olumsuz bir şekilde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kayahan (2002), annelerin bağlanma stilleri ve çocukların algıladıkları kabul ve reddin çocuk ruh sağlığı ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma örneklemini, çocuk ve ergen psikiyatrisi kliniğine başvuran çocuklar (n=96) ve anneleri (n=90) ile okullardan seçilen çocuklar (n=108) ve annelerini (n=108) kapsamaktadır. Sorunlu ve kontrol grubu oluşturulmuştur. Sorunlu grup ve kontrol grubu çocukları, hem ebeveyn kabul-reddi açısından hem de psikolojik uyum açısından farklılaşmışlardır. Sorunlu grup çocukların daha fazla anne reddi algıladığı ve psikolojik uyumlarının da daha kötü olduğu belirlenmiştir. Sorunlu grup annelerinin de kontrol grubu annelerine göre, kendi annelerinden daha fazla reddedilme algıladıkları ve öz-saygılarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, Ebeveyn Kabul ve Reddetme Kuramına paralel sonuçlar elde edilmiştir.

Varan (2004) ebeveyn tarafından kabul edilme ve reddedilmenin yetişkinlikteki yakın ilişkilere etkisini araştırmış ve çocukken algılanan kabul edilme ve reddedilmenin yakın ilişkide algılanan kabul edilme ve reddedilme ile anlamlı olarak ilişkili olduğu sonucunu elde etmiştir. Bu sonuç hem kız hem erkekler için anlamlı bulunmuştur. Çalışmada ilişkisinden memnun olan kişilerin çocukken kabul edilmeyi daha çok algıladıkları belirlenmiştir.

Toran (2005), farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarını incelemiştir. Annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve reddetme davranışları ile alt ve üst sosyo-kültürel düzey arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmanın bulguları annelerin çocuklarına karşı olan kabul ve reddetme davranışları üzerinde sosyo-kültürel değişkenlerin sosyo-kültürel düzeye göre etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre alt sosyo-kültürel düzeye sahip annelerin kız ve erkek çocuklarına karşı daha reddedici oldukları söylenebilir.

Yener (2005), çocukların algıladıkları ebeveyn kabul veya reddinin okul başarısı ve okul uyumu ile ilişkini incelemiştir. Kız ve erkek çocukların, annelerinden ve babalarından algıladıkları kabul düzeylerinin ve psikolojik uyum düzeylerinin bir hayli yüksek olduğu; ve bu iki değişken arasında, Aile Kabul ve Reddetme Kuramı ve onu sınavan araştırma sonuçları paralelinde, anlamlı bir ilişki bulunduğu saptanmıştır. Okul başarısı ile hem algılanan anne-baba kabulü arasında hem de çocukların psikolojik uyumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş; bu ilişkilerde cinsiyet ve yaş farklarının bulunmadığı görülmüştür.

Candan (2006), parçalanmış ve tam aile, sağlıklı-sağlıksız aile, ebeveyn kabul reddinin, ülkemizdeki ilköğretim çağı çocuklarının algılayışını incelemiştir. Çatışmalı evliliklerdeki çocuklar, anne babası anlaşarak boşanmış çocuklara göre, hem daha fazla ebeveyn reddi algılamakta, hem de psikolojik açıdan daha fazla yıpranmaktadır. Anne baba arasındaki çatışma, hem annelerin hem de babaların çocuklarına karşı daha reddedici davranmalarına yol açmaktadır.

Eryavuz (2006), çocuklukta yaşanan ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikte

yaşanan eş kabul-reddi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yakın ilişkisinden memnun olmayan kişiler, ilişkisinden memnun olanlara göre, hem çocuklukta ebeveynleri tarafından hem de bugünkü yaşamlarında eşleri (veya sevgilileri) tarafından daha fazla red algılamaktadırlar. Çocuklukta ebeveynleri tarafından red algılayan kişilerin psikolojik uyumsuzluğu daha yüksek düzeydedir. Psikolojik uyumu etkileyen en önemli faktörler erkeklerde eş kabulü, kadınlarda ise ebeveyn kabulü olarak ortaya çıkmıştır.

İlden Koçkar (2006), öğrenme güçlüğü olan çocukların psikolojik uyumu; öğrenme güçlüğü ve diabetli çocukların psikolojik uyumları ile ilgili gruplar arası ve cinsiyet farklılıkları ve bu çocukların annelerinin psikolojik uyum düzeylerini karşılaştırmıştır. Öğrenme güçlüğüne sahip çocukların annelerinin diabetli annelere göre psikolojik uyumları ile ilgili daha fazla sorun yaşadıkları belirlenmiştir.

Öngider (2006), çalışmasında evli veya boşanmış ailelerde algılanan ebeveyn kabul veya reddinin çocuğun psikolojik uyumu üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi, anne-babası evli 138 çocuk ile anne-babası boşanmış 124 çocuk ve bu çocukların anneleri olmak üzere toplam 524 kişiden oluşmuştur. Araştırmada, çocukların kişilik uyumu açısından, anne-baba kabul reddi ile anne-baba arasındaki çatışmanın, anne-babanın evli ya da boşanmış olmasından daha önemli olduğu bulunmuştur. Ayrıca evli ailelerde babaların çocuğun psikolojik uyumu üzerinde az anneler kadar etkili olduğu; ancak, boşanma sonrasında babaların çocukların üzerindeki bu etkisinin azaldığı ve annenin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şanlı (2007), annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını incelemiş ve küçük yaşta evlenen, ev hanımı olan ve eğitim düzeyi düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığını bulmuştur. Eşin eğitim düzeyi yüksek olduğunda annenin olumsuz tutumlardan uzaklaştığı ve demokratik tutumu benimsediği saptanmıştır. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı belirlenmiştir.

Whaley, Pinto, Sigman ve arkadaşları (1999), kaygı bozukluğu olan annelerin çocuklarına karşı daha katı ve eleştirel davrandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Yaşları

12-14 arasında değişen 451 Amerikalı çocuk ve ailesinin katıldığı bir araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkileri dört yıl incelenmiştir. Araştırma bulguları ebeveynleriyle kabul edici, sıcak ilişkileri olan çocukların kardeşleriyle ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirdikleri; ancak dışlanan, reddedilen çocukların ise sosyal ilişkilerinde problemler yaşadıkları, akranları tarafından sevilmediklerini göstermiştir (Paley, Conger ve Harold,2000).

Tüm dünyadan 7563 deneğin katıldığı 43 araştırmayla yapılan meta-analiz çalışmasının sonuçları algılanan ebeveyn kabul reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin tüm çalışmalarda görüldüğünü ortaya koymuştur. Hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ile çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabulü arasında doğrusal ilişki olduğu görülmüştür (Khaleque, 2002).

Khaleque ve Rohner (2002) anne babaların çocuklarına karşı ifade ettikleri sıcaklık, sevgi davranışları ya da kin, saldırganlık ilgisizlik, ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme davranışlarının oranının kültüre, etnik kökene, sosyal sınıfa cinsiyetlere ve diğer demografik değişkenlere göre farklılıklar gösterdiğini ancak bu davranışların ifadeedilme biçimlerinde benzerlikler olduğunu belirtmişlerdir.

Kim ve Rohner (2003) çocukluklarında ebeveynleri tarafından kabul edilmiş veya reddedilmiş ergenlerle yaptığı çalışmada; kız çocukların duygusal empati değerlerinin annenin kabulü ile ilişkili olduğu, erkek çocukların ise baba kabulü ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Anneleri tarafından reddedildiklerini algılayan kız çocukların, anneleri tarafından kabul edildiklerini algılayan kız çocuklarına göre anneleri ile daha düşük düzeyde duygusal empati kurdukları görülmüştür.

III.BÖLÜM

YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin algılanan anne-baba reddiyle baş etmeleri ile öğrenilmiş güçlülük, Kontrol odağı ve eş kabul-reddiyle ilişkisini incelemek üzere ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki ya da daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Bu tür bir düzenlemede aralarında ilişki aranacak değişkenler ayrı ayrı sembolleştirilir. Ancak bu sembolleştirme (değer verme, ölçme), ilişkisel bir çözümlmeye olanak verecek şekilde yapılmak zorundadır.(Karasar,2005)

Araştırmanın bağımlı değişkeni psikolojik uyum; bağımsız değişkenleri ise öğrenilmiş güçlülük, Kontrol odağı ve eş kabul reddidir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmada, olasılığa dayalı örnekleme türlerinden kademeli küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Küme örnekleme özellikle büyük ölçekli tarama araştırmalarında yaygın olarak kullanılan bir örnekleme türüdür. Ayrıca örnekleme girmesi gereken birimlerin listelenmesinin çok zor ya da imkânsız olduğu durumlarda küme örnekleme uygun bir örnekleme türüdür. Bu gibi durumlarda benzerlik gösteren birimler bir araya getirilerek kümeler oluşturulur. (Balcı, 2005).

Küme örnekleme tabakalı örneklemeyle benzemle birlikte bazı temel farklılıkları bulunmaktadır. Tabakalı örneklemede her alt evren örneklemede temsil edilmektedir. Küme örneklemede ise bazı kümeler örneklemede temsil edilirken bazı kümeler temsil edilmezler. Birimler arasındaki mekân uzaklığı evreni istenen şekilde alt evrenlere ayırma güçlüğü bunun nedenleri arasındadır. (Balcı, 2005).

Küme örneklemede örnekleme girecek son birimler setine, ilkin büyük kümelerin örneklenmesi ile ulaşılır. Kümeler ya basit yansız örnekleme yolu ile ya da tabakalı örnekleme yolu ile seçilirler. Ayrıca kümedeki birimlerin tümü örneklemede kapsanmayacaksa, son olarak örnekleme seçilecekler basit yansız ya da tabakalı örnekleme yolu ile seçilirler. (Balcı, 2005).

Araştırmada bu örnekleme türünün seçilme nedeni de araştırmanın gerçekleştirileceği Üniversitede fakültelerin ve yüksek okulların farklı ilçelerde olması ve mesafenin fazla olmasıdır. Kademeli küme örneklemede örnekleme girecek kümeler basit yansız ya da tabakalı örnekleme yoluyla seçilir. Bir kümedeki birimlerin tümü örneklemede kapsanmayacaksa örnekleme seçilecekler de yine basit yansız ya da tabakalı örnekleme yoluyla seçilir (Balcı, 2005).

Bu araştırmanın evrenini Erzurum Atatürk Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini seçmek için önce Atatürk Üniversitesi'nin fakülteleri listelenmiş olup bu fakültelerden basit yansız örnekleme yoluyla Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Eczacılık Fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültesi seçilmiş ve bu fakültelerdeki öğrencilere uygulanmıştır.

Araştırmaya katılan kişilere ilişkin temel demografik veriler Tablo 1'de sunulmuştur. Araştırmanın örneklemini 232(45.2%) kadın, 275(54.3%) erkek toplam 507 (%100) kişiden oluşmaktadır. Yaşını belirtmiş olan 498 katılımcının yaş ortalaması 22.09 (SS=2.26), kadınların yaş ortalaması 21.67(SS=2.04), erkeklerin yaş ortalaması 22.44(SS=2.37) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların eğitim düzeyi, ailede yaşayan kişi sayısı, ailenin aylık geliri, ev, araba ve yazlık ev sahibi olup olmama değişkenleri puanlanarak Sosyo-Ekonomik Düzey (SED) oluşturulmuştur. SED'yi belirleyebilen 465 katılımcıdan 272 (%58.5)'i alt SED, 157 (%33.8) orta SED, 36 (%7.7) üst SED'den katılımcıdan oluşmaktadır. Annesinin eğitim düzeyini belirten 464 katılımcıdan 106 (22.8%) katılımcının annesinin okuma-yazması yok, 42 (9.1%) katılımcının annesi okur-yazar, 167 (36%) katılımcının annesini ilköğretim mezunu, 63 (13.6%) katılımcının annesi ortaokul mezunu, 67 (13.2%) katılımcının annesi lise mezunu, 19 (3.7%) katılımcının annesi üniversite veya lisansüstü mezundur. Babasının eğitim düzeyini belirten 456 katılımcıdan 21 (4.6%) katılımcının babasının okuma-yazması yok, 31 (6.8%) katılımcının babası okur-yazar, 142 (31.1%)

katılımcının babası ilkokul mezunu, 82 (18%) katılımcının babası ortaokul mezunu, 114 (22.5%) katılımcının babası lise mezunu, 62 (13.1%) katılımcının babası üniversite veya lisansüstü mezunudur.

Tablo 1: Araştırmada Yer Alan Katılımcılara İlişkin Temel Demografik Bulgular

Yaş	Kadınlar Ortalama (SS)	21.67 (2.04)
	Erkekler Ortalama (SS)	22.44 (2.37)
	Tüm Katılımcılar Ortalama (SS)	498 22.09 (2.26)
Cinsiyet	Kadın	232 (45.2%)
	Erkek	275 (54.3%)
	Tüm Katılımcılar	507 (100%)
Anne Eğitim	Okumayazması yok	106 (22.8%)
	Okur-yazar	42 (9.1%)
	İlkokul	167 (36%)
	Ortaokul	63 (13.6%)
	Lise	67 (13.2%)
	Üniversite ve Lisansüstü	19 (3.7%)
	Tüm Katılımcılar	464 (100%)
Baba Eğitim	Okuma-yazması yok	21 (4.6%)
	Okur-yazar	31 (6.8%)
	İlkokul	142 (31.1%)
	Ortaokul	82 (18%)
	Lise	114 (22.5%)
	Üniversite ve Lisansüstü	62 (13.1%)
	Tüm Katılımcılar	456 (100%)
SED	Alt	272 (58.5%)
	Orta	157 (33.8%)

	Üst	36 (7.7%)
	Tüm Denekler	465 (100%)

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada kullanılacak veri toplama araçları aşağıda belirtilmiş ve araçların birer örneği Ekler bölümünde sunulmuştur.

1. Anket Formu
2. Ebeveyn (Anne ve Baba) Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ)
3. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ)
4. Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ)
5. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)
6. Eş Kabul-Red Ölçeği (EŞKRÖ)

3.3.1. Anket Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanmış olan 36 maddelik Bireysel Bilgi Toplama Formu, deneklerin cinsiyet, yaş, medeni durum gibi temel demografik özelliklerini araştıran maddeler ile deneklerin kendileri, çocukluklarını ve yakın ilişkileriyle ilgili bazı değerlendirmelerini araştıran maddelerden oluşmuştur.

3.3.2. Ebeveyn (Anne ve Baba) Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ)

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRÖ) Rohner ve arkadaşları tarafından algılanan ebeveyn kabul ve reddini ölçmek için 1978 yılında geliştirilmiştir. Altmış maddeden oluşan Yetişkin EKRÖ' nün dört alt ölçeği bulunmaktadır:

1. Sıcaklık/Şefkat alt ölçeği (20 madde)

Örnek: “Beni sevdiğini belli ederdi”.

2. Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği (15 madde)

Örnek: “Hak etmediğim zamanda bile bana vururdu”.

3. İhmal/Kayıtsızlık alt ölçeği (15 madde)

Örnek: “Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı”.

4. Ayırışmamış Red alt ölçeği (10 madde)

Örnek: “Beni gerçekten sevmezdi”.

Bu dört alt ölçeğin toplanması ile elde edilen "toplam puan", bireyin anne veya babası ile ilişkisinde ne kadar kabul-red algıladığının genel bir ölçümünü vermektedir. EKRÖ’de yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru” (4 puan), “bazen doğru”(3 puan), “nadiren doğru” (2 puan), “hiç bir zaman doğru değil” (1 puan) biçiminde dörtlü bir Likert tipi ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Dolayısıyla, EKRÖ’den elde edilecek toplam puan 60 ile 240 arasında değişmekte; 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir.

EKRÖ’nün Çocuk/Ergen EKRÖ ve Yetişkin EKRÖ olmak üzere iki ayrı formu bulunmaktadır. Çocuk/Ergen formu, 9-17 yaşlar arası çocukların hâlihazırda anne babalarıyla ilişkilerinde “algıladığı” kabul-reddi, Yetişkin formu ise yetişkinlerin çocuklukta yaşamış oldukları ebeveyn kabul-reddi ile ilgili “anılarını” değerlendirmektedir. Bu iki formda aynı maddeler yer almakta, ancak maddeler zaman kipi açısından farklılaşmaktadır. Çocuk/Ergen EKRÖ’nin maddeleri “şimdiki zaman kipi” ile yazılmışken, Yetişkin EKRÖ’de maddeler “dili geçmiş zaman kipi” ile yazılmıştır. Örneğin, Çocuk/Ergen EKRÖ’de “Beni başkalarına över” biçiminde olan 24 numaralı madde, Yetişkin EKRÖ’de “Beni başkalarına överdi” biçiminde yer almaktadır. Yetişkin EKRÖ, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmakta, baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ, "Baba EKRÖ", anne ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ ise, "Anne EKRÖ" olarak adlandırılmaktadır.

EKRÖ 26’den fazla dile çevrilmiş ve yaklaşık 60 ülkede, 230’den fazla çalışmada kullanılmıştır. EKRÖ’nün çeşitli ülkelerde yapılmış olan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, EKRÖ’nün hem ABD’de hem de diğer bir çok ülkede güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğunu göstermiştir (Khaleque ve Rohner, 2001). Yetiksin EKRÖ’nün ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması hem “normal” hem de “klinik” örneklerle üzerinde *Varan* (2003) tarafından yapılmış ve elde edilen bulgular, Yetiksin EKRÖ’nün ülkemizdeki yetişkinlerin çocuklukta anne ve babaları

ile iliksilerinde yaşamış oldukları kabul ve reddi güvenilir ve geçerli bir biçimde değerlendirdiğini göstermiştir. Yasları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 2000 denekle yapılan çalışmada Yetişkin EKRÖ'nün hem Anne hem de Baba formlarına ait alt-ölçeklerin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .86 ile .96 arasında değişmektedir. Her iki form içinde toplam iç-tutarlık katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini irdeleyen faktör analizi sonuçları da, Yetişkin EKRÖ'nün Anne ve Baba formlarının ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir. Uygulanan faktör analizlerinde maddeler öncelikle Rohner'in (1999) çalışmasında olduğu gibi, üç veya dört maddeden oluşan 16 küme haline getirilmiş ve faktör analizi bu 16 kümeyle ait alt-puanlara (kümedeki maddelerin toplamı) uygulanmıştır. Uygulanan Oblimin Rotasyonu sonrasında 16 kümenin beklendiği gibi iki ayrı faktöre yüklendiği görülmüştür. Özdeğerleri Anne formu için 10.19 ve 1.85, Baba formu için ise 9.94 ve 2.04 olan bu iki faktöre yüklenen kümeler incelendiğinde, birinci faktör "Red", ikinci faktör ise "Kabul" olarak isimlendirilmiştir. Bu iki faktörün açıkladığı toplam varyans Anne formu için %75.23, Baba formu için %74.87 olarak belirmiştir. Bu sonuçların ışığında Yetişkin EKRÖ'nün, Türk yetişkinlerin çocuklukta anne-babalarıyla ilişkide algılamış oldukları kabul ve reddi güvenilir ve geçerli bir biçimde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır.

3.3.3. Kişilik Değerlendirme Ölçeği (KİDÖ)

KİDÖ'nün yetişkin kişilerin genel kişilik uyumu değerlendiren Yetişkin Formu Çocuk/Ergen Formu gibi yedi kişilik özelliğinin değerlendirildiği yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Ancak, Yetişkin KİDÖ'de sözü edilen yedi kişilik özelliğinin her biri 9 madde ile irdelenmekte, dolayısıyla Yetişkin KİDÖ toplam 63 maddeden oluşmaktadır.

Yetişkin KİDÖ toplam puanı, yedi alt ölçek puanının toplanması ile belirlenmekte ve 63 (en düşük) ile 252 (en yüksek) arasında değişmektedir. Düşük puan kişinin genel psikolojik uyumunun "sağlıklı", yüksek puan ise "sağsız" olduğunu göstermektedir.

Yetişkin KİDÖ'nün ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması hem "normal" hem de "klinik" örneklemeler üzerinde *Varan* (2003) tarafından yapılmış ve

elde edilen bulgular Yetişkin KİDÖ'nün ülkemizdeki yetişkinlerin genel psikolojik uyumunu güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir. Yasları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 2000 denekle yapılan çalışmada Yetişkin KİDÖ'nün alt ölçeklerine ait Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .68 ile .82 arasında değişmiş, toplam iç-tutarlık katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini irdeleyen faktör analizi sonuçları da, KİDÖ'nün ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir. Uygulanan faktör analizinde maddeler öncelikle Rohner'in (1999) çalışmasında olduğu üçlü kümeler haline getirilmiş ve faktör analizi oluşturulan 21 kümeyle ait alt-puanlara uygulanmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, KİDÖ'de yedi alt ölçek bulunmaktadır. Ancak bu yedi alt ölçekten Öz-Saygı ve Öz-Yeterlik alt ölçekleri genellikle tek bir faktör oluşturmakta ve KİDÖ'de ortaya altı faktörlü bir yapı çıkmaktadır. Dolayısıyla KİDÖ'nün faktör analizinde altı faktörlü bir yapı araştırılmış ve uygulanan Oblimin Rotasyonu sonucunda bu altı faktörlü yapının net bir şekilde belirdiği görülmüştür. Beklendiği gibi, Öz-Saygı ve Öz-Yeterlik alt ölçekleri tek bir faktöre yüklenmiş ve bu faktör Öz-Değerlendirme faktörü olarak isimlendirilmiştir. Geriye kalan beş faktöre ait faktör yükleri incelendiğinde, diğer beş alt ölçeğin (Bağımlılık, Düşmanlık/Saldırganlık, Duygusal Duyarlılık, Duygusal Tutarlılık ve Dünya Görüşü) her birine ait küme puanlarının .78 ile .91 arasında değişen faktör yükleri ile net bir şekilde beş faktörden birine yüklendiği belirlenmiştir. Belirlenen bu toplam altı faktörün açıkladığı toplam varyans %71.52'dir.

Bu sonuçların ışığında KİDÖ'nün Türk yetişkinlerin genel psikolojik uyumunu geçerli bir şekilde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır.

3.3.4. Rosenbaum Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği (RÖGÖ)

Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği bireylerin stres ve stres tepkileri ile başa çıkmada kullanabilecekleri stratejileri ne ölçüde kullandıklarını ölçmek amacıyla geliştirilen bir ölçektir. Ölçek Rosenbaum tarafından 1980 yılında "Öz-Kontrol Ölçeği"(Self-Control Schedule) adı ile geliştirilmiş, daha sonra ölçeğin ismi 1983 yılında kendisi tarafından "Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği" (Rosenbaum's Learned

Resourcefulness Schedule) olarak değiştirilmiştir (Akt. Demirci, 1998). Ölçek şu alanları kapsamaktadır: (a) duygusal ve fizyolojik sorunlarla basa çıkmada kendine yönerge verme ve bilisi kullanma, (b) problem çözme stratejilerini kullanma (örneğin, planlama, problemi tanımlama, alternatifleri değerlendirme ve sonuçları tahmin etme), (c) anlık hazları erteleyebilme yeteneği, ve (d) içsel olayları kendisinin düzenleyebileceğine dair genel inanç. Ölçek, 36 maddeden oluşan 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Yahudi versiyonunun güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Rosenbaumve arkadaşları tarafından bir dizi çalışma ile gerçekleştirilmiştir (Rosenbaum, 1980;Rosenbaum ve Ben-Ari, 1985; Rosenbaum ve Palmon, 1984).

Rosenbaum'un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği ilk olarak Siva (1991) tarafından Türkçe'ye çevrilerek kullanılmıştır. Siva ölçeğin iç tutarlık katsayısını .79 olarak saptamıştır. **Dağ** (1991) Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerlik özelliklerini incelemiş ve ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini .80 ve Cronbach iç tutarlılık katsayısını .78 olarak belirlemiştir. Türkçe formun faktör yapısının orijinalinin faktör yapısına büyük oranda benzer olduğu görülmüştür

3.3.5. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)

Kontrol odağı ölçeği 47 maddeliktir. Madde ölçeği bireylerin dış ve iç kaynaklara kendi davranışlarının sonuçlarına karşı bireylerin özelliklerini değerlendirmek için **Dağ** tarafından (2002) geliştirilmiştir. Likert tipi ölçek 1' den 5'e kadar puan aralığı kullanır. 1 "tamamen uygun değil" fakat 5 ise "tamamıyla uygun" için kullanılır. Yüksek sonuçlar dış Kontrol odağını işaret ederken, düşük sonuçlar iç Kontrol odağını işaret eder. Sonuçların muhtemel aralığı 47 ile 235 puan arasındadır.

Ölçek geliştirme iki aşamada tamamlanmıştır. İlk aşamada, bazı ana Kontrol odağı ölçeklerinden hemen hemen mümkün olan tüm kontrol alanlarını içeren çoğunda kısmi değişikliklerin yapıldığı 80 maddeli bir havuz oluşturulmuştur. Bu madde havuzu 272 katılımcının olduğu bir örneğe uygulanmış olup madde analizi temeline dayanarak, madde-toplam korelasyonları ve aşırı grupların karşılaştırılması da dâhil olmak üzere 47 maddelik Kontrol odağı Ölçeği elde edilmiştir. İkinci aşamada, 47 maddelik Kontrol odağı Ölçeği 111 katılımcılı yeni üniversite öğrencilerinin olduğu bir örneğe uygulanmış ayrıca, ikinci grubun bir alt grubuna

Rotter's I-E ölçeği, Rosenbaum's Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği, SCL-90-R ve Doğa Üstü İnançlar Ölçeği (Dağ, 2002) uygulanmıştır.

Türk üniversitesi örneği için Kontrol odağı Ölçeğinin psikometrik özellikler ile alakalı olarak, iç tutarlılık analizi alfa katsayısı .92 olarak gösterdi. Test- tekrar test güvenilirliği 0.88 oldu. Kontrol odağı Ölçeğinin yapısal geçerliliğini değerlendirmek amacıyla, faktör yapısı incelenilmiştir. Sonuçlar Kontrol odağı Ölçeğinin 5 faktörden olduğunu gösterdi: "İç kontrole veya kişisel kontrole inanma", "şansa inanma", "çaba göstermek için anlamsızlık", "yazgıcılık", "sadakatsiz bir kelimeye inanma". Alfa katsayıları sırasıyla .87, .79, .76, .74, .61' dir. Yakınsak geçerlilik analiz sonuçlarına göre Kontrol odağı ölçeği diğer ölçekler ile anlamlı korelasyon gösterdi. (Rotter's I-E ölçeği ($r=.67$), Rosenbaum's Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği ($r=-.39$), SCL-90-R ($r=.25$) ve Doğa Üstü İnançlar Ölçeği ($r=.46$)). Bu sonuçlar Kontrol odağı Ölçeğinin güvenilir ve Türk üniversite öğrencileri için geçerli bir ölçme aracı olduğuna işaret etmektedir.

Bu çalışmada toplam Kontrol odağı Ölçeği puanı kullanılmıştır.

3.3.6. Eş Kabul-Red Ölçeği (EşKRÖ)

Rohner (2001) tarafından geliştirilmiş olan ESKRÖ/K, kontrol alt ölçeği ile birlikte 73 maddeden oluşan ve kişinin esi veya sevgilisiyle yakın ilişkisinde algıladığı kabul-reddi ve kontrolü değerlendirmeyi amaçlayan bir ölçektir. ESKRÖ/K'nın gerek alt ölçekleri gerekse puanlanması EKRÖ/K Ölçeği ile tamamen aynıdır. Ancak EKRÖ/K'de yer alan bazı maddeler ESKRÖ' de küçük değişikliklerle yeniden yazılmıştır. Örneğin, EKRÖ/K'daki "Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı" maddesi, ESKRÖ'de "Bana söylenir veya beni azarlar" olarak değiştirilmiştir.

EKRÖ/K'de olduğu gibi, ESKRÖ/K'de de Sıcaklık/şefkat, Düşmanlık/Saldırıcılık, İhmal/Kayıtsızlık ve Ayrışmamış Red alt ölçeklerinin toplanması ile elde edilen "toplam ESKRÖ puanı", bireyin esi veya sevgilisi ile ilişkisinde algıladığı kabul-reddin genel bir ölçümünü vermektedir. ESKRÖ'de yer alan maddeler, EKRÖ'de olduğu gibi, "Hemen Hemen her zaman doğru" (4), "bazen doğru" (3), "nadiren doğru" (2), "hiç bir zaman doğru değil" (1) şeklinde dörtlü bir

Likert tipi ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Dolayısıyla, ESKRÖ'den elde edilecek toplam puan 60 ile 240 arasında değişmekte; 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir. EKRÖ/K'de olduğu gibi, ESKRÖ/K'de 13 maddeden oluşan Kontrol alt ölçeği bulunmakta ve bu alt ölçekle kişinin yakın ilişkisinde ne kadar kontrol algıladığı değerlendirilmektedir. EKRÖ/K'de olduğu gibi, ESKRÖ/K'de de Kontrol alt ölçeğinden alınabilecek puanlar 13 ile 52 puan arasında değişmektedir.

ESKRÖ/K'nin ABD'de yapılan *güvenirlilik ve geçerlik* çalışmalarında ölçeğin güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu bulunmuştur (Rohner, 2000). Ölçeğin ülkemizdeki güvenirlilik ve geçerlik çalışması yasları 17 ile 78 arasında değişen yaklaşık 2000 denekle *Varan* (2003) tarafından yapılmıştır. Elde edilen bulgular, ESKRÖ/K'nin ülkemizdeki yetişkinlerin evlilik veya romantik ilişkilerinde algıladıkları kabul ve reddi güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiğini göstermiştir. ESKRÖ'nin dört alt ölçeğinin Cronbach Alpha iç-tutarlık katsayıları .85 ile .96 arasında değişmiştir. Ölçeğin toplam iç-tutarlık katsayısı ise .97 olarak hesaplanmıştır. ESKRÖ'nün yapı geçerliğini irdeleyen faktör analizi sonuçları da, ölçeğin ülkemizdeki geçerliğini desteklemiştir. Uygulanan faktör analizlerinde maddeler Yetişkin EKRÖ'de yapıldığı gibi, üç veya dörtlü kümeler haline getirilmiş ve faktör analizi bu kümelere ait alt-puanlara uygulanmıştır. Uygulanan Oblimin Rotasyonu sonrasında madde kümelerinin beklendiği gibi iki ayrı faktöre yüklendiği görülmüştür. Öz-değerleri 9.78 ve 1.78 olan bu iki faktöre yüklenen kümeler incelendiğinde, birinci faktör "Red", ikinci faktör ise "Kabul" olarak isimlendirilmiştir. Bu iki faktörün açıkladığı toplam varyans %72.26 olarak belirmiştir. Bu sonuçların ışığında ESKRÖ'nin Türk yetişkinlerin romantik ilişkilerinde algıladıkları kabul ve reddi güvenilir ve geçerli bir şekilde değerlendirdiği sonucuna varılmıştır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerine dair veri toplamak için ölçme araçları kitapçık haline getirilmiştir.(Bkz Ek:1) Ölçme araçları öğrencilere tek oturumda araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamadan önce araştırmacı

öğrencilere araştırmanın amacı ve ölçme araçlarının yanıtlanması konusunda bilgi vermiştir. Uygulama ders saatlerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin uygulanması 35-50 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, SPSS 17.0 for Windows programı ile bilgisayara girişi yapılmış olup t- testi, Pearson Momentler Çarpımı, Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) hangi gruplar arasında farklılığın olduğunu bulmak için tukey testi ve Regresyon Analizi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak $p<.05$, $p<.01$, $p<.001$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir.

IV.BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Çocuklukta Anne - Baba ile İlişkide Algılanan Kabul - Red ile Yetişkinlik Dönemindeki Psikolojik Uyum Arasındaki İlişki ve Bu İlişkinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan sorulardan ilk üçü çocuklukta anne - baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyum arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve bu ilişkinin cinsiyete bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Bu doğrultuda Araştırmada kullanılan anne-baba kabul reddini değerlendiren Anne ve Baba EKRÖ, genel psikolojik uyumu değerlendiren KİDÖ'nün birbirleriyle nasıl ilişkili oldukları, bu ölçeklere ait toplam puanlar arasında Pearson korelasyon katsayılarının hesaplanmasıyla irdelenmiştir. Bunlara ek olarak Eş Kabul-Reddini değerlendiren EŞKRÖ/K, Kontrol Odağını ölçen KOÖ ve Öğrenilmiş Güçlülüğü ölçen ROGÖ'nün nasıl ilişkili oldukları da irdelenmiştir.

Tablo 2: Anne - Baba EKRÖ, KİDÖ, EŞKRÖ/K, KOÖ, ROGÖ arasındaki korelasyon matrisi

	Tüm Denekler					
	Anne EKRÖ	Baba EKRÖ	KİDÖ	EŞKRÖ/K	KOÖ	ROGÖ
Anne EKRÖ	-	.513** N=484	.405** N=503	.214** N=174	.209** N=449	-.289** N=468
Baba EKRÖ		-	.339** N=482	.313** N=163	.272** N=435	-.317** N=455
KİDÖ			-	.350** N=173	.371** N=448	-.499** N=469
EŞKRÖ/K				-	.345** 167	-.403** N=169
KOÖ					-	-.427** N=445
ROGÖ						-

Tablo 2 de tüm denekler için sunulan korelasyon katsayıları incelendiğinde, genel psikolojik uyumu yansıttığı düşünülen KİDÖ toplam puanının hem Anne EKRÖ ($r=.41$) hem de Baba EKRÖ ($r=.34$) ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Eş kabul-reddini değerlendiren EŞKRÖ/K puanı Anne EKRÖ ile $r=.21$, Baba EKRÖ ile $r=.31$ düzeyinde ilişkiliyken, KİDÖ ile EŞKRÖ/K arasında $r=.35$ 'lik bir ilişki bulunmuştur. KOÖ puanı Anne EKRÖ ile $r=.21$, Baba EKRÖ ile $r=.27$ düzeyinde ilişkiliyken, KİDÖ ile $r=.37$, EŞKRÖ/K ile $r=.35$ düzeyinde ilişkilidir. Öğrenilmiş güçlülüğü ölçen RÖGÖ puanı Anne EKRÖ ile $r= -.29$, Baba EKRÖ ile $r= -.31$ düzeyinde ters yönde ilişkilidir. RÖGÖ yine ters yönde olmak üzere KİDÖ ile $r= -.50$, EŞKRÖ/K ile $r= -.40$ ve KOÖ ile $r= -.43$ düzeyinde ilişki bulunmuştur. Bulunan tüm bu katsayılar istatistiksel açıdan anlamlıdır.

Anne ve Baba EKRÖ, KİDÖ, EŞKRÖ/K, KOÖ ve RÖGÖ arasındaki ilişkilerin cinsiyet açısından irdelenmesi amacıyla bu ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları kadın ve erkekler için ayrı ayrı hesaplanarak yine Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3: Cinsiyet açısından Anne - Baba EKRÖ, KİDÖ, EŞKRÖ/K, KOÖ, RÖGÖ arasındaki korelasyon matrisi

	Kadımlar					
	Anne EKRÖ	Baba EKRÖ	KİDÖ	EŞKRÖ/K	KOÖ	RÖGÖ
Anne EKRÖ	-	.485** N=219	.373** N=231	.174 N=88	.165* N=209	-.207** N=220
Baba EKRÖ		-	.260** N=219	.217* N=83	.183* N=202	-.227** N=212
KİDÖ			-	.141 N=87	.408* N=209	-.549** N=220
EŞKRÖ/K				-	.271* N=83	-.329** N=84
KOÖ					-	-.385** N=209
RÖGÖ						-

	Erkekler					
	Anne EKRÖ	Baba EKRÖ	KİDÖ	EŞKRÖ/K	KOÖ	ROGÖ
Anne EKRÖ	-	.561** N=264	.441** N=271	.294** N=84	.258** N=238	-.386** N=247
Baba EKRÖ		-	.443** N=262	.334* N=79	.364** N=232	-.386** N=242
KİDÖ			-	.528** N=85	.338** N=238	-.478** N=248
EŞKRÖ/K				-	.408** 82	-.454** N=84
KOÖ					-	-.470** N=235
ROGÖ						-

Tablo 3’de sunulmuş olan bulgulara göre KİDÖ toplam puanı hem kadın hem de erkek denekler için Anne ve Baba EKRÖ ile anlamlı düzeyde ilişkilidir. Kadınlarda KİDÖ Anne EKRÖ ile $r=.37$ Baba EKRÖ ile $r=.26$ düzeyinde ilişkiyi erkeklerde bu katsayılar hem Anne hem de Baba EKRÖ için $r=.44$ olarak bulunmuştur.

EŞKRÖ/K toplam puanı kadınlarda Anne EKRÖ anlamlı düzeyde ilişkili değilken ($r=.17$), baba EKRÖ ile ($r=.21$; $p<.05$) düzeyinde ilişkilidir. Bu katsayılar erkek deneklerde Anne EKRÖ için ($r=.29$) baba EKRÖ ($r=.33$) olarak bulunmuştur. Her iki katsayı da $p<.01$ düzeyinde anlamlıdır. EŞKRÖ/K ile KİDÖ arasında anlamlı bir fark bulunamazken ($r=.14$), erkeklerde bu katsayı ($r=.53$; $p<.01$) olarak belirmiştir.

KOÖ toplam puanı kadınlarda Anne EKRÖ ile $r=.17$ ($p<.05$), Baba EKRÖ ile $r=.18$ ($p<.05$) düzeyinde ilişkiyi erkek deneklerde bu değerler Anne EKRÖ için $r=.26$ ($p<.01$), Baba EKRÖ ile $r=.36$ ($p<.01$) olarak belirmiştir. KOÖ ile KİDÖ arasındaki ilişki kadın denekler için $r=.41$ ($p<.01$) erkek denekler için $r=.34$ ($p<.01$) olarak bulunmuştur. KOÖ’nün EŞKRÖ/K ile ilişkisi hesaplandığında, bu değer kadın denekler için $r=.27$ ($p<.05$) erkek denekler için $r=.41$ ($p<.01$) olarak bulunmuştur.

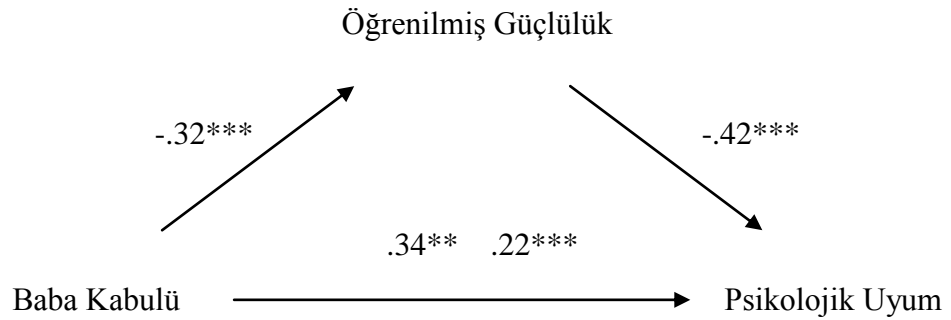
Öğrenilmiş güçlülüğü değerlendiren ROGÖ kadın deneklerde Anne EKRÖ ile $r=-.21$ ($p<.01$) Baba EKRÖ ile $r=-.23$ ($p<.01$) düzeyinde ilişkiyi bu değerler

erkeklerde hem Anne hem de Baba EKRÖ için $r = -.39$ ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır.

ROGÖ ile KİDÖ arasındaki ilişki kadınlarda $r = -.55$ ($p < .01$) erkeklerde ise $r = -.48$ ($p < .01$) olarak bulunmuştur. ROGÖ ile EŞKRÖ/K ve KOÖ arasındaki ilişki ise kadınlarda sırasıyla $r = -.33$ ($p < .01$) $r = -.39$ ($p < .01$) iken, bu oranlar erkeklerde yine sırasıyla $r = -.45$ ($p < .01$) $r = -.47$ ($p < .01$) olarak belirlemiştir.

4.2. Çocuklukta Algılanan Anne - Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Etkisine İlişkin Bulgular

Bu çalışmada yanıtlanmaya çalışılan dördüncü soru çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide “öğrenilmiş güçlülüğün” herhangi bir aracı (mediating) rolünün olup olmadığıdır.

Şekil 2: Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .34$, $t(481) = 7.91$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda da baba kabulünün öğrenilmiş güçlüğü yordamada anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür. ($\beta = .32$, $t(454) = 7.12$, $p = .001$). Baba kabulü ile öğrenilmiş güçlülüğün birlikte yer aldığı modelde öğrenilmiş güçlülüğün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.42$, $t(454) = 9.98$, $p < .001$), buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .22$, $t(454) = 5.14$, $p < .001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada öğrenilmiş güçlülüğün üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, öğrenilmiş güçlülüğün dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.30$; $p < .05$).

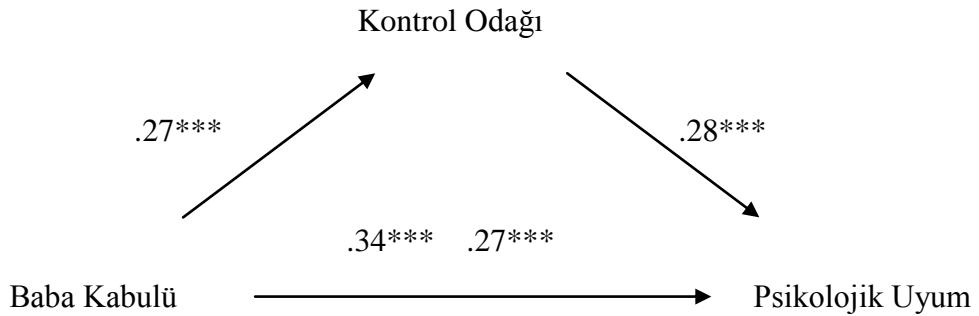
Şekil 3 : Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .41$, $t(502) = 9.91$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda da anne kabulünün öğrenilmiş güçlülüğü yordamada anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = -.29$, $t(467) = -6.52$, $p = .001$). Anne kabulü ile öğrenilmiş güçlülüğün birlikte yer aldığı modelde öğrenilmiş güçlülüğün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.42$, $t(467) = -10.42$, $p < .001$), buna karşılık anne kabulünün psikolojik

uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .28$, $t(467) = 6.99$, $p < .001$) görülmüştür. Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada öğrenilmiş güçlülüğün üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, öğrenilmiş güçlülüğün dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.30$; $p < .05$).

4.3. Çocuklukta Algılanan Anne, Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Kontrol odağının Etkisine İlişkin Bulgular.

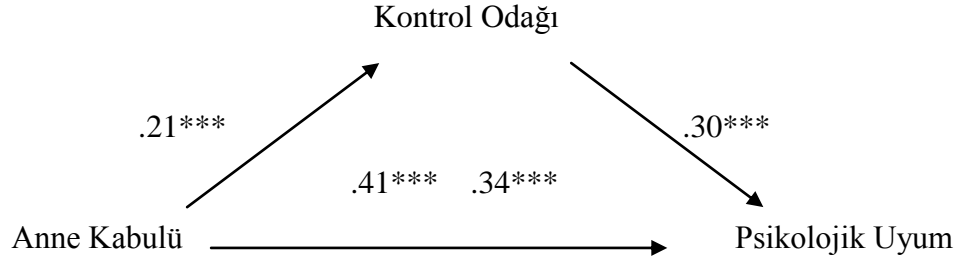
Bu çalışmada yanıtlanmaya çalışılan beşinci soru çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide “Kontrol odağının” herhangi bir aracı (mediating) rolünün olup olmadığıdır.

Şekil 4: Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .34$, $t(481) = 7.91$, $p = .001$) İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün Kontrol odağını yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = -.27$, $t(434) = 5.88$, $p = .001$). Baba kabulü ile Kontrol odağının birlikte yer aldığı modelde Kontrol odağının psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.28$, $t(433) = 6.28$, $p < .001$),)

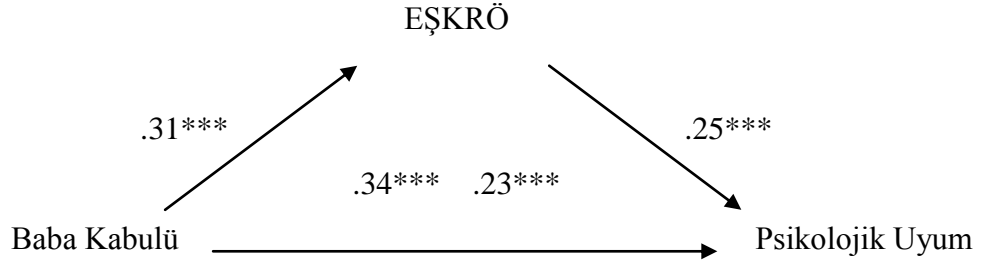
buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .27$, $t(433) = 5.94$, $p < .001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada Kontrol odağı üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere Sobel (1982) testi, Kontrol odağının dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 4.04$, $p < .001$).

Şekil 5: Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının Aracılık etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

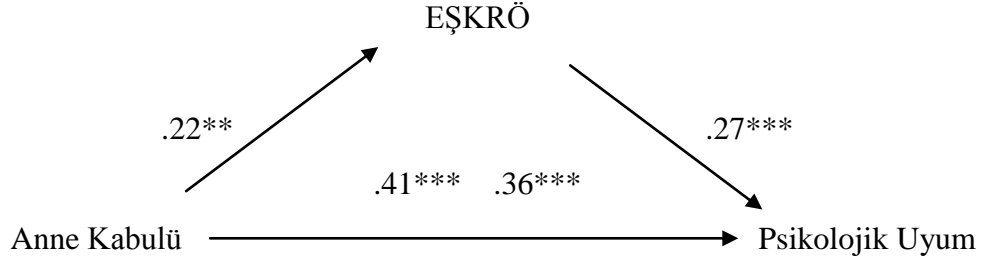
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .41$, $t(502) = 9.91$, $p = .001$) İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün Kontrol Odağı yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .21$, $t(447) = 4.49$, $p = .001$). Anne kabulü ile Kontrol odağının birlikte yer aldığı modelde Kontrol odağının psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .30$, $t(446) = 7.10$, $p < .001$),) buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .34$, $t(446) = 8.09$, $p < .001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada Kontrol odağı üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere Sobel (1982) testi, Kontrol odağının dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 3.86$; $p < .001$).

4.4. Çocuklukta Algılanan Anne, Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişkide Eş kabul-reddinin Etkisine İlişkin Bulgular.

Şekil 6: Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

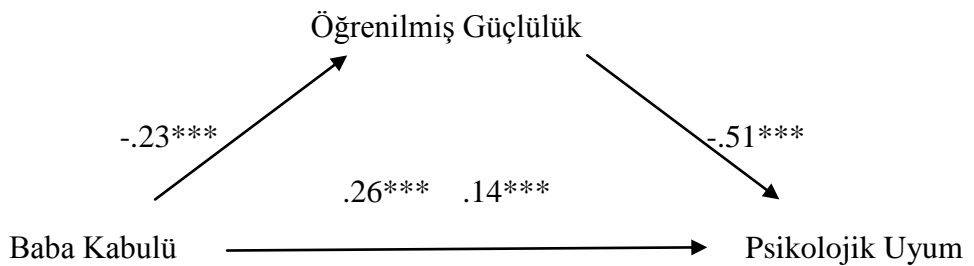
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .34$, $t(481) = 7.91$, $p = .001$) İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün eş kabulünü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .31$, $t(162) = 4.18$, $p = .001$). Baba kabulü ile EŞKRÖ birlikte yer aldığı modelde EŞKRÖ psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .25$, $t(162) = 3.22$, $p < .01$),) buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .23$, $t(162) = 3.00$, $p < .01$) görülmüştür. baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada EŞKRÖ üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, EŞKRÖ’nün dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.56$; $p < .01$).

Şekil 7: Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

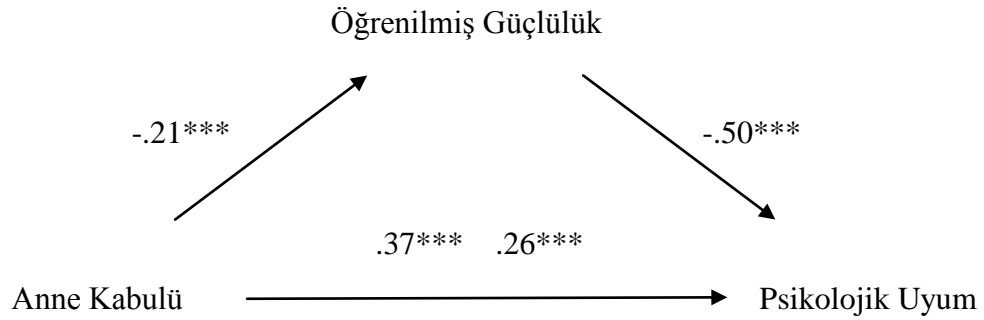
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .41$, $t(502) = 9.91$, $p = .001$) İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün EŞKRÖ yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .22$, $t(172) = 2.88$, $p = .01$). Anne kabulü ile EŞKRÖ birlikte yer aldığı modelde EŞKRÖ psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .27$, $t(171) = 3.88$, $p < .001$), buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .36$, $t(171) = 5.27$, $p < .001$) görülmüştür. Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada EŞKRÖ üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, EŞKRÖ’nün dolaylı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.13$; $p < .05$).

4.5. Çocuklukta Algılanan Anne, Baba Kabul-Reddi ile Psikolojik Uyumları Arasındaki İlişki üzerinde Öğrenilmiş Güçlülüğün, Kontrol odağının, Eş kabul-reddinin etkisinin Cinsiyete göre farklılaşması.

Şekil 8: Kadınlarda Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

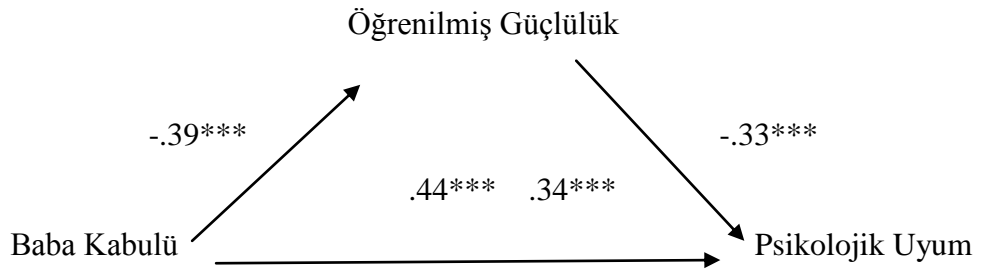
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .26$, $t(219) = 3.96$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün öğrenilmiş güçlüğü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = -.23$, $t(212) = -3.35$, $p = .001$). Baba kabulü ile öğrenilmiş güçlülüğün birlikte yer aldığı modelde öğrenilmiş güçlülüğün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.51$, $t(212) = -8.68$, $p < .001$), buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .14$, $t(212) = 2.39$, $p < .05$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada öğrenilmiş güçlülüğün üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, öğrenilmiş güçlülük dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.81$; $p < .01$).

Şekil 9: Kadınlarda Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

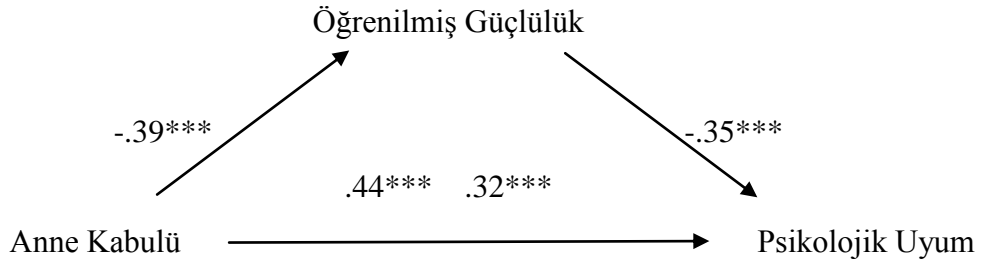
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .37$, $t(231) = 6.08$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün öğrenilmiş güçlüğü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = -.21$, $t(220) = -3.12$, $p = .001$). Anne kabulü ile öğrenilmiş

güçlülüğün birlikte yer aldığı modelde öğrenilmiş güçlülüğün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.50$, $t(220) = -9.07$, $p < .001$),) buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .26$, $t(220) = 4.64$, $p < .001$) görülmüştür. Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada öğrenilmiş güçlülüğün üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, öğrenilmiş güçlülüğün dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.85$; $p < .01$)

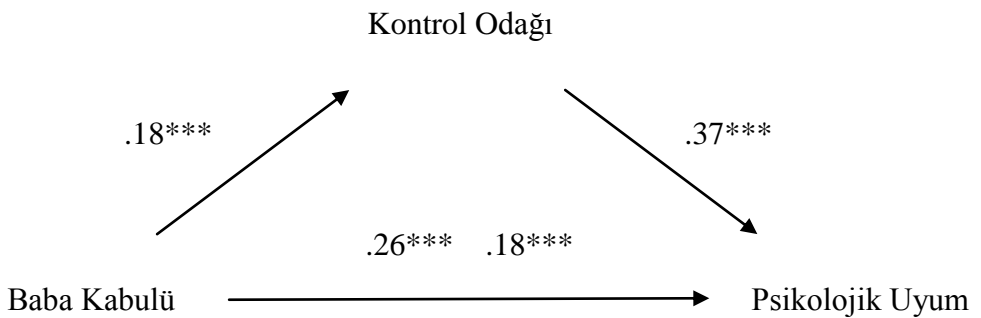
Şekil 10: Erkeklerde Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .44$, $t(241) = 7.97$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün öğrenilmiş güçlüğü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = -.39$, $t(241) = -6.49$, $p = .001$). Baba kabulü ile öğrenilmiş güçlülüğün birlikte yer aldığı modelde öğrenilmiş güçlülüğün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.33$, $t(241) = -5.74$, $p < .001$),) buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .34$, $t(241) = 5.93$, $p < .001$) görülmüştür. baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada öğrenilmiş güçlülüğün üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, eş kabulünün dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 4.43$, $p < .001$).

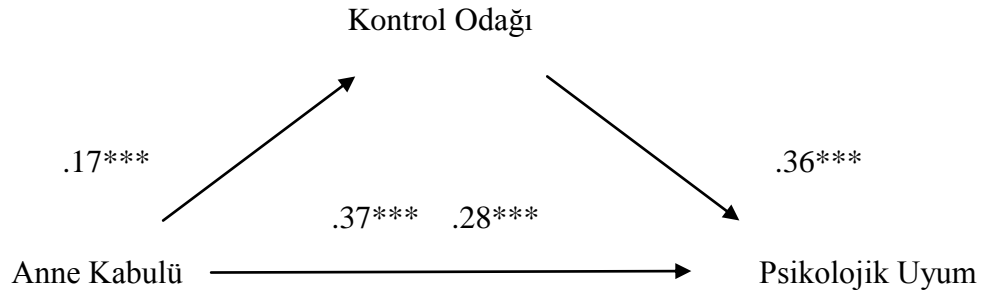
Şekil 11: Erkeklerde Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş Güçlülüğün Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .44$, $t(270) = 8.05$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün öğrenilmiş güçlülüğü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = -.39$, $t(246) = -6.55$, $p = .001$). Anne kabulü ile öğrenilmiş güçlülüğün birlikte yer aldığı modelde öğrenilmiş güçlülüğün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = -.35$, $t(246) = -6.11$, $p < .001$), buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .32$, $t(246) = 5.42$, $p < .001$) görülmüştür. Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada öğrenilmiş güçlülüğün üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, öğrenilmiş güçlülüğün dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 4.61$, $p < .001$).

Şekil 12: Kadınlarda Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

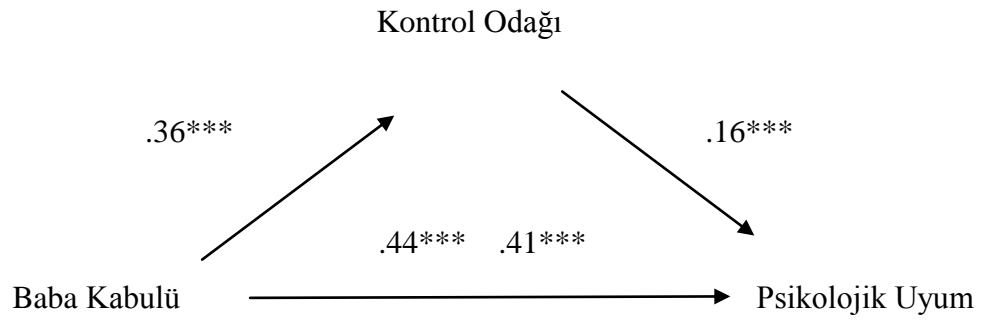
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .26$, $t(219) = 3.96$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün Kontrol odağı yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .18$, $t(202) = 2.63$, $p = .01$). Baba kabulü ile Kontrol odağının birlikte yer aldığı modelde Kontrol odağının psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .37$, $t(202) = 5.78$, $p < .001$), buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .18$, $t(202) = 2.78$, $p < .001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada Kontrol odağı üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, Kontrol odağının dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.47$; $p < .01$).

Şekil 13: Kadınlarda Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .37$, $t(231) = 6.08$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal

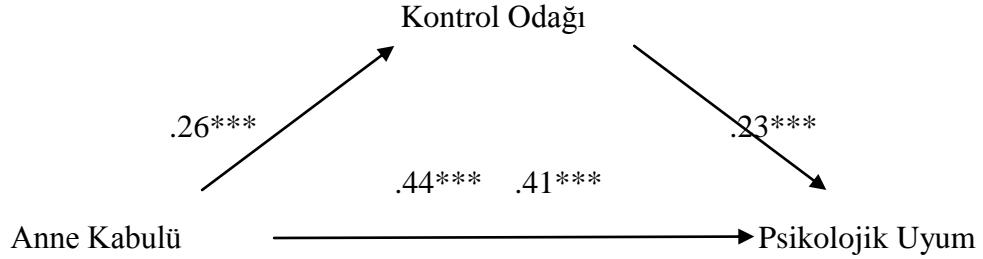
regresyonda ise anne kabulünün kontrol odağı yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .17$, $t(209) = 2.41$, $p = .001$). Anne kabulü ile Kontrol odağının birlikte yer aldığı modelde Kontrol odağının psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .36$, $t(209) = 5.91$, $p < .001$),) buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .28$, $t(209) = 4.62$, $p < .001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada Kontrol odağı üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, Kontrol odağı dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.19$; $p < .05$).

Şekil 14: Erkeklerde Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

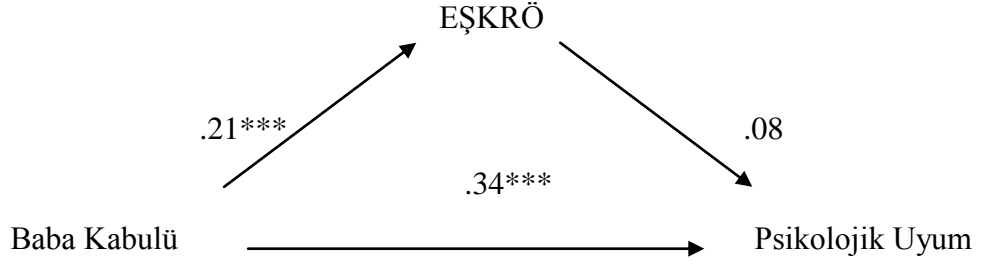
Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .44$, $t(261) = 7.97$, $p = .001$) İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün Kontrol odağı yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .36$, $t(231) = 5.93$, $p = .001$). Baba kabulü ile Kontrol odağının birlikte yer aldığı modelde Kontrol odağının psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .16$, $t(230) = 2.61$, $p < .001$),) buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .41$, $t(230) = 6.66$, $p < .001$) görülmüştür. baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada Kontrol odağı

üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, Kontrol odağı'nın dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z= 2.30$; $p < .05$).

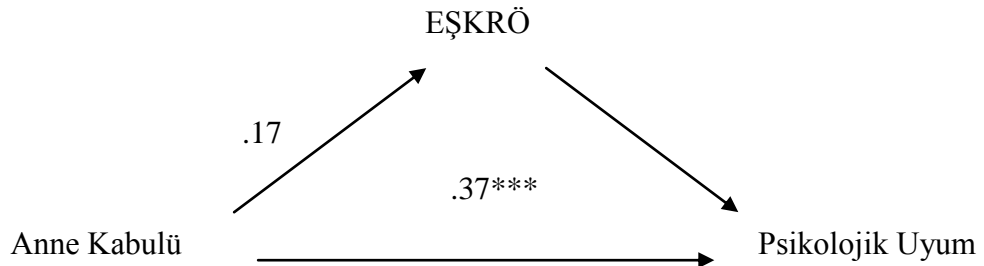
Şekil 15: Erkeklerde Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu ($\beta = .44$, $t(270) = 8.05$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün Kontrol odağı yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .26$, $t(237) = 4.11$, $p = .001$). Anne kabulü ile Kontrol odağının birlikte yer aldığı modelde Kontrol odağının psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .23$, $t(236) = 3.96$, $p < .001$), buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .41$, $t(236) = 7.16$, $p < .001$) görülmüştür. Baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada Kontrol odağı üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, kontrol odağının dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z= 2.77$; $p < .01$).

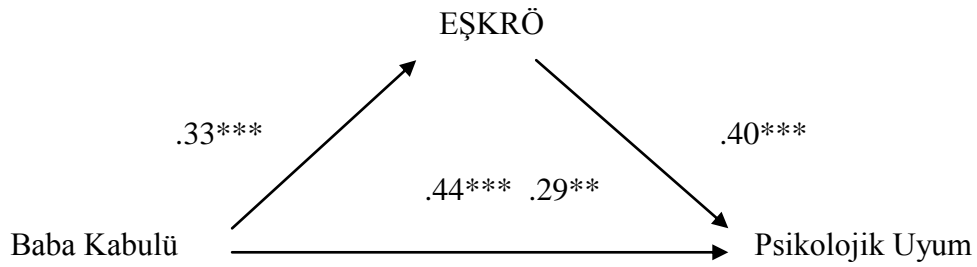
Şekil 16 : Kadınlarda Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .26$, $t(219) = 3.96$, $p = .001$) İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün Eş kabulünü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .21$, $t(83) = 2.00$, $p = .05$). Baba kabulü ile EŞKRÖ birlikte yer aldığı modelde EŞKRÖ psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmadığı, ($\beta = .08$, $t(83) = .70$, $p > .05$). EŞKRÖ psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmadığı için baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide EŞKRÖ'nün herhangi bir aracılık etkisinin olmadığı görülmüştür.

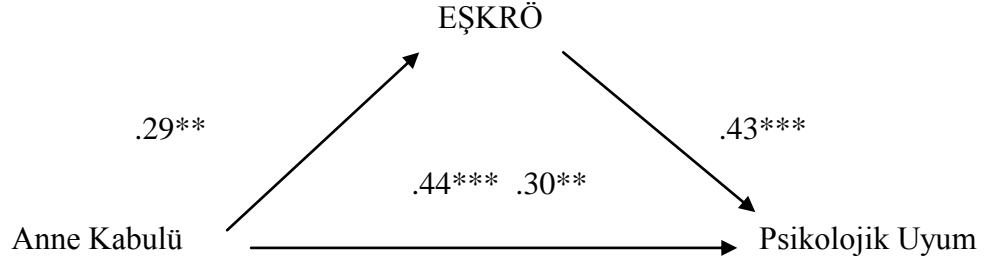
Şekil 17: Kadınlarda Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .37$, $t(231) = 6.08$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün EŞKRÖ yordamada da anlamlı bir değişken olmadığı görülmüştür ($\beta = .17$, $t(88) = 1.65$, $p > .05$). Bu nedenle çoklu regresyon testi yapılmamıştır. Anne kabulü ile EŞKRÖ arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı için kadınlarda anne kabulü ile şimdiki psikolojik uyum arasındaki ilişkide EŞKRÖ'nün aracılık etkisinin olmadığı görülmüştür.

Şekil 18: Erkeklerde Baba kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada baba kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .44$, $t(261) = 7.97$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise baba kabulünün Eş kabulünü yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .33$, $t(78) = 3.11$, $p = .01$). Baba kabulü ile EŞKRÖ birlikte yer aldığı modelde EŞKRÖ psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .40$, $t(78) = 3.98$, $p < .001$), buna karşılık baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .29$, $t(78) = 2.88$, $p < .01$) görülmüştür. Erkek grupta baba kabulünün psikolojik uyumu yordamada EŞKRÖ üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, EŞKRÖ dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.37$; $p < .05$).

Şekil 19: Erkeklerde Anne kabulü ve Psikolojik Uyum arasındaki ilişkide Eş kabul-reddinin Aracılık Etkisini Gösteren Model. Katsayılar standardize edilmiş regresyon katsayılarıdır (Betalar).

Birinci adımda yapılan doğrusal regresyon analizinde tüm deneklerin psikolojik uyumlarını yordamada anne kabulünün anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .44$, $t(270) = 8.05$, $p = .001$). İkinci aşamada yapılan doğrusal regresyonda ise anne kabulünün EŞKRÖ yordamada da anlamlı bir değişken olduğu görülmüştür ($\beta = .29$, $t(83) = 2.78$, $p < .01$). Anne kabulü ile EŞKRÖ birlikte yer aldığı modelde EŞKRÖ psikolojik uyumu yordamada anlamlı olduğu, ($\beta = .43$, $t(83) = 4.60$, $p < .001$), buna karşılık anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada anlamlı olmayı sürdürmesine rağmen etkisinin azaldığı ($\beta = .30$, $t(83) = 3.24$, $p < .01$) görülmüştür. Erkeklerde Anne kabulünün psikolojik uyumu yordamada EŞKRÖ üzerinden “dolaylı aracılık” etkisinin olduğu, bu etkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek üzere gerçekleştirilen Sobel (1982) testi, EŞKRÖ’nün dolaylı etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($z = 2.42$; $p < .05$).

4.6. Sağlıklı, Sağlıksız, Sorunlu ve Baş Edici kişilerin Öğrenilmiş Güçlülük, Denetim Odağı ve Eş Kabul-Reddi ortalama puanlarına İlişkin Bulgular.

Araştırmada cevap aranan sorulardan son üçü Sağlıklı, Sağlıksız, Sorunlu ve Baş edici kişilerin Öğrenilmiş Güçlülük, Denetim Odağı ve Eş kabul-reddi açısından farklı olup olmadıklarıdır. Bu değerlendirmelere ilişkin grupların bulguları ve analiz sonuçları aşağıda Tablo 4 de sunulmuştur.

Tablo 4: Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin öğrenilmiş güçlülük, Denetim Odağı ve Eş kabul-reddi ortalama puanlarına İlişkin Bulgular

	(1) Baş ediciler N Ortalama(SS)	(2) Sorunlu N Ortalama(SS)	(3) Sağlıksız (Reddedilmiş) N Ortalama(SS)	(4) Sağlıklı (Kabul almış) N Ortalama(SS)	Toplam Puan N Ortalama(SS)	F	Tukey test
ROĞÖ	5 171.00 (19.33)	12 144.27 (9,87)	32 137.41 (12.78)	61 167.60 (14.40)	110 156.43 (19.65)	38.773***	4>3** 4>2*** 2>1***
KOÖ	5 112.61 (30.01)	11 126.91 (21.33)	32 142.45 (18.31)	57 115.59 (22.49)	105 124.82 (24.51)	11.200***	2>1***
EŞKRÖ	2 70.50 (4.95)	3 70.00 (7.94)	15 118.75 (32.69)	22 71.27 (12.20)	42 88.10 (31.31)	15.227***	4>2* 3>2** 2>1***

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Tablo 4 da görülebileceği gibi Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin Öğrenilmiş Güçlülük, Denetim Odağı ve Eş Kabul-Reddi ortalama puanları anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların Öğrenilmiş Güçlülük puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür (F=38.773, p<.001). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testine göre Başediciler ile Sorunlu ve Reddedilmiş gtuplardaki kişilerin Öğrenilmiş Güçlülük açısından farklılaştıkları, başediciler ile kabul edilmiş kişilerin oluşturduğu gruplar anlamlı olarak farklılaşmadıkları görülmüştür. Sorunlu kişiler ile reddedilmiş kişilerin oluşturduğu gruplar Güçlülük puanları açısından

anlamli olarak farklılaşmamıştır. Kabul edilmiş kişilerin sorunlu ve reddedilmiş kişilerin oluşturduğu grupların Öğrenilmiş Güçlülük puanları açısından farklılaştığı görülmüştür. Bu bulgulara göre Kabul edilmiş(sağlıklı) kişilerin öğrenilmiş güçlülükleri sorunlu ve reddedilmiş kişilerden daha yüksektir denilebilir.

Aynı analizle sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların Kontrol Odağı puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($F=11.200$, $p<.001$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testine göre sadece Kabul Edilmiş(sağlıklı) kişiler ile Red edilmiş(sağlıksız) kişilerin oluşturduğu gruplar arasında farkın anlamlı olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Bu bulgulara göre kabul edilmiş kişiler Kontrol Odağının içten denetim ucuna yakınken reddilmiş kişiler kontrol odağının dıştan denetim ucuna yakın kişilerdir.

Son olarak sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların Eş kabul-red puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($F=15.227$, $p<.001$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testine göre reddilmiş kişilerin oluşturduğu grup ile başediciler, kabul edilmiş ve sorunlu grupları oluşturan kişilerin Eş kabul red puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Diğer grupları oluşturan kişilerin Eş kabul red puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA

Hatırlanacağı üzere, araştırmada cevap aranan ilk üç soru çocuklukta anne-baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyum arasında bir ilişkinin olup olmadığı ve bu ilişkinin cinsiyete bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Bulgulara bölümü'nde Tablo 2 ve Tablo 3'de sunulmuş olan verilere bakıldığında ilk dikkati çeken çocuklukta algılanmış olan anne kabul reddi ile bugünkü psikolojik uyum arasında ($r=.41$) baba kabul-reddi ile bugünkü psikolojik uyum arasında ($r=.40$) düzeyinde oldukça yüksek ve anlamlı bir ilişki olduğudur.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yetişkin deneklerle yapılmış olan çalışmalarda yetişkinlik dönemi psikolojik uyumu ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkinin .41 ile .64 arasında değiştiği (Rohner ve Britner, 2002) görülmektedir. Konuyla ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalarda ise Varan ve Eryüksel (2006) yetişkinlik dönemi psikolojik uyumu ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkinin .44 ile .46 arasında değiştiği bulmuşlardır. Araştırmadan elde edilen bulgular da geçmiş çalışmaların bulguları ile uyumludur.

Bu çalışmanın bulgularına göre çocuklukta anne ile yaşanan kabul-red algısının bugünkü psikolojik uyumu baba ile yaşanan ilişkide algılanan kabul-redde göre daha fazla ilişkili olduğu görülmektedir. Bowlby'e göre çocuklukta anne ile kurulan ilişkinin niteliği (birincil bağlanma objesi- genellikle anne) kişinin bugünkü yaşamının kalitesi üzerinde önemli etkindir.(Hazan ve Shaver 1987, Hortaçsu 1991). Bu çalışmada da bulgular çocuklukta anne ile yaşananların bugünkü psikolojik uyumu belirlemede babayla yaşananlara göre daha fazla ilişkili olduğunu göstermesi bağlanma kuramının görüşlerini destekler niteliktedir. EKAR kuramı ile ilgili ülkemizde yapılan birçok çalışmada (Eryavuz, 2006; Öngider, 2006) psikolojik uyum ile anne kabul reddinin baba kabul reddine göre daha ilişkili olduğu görülmektedir.

Duruma cinsiyet açısından bakıldığında; erkeklerin çocuklukta anne ve babalarından algıladıkları kabul-red düzeylerinin bugünkü psikolojik uyumları ile kadınlara göre daha fazla ilişkilidir. Erkeklerde hem anne hem de babadan algılanan

kabul red bugünkü psikolojik uyumu belirlemede aynı düzeyde ilişkili olduğu görülürken kadınlarda, annenin babul reddi bugünkü psikolojik uyum ile daha fazla ilişkilidir.

Bullock (1993) sıcak ve sevecen ailelere sahip olup, aileleri tarafından desteklenen çocuklarda yalnızlık düzeyinin düşük ve psikolojik uyumunun yüksek olduğunu belirtmektedir. Yine Yalnızlık, psikolojik uyum, ebeveyn tutumları ve cinsiyet değişkenlerinin ele alındığı diğer çalışmalarda (Jones, Freeman ve Goswick, 1981; Wittenberg ve Reis, 1986) ergenlerde yalnızlık düzeyleri açısından kızlar ve erkekler arasında anlamlı farklılıklar bulunmamasına rağmen genç yetişkinlik yıllarında ailelerini otoriter olarak algılayan erkeklerin kızlara göre daha fazla yalnızlık yaşadıkları rapor edilmektedir. Bu bilgiye dayanarak çocuklukta ebeveynlerle yaşananların niteliğinin yalnızlık ve psikolojik uyum üzerinde etkili olduğu, ebeveynlerden algılanan destek düzeyi yükseldikçe yani algılanan kabul düzeyi yükseldikçe yalnızlık düzeyinin azaldığı ve psikolojik uyumun arttığı söylenebilir.

Cevap aranan dördüncü soru çocuklukta anne - baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyum arasındaki ilişkide Öğrenilmiş güçlülüğün aracı bir etkisinin olup olmadığıdır. Şekil 1 ve Şekil 2’de de görüldüğü gibi beklendiği üzere Öğrenilmiş güçlülük çocuklukta algılanan anne baba Kabul-reddi ve bugünkü psikolojik uyumla ters yönde ilişkilidir. Çocuklukta anne-babadan algılanan red artıkça öğrenilmiş güçlülük azaldığı, aynı şekilde öğrenilmiş güçlülük azaldıkça bugünkü psikolojik uyumun olumsuz olduğu söylenebilir.

Diğer yandan öğrenilmiş güçlülüğün çocuklukta algılanmış olan ebeveyn kabulü ile bugünkü psikolojik uyum arasındaki ilişkide dolaylı bir aracılık etkisi bulunmaktadır. Bu bulgulara göre, bugünkü psikolojik uyum üzerinde hem anne baba kabulünün hem de öğrenilmiş güçlülüğün etkili olduğu düşünülebilir. Bu bulgu EKAR kuramı ile uyumludur. Ebeveyn Kabul Reddi kuramı anne-babadan algılanan reddin kişinin psikolojik uyumunu olumsuz etkileyeceğini ileri sürmektedir. Öğrenilmiş güçlülük kavramı ise bireylerde düşük kendilik değeri, kaygı, yalnızlık ve öfke gibi olumsuz duyguları düzenleyebilecek bir özellik olarak nitelendirildiğinden, ebeveynlerinden red algılamış kişilerin bu duygularını düzenleme becerilerinde başarısız oldukları şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan bu bulgu EKAR’ın baş etme kuramı ile örtüşmeyen bir bulgudur. EKAR Kuramı “başediciler” olarak

kavramlaştırdığı bazı kişilerin anne ve babaları tarafından red algılamalarına rağmen bu durumla etkin bir şekilde başedebildikleri ve bugünkü psikolojik uyumlarının iyi olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum örneklemimizdeki “Başedici” olarak tanımlanan kişilerin oldukça az olmasıyla (5 kişi) açıklanabilir.

Bu konuyla ilgili çocuk yetiştirme stilleri ve öğrenilmiş güçlülük arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada (Türkel, DenizYeşim 2006) ebeveynlerini ilgisiz ve otoriter olarak algılayan çocukların öğrenilmiş güçlülük puanları ebeveynlerini demokratik ve şımartan olarak algılayan çocukların puanlarına göre daha düşük olduğunu bulmuştur. Yani ebeveynlerini demokratik ve şımartan olarak algılayan çocuklar öğrenilmiş güçlülüğü yüksek çocuklar olarak bulunmuştur.

Çalışmada yanıt aranan diğer bir soru ise çocuklukta anne baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyum arasındaki ilişkide kontrol odağının aracılık bir etkisinin olup olmadığıdır. Şekil 3 ve Şekil 4’de de görüldüğü gibi Kontrol odağı çocuklukta algılanan anne baba kabul-reddi ve psikolojik uyum ile doğrusal bir ilişki göstermektedir. Çocuklukta anne babadan algılanan red arttıkça Kontrol odağı puanları yükselmekte yani kontrol odağının dıştan denetim ucuna yaklaşmakta, ebeveynlerden algılanan kabul arttıkça kontrol odağı puanları düşmekte yani kontrol odağının içten kontrol odağı boyutuna yaklaşmaktadırlar. Bu bulgulardan hareketle, çocukluğundan ebeveynlerinden red algılamış, anne babası tarafından sevilmediğini düşünmüş kişilerin kontrol odağı açısından dış kontrol odaklı kişiler olduğu, bu kişilerin yaşantılarında daha çok kendilerinin değil de başkaları tarafından kontrol edildiğini düşünen, kendisini etkileyen olayları daha güçlü olan başka insanlara bağlama eğiliminde olan kişiler olduğu söylenebilirken; ebeveynleri tarafından kabul görmüş kişilerin iç kontrol odaklı kendi sorumluluklarını kendileri üstlenebilen içsel motivasyonu daha yüksek kişiler oldukları söylenebilir.

Yapılan araştırmalar ise dış kontrol odaklı bireylerde iç kontrol odaklılara göre kaygının ve başkalarını güçlü görme eğiliminin daha yüksek olduğunu (Frazier ve Waid, 1999), dış kontrol odaklı erkeklerin iç kontrol odaklı erkeklere göre daha saldırgan olduklarını (Osterman ve diğerleri, 1999), dış kontrol odaklı bireylerin çeşitli konularda yeteneklerini daha az ortaya koyma eğiliminde olduklarını, çaresizlik duygularını daha fazla yaşadıklarını, başarı beklentilerinin ve özsaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermektedir (Davies, 1982 akt; Sardoğan, Kaygusuz, Karahan, 2006). İç kontrol odaklı bireylerin şansa daha az inandıklarını ve diğer

yandan kendilerini de daha sağlıklı hissettiklerini (Ozolins ve Stenstrom, 2003), başa çıkma becerilerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.(Elise ve diğerleri, 1998)

Hatırlanacağı üzere çalışmada yanıtlanmaya çalışılan altıncı ve yedinci soru çocuklukta algılanan “anne ve baba kabulü” ile şimdiki “psikolojik uyum” arasındaki ilişkide “eş kabul-reddinin” herhangi bir aracı (mediating) rolünün olup olmadığı ve bu aracı rolünün kadınlarda ve erkeklerde farklılaşıp farklılaşmadığıdır.

Baba kabulü ile ilgili bulgulara bakıldığında, kadınlar ve erkeklerde eş kabulünün aracılık etkisinin çocuklukta algılanmış olan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide birbirlerinden anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmektedir. Kadınlarda eş kabul-reddinin psikolojik uyum üzerinde hiç bir aracılık etkisi yoktur. Diğer bir deyişle, bu gruptaki kişilerin genel psikolojik uyumları çocuklukta babalarıyla ilişkilerinde ne kadar kabul ya da red algıladıkları ile ilişkilidir. Erkeklerde eş kabul-reddi çocuklukta algılanmış olan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye dolaylı aracılık etmiştir. Erkeklerde psikolojik uyum hem çocuklukta babayla ilişkide hem de bugün evliliklerinde algıladıkları kabul-redle ilişkilidir. Bu bulgulara göre, babayla ilişkide algılanan kabul hem kadınların hem de erkeklerin genel psikolojik uyumları ile yüksek düzeyde ilişkilidir.

Kadınlarda eş kabulü çocuklukta algılanmış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye aracılık etmemiştir. Kadınlarda çocukta anneleriyle yaşananların yetişkinliklerinde eşlerinden algıladıkları kabul-redle ilişkili olmadığı için eş kabul- reddinin aracılık etkisi irdelenmemiştir. Eş kabul-reddi aracılık olacak bir değişken olmadığı anlaşılmıştır. Erkeklerde ise eş kabulü çocuklukta algılanmış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye dolaylı aracılık etmiştir. Bu bulguya göre, çocuklukta algılanmış olan anne-kabul-reddinin yetişlik dönemindeki psikolojik uyum ile anlamlı düzeydeki ilişkisi eş kabul-reddi hesaba alındığında etkisi azalmaktadır. Diğer bir deyişle, kadınların evliliklerinde yaşadıkları, onların bugünkü psikolojik uyumu ile ilişkili değilken, erkeklerin evliliklerinde yaşadıkları, onların bugünkü psikolojik uyumu ile ilişkilidir. Araştırmamızda kadınların öğrenilmiş güçlülüğü erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum kadınların olumsuz yaşam olaylarıyla daha iyi baş edebildikleri, psikolojik uyumlarının daha iyi olduğu söylenebilir. Bu açıdan eş kabul-reddinin psikolojik uyuma etkisi kadınlarda

daha düşükken erkeklerde daha yüksek olması beklenen bir sonuç olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada cevap aranan sorulardan son üçü Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin öğrenilmiş güçlülük, Denetin Odağı ve Eş kabul-reddi açısından farklı olup olmadıklarıdır.

Dağ (1992) tarafından başa çıkma stratejileri olarak ifade edilen öğrenilmiş güçlülük, bireyde yüksek düzeyde ise, dağarcığında her türlü başa çıkma ve öz-kontrol becerilerinin yaygın biçimde bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu özelliklere sahip olan birey, stresli yaşam olayları karşısında daha az etkilenmekte ve psikolojik sorunlarla karşılaşma oranı azalmaktadır. Diğer taraftan, düşük öğrenilmiş güçlülük düzeyindeki bireyler ise, stresli yaşam olayları karşısında psikolojik sorunlar yaşayabilmekte, zorluklarla karşılaştıklarında başarma çabasından kolayca vazgeçebilmekte, başarılarının şans eseri olduğunu düşünürlerken, başarısızlıklarının ise kendi yetersizliklerinden kaynaklandığına inanmaktadırlar(Rosenbaum ve Ben-Ari, 1985).

Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların Öğrenilmiş Güçlülük puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu ($F=38.773$, $p<.001$) görülmüş olup analize katılan denek sayısı yeterli olmadığı için sonuçların güvenilirliği tartışılabilir. Çocukluğunda anne ve babası tarafında reddedilmiş fakat bugün psikolojik durumu iyi olan Başedicilerin ve anne ve babalarından Kabul almış ve bugünkü psikolojik uyumları iyi olan Sağlıklı grubun öğrenilmiş güçlülük puanları sorunlu ve Reddedilmiş olarak adlandırılan gruplardaki kişilerden yüksektir.

Çalışmanın bulgularına bakıldığında psikolojik uyumu belirlemede en önemli etkenin çocuklukta ebeveyn ilişkileri olduğu kabul algılamış kişilerin öğrenilmiş güçlülük puanları ve psikolojik uyumlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte çocuklukta red algılamalarına rağmen öğrenilmiş güçlülük ve psikolojik uyumları yüksek olan kişilerin olması bu durumun tam tersine çocuklukta kabul algılamış olmalarına rağmen öğrenilmiş güçlülükleri ve psikolojik uyumları düşük olan sorunlu grubun olması psikolojik uyumu belirleyen etmenlerin sadece çocuklukta yaşanan anne- baba kabul reddiyle ilişkili olmadığını başka etmenlerin de psikolojik uyumu belirlemede rol aldığını göstermektedir.

Aynı analizle Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların Kontrol odağı puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($F=11.200$, $p<.001$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testine göre sadece baş edici kişiler ile sorunlu kişilerin oluşturduğu gruplar arasında farkın anlamlı olduğu, diğer gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür. Yani baş edici kişiler kontrol odağının içten kontrol boyutuna sorunlu kişiler ise kontrol odağının dıştan kontrol boyutuna yakın kişilerdir.

Lundby çalışması (Cederblad, Dahlin, Hagnell ve Hansson, 1995), iç kontrol odağının çocuklukta geliştirilen bir kişilik mizacı olduğunu ve yetişkinlikteki olumlu ruh sağlığını etkilediğini ortaya koymuştur.

Dağ (1992), iç kontrol odağı inancının, daha iyi bir duygusal uyumla, bir başka deyişle, psikolojik sorunların azlığıyla, öznel iyilik haliyle ve stresle daha iyi başa çıkabilmeye ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bulgularımıza bakıldığında baş edicilerin iç kontrol odaklı bireyler olması kuramla örtüşmektedir.

Son olarak sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların Eş kabul-red puanları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür ($F=15.227$, $p<.001$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey testine göre reddilmiş kişilerin oluşturduğu grup ile başedici, kabul edilmiş ve sorunlu grupları oluşturan kişilerin Eş kabul red puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Diğer grupları oluşturan kişilerin Eş kabul red puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu bulgulara göre çocukken anne ve babasından red algılamış sağlıksız grup genç yetişkinlik döneminde de yakın ilişkisinden red algılamaktadır.

Yapılan başka bir araştırmada elde edilen bulgulara göre (Eryavuz, A.2006) Anne/Baba EKRÖ ve ESKRÖ ortalamaları, bugünkü yakın ilişkisinden memnun olan deneklerin, olmayan deneklere göre, çocuklukta hem anneleri hem de babalarıyla ilişkilerinde daha fazla kabul algılamış olduklarını göstermektedir. Diğer bir deyişle, çocuklukta anne-babasıyla daha fazla kabul yasayan kişiler bugünkü ilişkisinde esi veya sevgilisiyle de daha fazla kabul yaşamaktadır. EKAR Kuramı'nın görüşlerini doğrultusunda olan bu bulgu, çocuklukla yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri arasında bir sürekliliğe işaret etmektedir. Çalışmamızdan elde edilen bulgularda bu doğrultudadır. Bu duruma ters olarak çocuklukta red algılamış fakat bugün kü psikolojik uyumları iyi olan baş edici grubun eşleriyle olan ilişkide en az sağlıklı grup

kadar kabul algılaması baş edici grubun iç kontrol odaklı bireyler olması ve öğrenilmiş güçlülük puanlarının yüksek olması açıklanabilir.

VI.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuklukta anne-baba ile ilişkide algılanan kabul – red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyumu (ve yakın ilişkilerde algılanan kabul-red) arasında tüm deneklerde hem anne hem baba ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgular, yetişkinlikte yaşanan yakın ilişkilerde algılanan kabul-red, çocuklukta anne-babayla ilişkide algılanmış kabul-redle ilişkili olduğunu ortaya koyarken baba tarafından kabul edilmek daha yüksek düzeyde ilişkili bulunmuştur.

Tüm deneklerde anne-baba kabul reddiyle öğrenilmiş güçlülükte ters orantılı olmak üzere kontrol odağında da anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Anne –baba tarafından kabul almak kişinin içten kontrol odağına sahip olmasına kendi sorumluluklarını kendi içsel denetimi sayesinde yerine getirebilmesi sağlamaktayken öğrenilmiş güçlülüğünde yüksek olmasını sağlamaktadır. Öğrenilmiş güçlülüğü yüksek bireylerin daha iyi psikolojik uyum gösterdiği ve daha iyi psikolojik uyum gösteren kişilerin de iç kontrol odaklı kişiler oldukları bulunmuştur.

Çocuklukta anne- baba ile ilişkide algılanan kabul –reddin psikolojik uyumu etkilemede cinsiyetin önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Anne-baba tarafından kabul almanın kız çocuklarına göre erkeklerde daha anlamlı düzeyde önemli olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan bayan deneklerin annelerinden kabul-red almalarının yetişkinlikte yaşanan yakın ilişkilerinde algıladıkları kabul-redle ilişkisi bulunmazken babalarından kabul-red almaları anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Bu durumu Türk toplumunun kız çocuklarını yetiştirme tarzı ve ödipal sendromla açıklamak mümkün olabilir. Araştırmaya katılan erkek deneklerde ise hem anne hemde babadan kabul-red almak yetişkinlikte yaşanan yakın ilişkilerinde algıladıkları kabul- red ile anlamlı düzeyde ilişkiliyken baba kabulü daha yüksek oranda ilişkili bulunmuştur.

Çocuklukta algılanan anne- baba kabul-reddiyle psikolojik uyum arasındaki ilişkide öğrenilmiş güçlülüğün etkisine bakıldığında psikolojik uyum üzerinde tüm deneklerde anne-baba kabulünün etkisi görülmekle birlikte bu uyuma öğrenilmiş

güçlülüğün kısmı aracılık ettiğini görüyoruz. Buna göre çocukluklarında yaşamış oldukları kabul-red bu günkü öğrenilmiş güçlülüklerine rağmen psikolojik uyumları ile anlamlı düzeyde ilişkili görülmektedir. Bu bulgulara göre deneklerin anne-baba kabul-reddiönmeli olmakla beraber öğrenilmiş güçlülüklerinin onların bu günkü psikolojik uyumları üzerinde daha çok etkisi olduğu söylenebilir.

Çocuklukta anne baba ile ilişkide algılanan kabul-red ile yetişkinlik dönemi psikolojik uyum arasındaki ilişkide Kontrol Odağının aracılık bir etkisine bakıldığında Kontrol odağı çocuklukta algılanan anne baba Kabul-reddi ve Psikolojik Uyum ile doğrusal bir ilişki göstermektedir. Çocuklukta anne babadan algılan red artıçça Kontrol odağı puanları yükselmekte, ebeveynlerden algılanan Kabul boyutuna gidildikçe kontrol odağı puanları düşmektedir. Bu bulgulardan hareketle, çocukluğundan ebeveynlerinden red algılamış, anne babası tarafından sevilmediğini düşünmüş kişilerin kontrol odağı açısından dış kontrol odaklı kişiler olduğu, bu kişilerin yaşantılarında daha çok kendilerinin değil de başkaları tarafından kontrol edildiğini düşünen, kendisini etkileyen olayları daha güçlü olan başka insanlara bağlama eğiliminde olan kişiler olduğu söylenebilir.

Baba kabulü ile ilgili bulgulara bakıldığında, kadınlar ve erkeklerde eş kabulünün aracılık etkisinin çocuklukta algılamış olan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkide birbirlerinden anlamlılık düzeyinde farklılaştığı görülmektedir. Kadınlarda eş kabul-reddinin psikolojik uyum üzerinde hiç bir aracılık etkisi yoktur. Diğer bir deyişle, bu gruptaki kişilerin genel psikolojik uyumları çocuklukta babalarıyla ilişkilerinde ne kadar kabul ya da red algıladıkları ile ilişkilidir. Erkeklerde eş kabul-reddi çocuklukta algılamış olan baba kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye dolaylı aracılık etmiştir. Erkeklerde psikolojik uyum hem çocuklukta babayla ilişkide hem de bugün evliliklerinde algıladıkları kabul-redle ilişkilidir. Bu bulgulara göre, babayla ilişkide algılanan kabul hem kadınların hem de erkeklerin genel psikolojik uyumları ile yüksek düzeyde ilişkilidir.

Kadınlarda eş kabulü çocuklukta algılamış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye aracılık etmemiştir. Kadınların çocuklukta anneleriyle ilişkide algılamış oldukları kabul-red, bugünkü yakın ilişkilerinde algıladıkları kabul-redde rağmen psikolojik uyumları ile ilişkili değildir. Erkeklerde ise eş kabulü çocuklukta algılamış olan anne kabulü ile psikolojik uyum arasındaki ilişkiye dolaylı aracılık

etmiştir. Bu bulguya göre, çocuklukta algılanmış olan anne-kabul-reddinin yetişlik dönemindeki psikolojik uyum ile anlamlı düzeydeki ilişkisi eş kabul-reddi hesaba alındığında etkisi azalmaktadır. Diğer bir deyişle, kadınların evliliklerinde yaşadıkları, onların bugünkü psikolojik uyumu ile ilişkili değilken, erkeklerin evliliklerinde yaşadıkları, onların bugünkü psikolojik uyumu ile ilişkilidir.

Sağlıklı, sağlıksız, sorunlu ve baş edici kişilerin oluşturduğu grupların öğrenilmiş güçlülük kontrol odağı ve eş kabul reddi ile ilişkisi incelendiğinde anne babası tarafından kabul almış (sağlıklı) ve baş edicilerin öğrenilmiş güçlülük puanlarının yüksek olduğu bulunurken; sorunlu ve reddedilmiş grupların öğrenilmiş güçlülük puanlarının düşük olduğu gözlemlenmiştir. Gruplar kontrol odağı açısından incelendiğinde reddedilmiş grubun dış kontrol odaklı kendi kararlarını almakta diğer insanlara bağımlı bu bireyler oldukları, kabul almış(sağlıklı) grubun ise iç kontrol odaklı kendi sorumluluklarını yine kendi iç denetiminden alan bireyler oldukları söylenebilir. Diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca anne ve babasından red algılamış yani reddedilmiş kişilerin yakın ilişkilerinde de red algıladıkları söylenebilir.

Sonuç olarak çocukluk yaşantısında anne – babadan algılanan kabul – red bugün ki yaşantımızın kontrolü, güçlükler karşısındaki davranışlarımız ve yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkilerimizi yaşama biçimimiz üzerinde önemli etkindir. Araştırmamızın sonuçlarına göre red algılayan kız çocukları erkek çocuklarına göre bugün ki yaşantılarındaki güçlükleri daha iyi tolere edebilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda psikolojik sağlığı yerinde yetişkin bireylerden oluşan sağlıklı bir toplum için çocuk yetiştirmenin önemi üzerinde durularak aile eğitimleri yaygınlaştırılmalıdır.

Bu çalışmada anne-babalarından red algılamalarına rağmen bugün ki psikolojik uyumu yerinde olan bireylerin hangi değişkenlerle ilişkili olabileceği üzerinde durulmuştur. Fakat çok az sayıda baş ediciye (5) ulaşılmıştır. Baş edici ve sağlıklı grubun öğrenilmiş güçlülük puanları yüksek çıkarken iç kontrol odaklı bireyler oldukları da görülmüştür. Ailelere çocuk yetiştirme üzerine aile eğitimi verilirken aynı zamanda okullarda da öğrenilmiş güçlülüğü ya da iç kontrol odağını geliştirmeye yönelik psiko-eğitim programları, çeşitli etkinlikler düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

Albukrek, İ. (2002), “Anne Baba ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu ile Çocuğın Benlik Kavramı Arasındaki İlişki”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.

Alisinanoğlu, F. (1995). Üniversite Öğrencilerinin Ben (Ego) Durumları ile Anne Baba Tutumlarını Algılamalarını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. Yayınlanmamış *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aksaray, S. (1992). Adolesanların Benlik İmajını Etkileyen Etmenlerden Ana – Baba Tutum Algısı. Yayınlanmamış *Bilim Uzmanlığı Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., Hoeksema-Susan N. (1999). *Psikolojiye Giriş* (Y. Alogan, Cev.). Ankara: Arkadas Yayınları.

Aydın, G., Güloğlu, B. (2007) The Relationship between Learned Resourcefulness and Automatic Thoughts of Fifth Grade Elementary Students. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 33.sayı 157-168

Balcı, A. (2005). Sosyal Bilimler Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler, Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Baltas, A. (1993). Eğitim başarısını yükseltmede, sağlıklı ve mutlu insanlar yetistirmede ailenin rolü. H.Yavuzer (Der.). Ana-Baba Okulu (s.157-194) (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Baltas, A. ve Baltas, Z.(1988). Stres ve Basa Cıkma Yolları (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Becerik-Özdiker, J. (2002), “Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri ile İlişkilerini Algılamaları ile Annenin Çocuğunu Kabullenme ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Bostan, S. (1993). 14 – 16 Yaş Ergenlerinin Uyum Düzeylerinin ve Anne – Baba Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Büyüköztürk, Ş. (2005), *Veri Analizi El Kitabı*, (5. Baskı) Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Cederblad, M., Dahlin, L., Hagnell, O., ve Hansson, K. (1995) Coping with life span crises in a group at risk of mental and behavioral disorders: from the Lundby study. *Acta Psychiatrica Scandinavica* Vol. 91 Issue 5 Page 322

Cenkseven, F. (2000), “Kekeme ve Kekeme Olmayan Çocukların Anne-Çocuk İlişisini Reddedici Algılama Düzeylerinin Öz-Kavramlarına Etkisinin Karşılaştırılması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Adana.

Chubb, N.H,F, Fertman C.I. & Ross J.L. (1997). Adolescent Self – Esteem and Locus of Control. *Adolescence*. Vol: 32, No: 125 (113 – 129).

Corey, G. (2005), *Psikolojik Danışma Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları* (Tek. Ed. Ayhan Sağlam), Mentis Yayınları, Ankara.

Coşkun Özyavru, Neşe (2008) “İlköğretim ve Lise Öğrencilerinin Ağabey ve Ablalarıyla İlişkide Algıladıkları Kabul-Reddin Anne-Baba Kabul-Reddi, Psikolojik Uyum, Aile İçi Çatışma ve Eş Kabul-Reddi ile İlişkisi” Yayınlanmamış *Yüksek lisans Tezi* Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı(Klinik Psikoloji), İstanbul

Coşkun, Y. (2008) “Ortaöğretim Öğrencilerinin Aile İçi İlişkilerinin, Öğrenilmiş

Güçlülük Düzeylerini Yordama Gücü” İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt: 9, Sayı: 16, 43-65

Cüceloğlu, D. (1993). Dıştan Denetimli Kişi. Yaşadıkça Eğitim Dergisi. 30 (4 – 5).

Cüceloğlu, D. (1993). İnsan ve Davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dağ, İ. (1992). Kontrol odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Psikopatoloji İlişkileri.
Psikoloji Dergisi, 7 (27), 1-9.

Dağ, İ (1991). Rosenbaum’un Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği’nin Üniversite Öğrencileri
İçin Güvenirliği ve Geçerliliği. Turk Psikiyatri Dergisi, 2 (4), 269-274

Davies, G. M. (1982). Perceived self-efficacy outcome expectancies and negative
mood states and stage real disease. *Journal of Abnormal Psychology*, 91, 241-244.

Doğan, S. (2006), *Ailenin Aynası Çocuk*, Selis Kitapları, İstanbul.

Dönmez, A. (1983). Kontrol odağı ve Çevre Büyüklüğü. Ankara Üniversitesi Eğitim
Bilimleri Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1 (37 – 47).

Elise, R.H. ve diğerleri (1998). Adolescent health: The relationship between health
locus of control, beliefs and behavior. *Guidance and Counseling*, 13(3), 23-31.

Ertübey- Kurt C. (1990). Bir kontrol odağı Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlilik
Çalışması. 5. Ulusal Psikoloji

Eryavuz, A. (2006) “Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik
Dönemi Yakın İlişkileri Üzerindeki Etkileri” Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi* Ege
Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir

Fazey, D.M.A. ve Fazey, J.A. (2001). The potential for autonomy in learning:
Perceptions of competence, motivation and locus of control in first-year
undergraduate students. *Studies in Higher Education*, 26(3), 345-361.

Frazier, L.D. ve Waid, L.D. (1999). Influences on anxiety in later life: The role of health status, health perceptions and health locus of control. *Aging and Mental Health*, 3(3), 213-220.

Goodman, J. H., Cooley, E. L., Sewel, D. R., ve Leavitt, N. (1982). Locus of control and self-esteem in depressed, low income African-American women. *Community Mental Health Journal*, 30(3), 259-269.

İlden Koçkar, A. (2006) "Parental Acceptance- Rejection, Self-Esteem and Psychological Adjustment: Children With Learning Disabilities As Compared To Children With Insulin Dependent Diabetes Mellitus" Yayınlanmamış *Doktora Tezi* Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara

Jones, W. H., Freemon, J. E. ve Goswick, R. A. (1981). The persistence of loneliness: Self and other determinants, *Journal of Personality*, (49), 27-28.

James, W., ve Rotter, J.B. (1958). Partial and %100 reinforcement under chance and skill Condition. *Journal of Experimental Psychology*, 55, 397-403.

Jansenn, T. ve Carton, J.S. (1999). The effect of locus of control and task difficulty on procrastination. *The Journal of Genetic Psychology*, 160(4), 436-442.

Hazan C, Shaver P (1987) Romantic love conceptualized as an attachment process. *J Pers Soc Psychol*, 52: 511-524.

Hortaçsu N (1991) İnsan İlişkileri. Ankara, İmge Kitapevi.

Kerimoğlu, E. (1996). Aile Tedavileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları.

Lamont, A.F., Richard, M.H. ve James, M. (2003). Effects of locus of control on African American high school seniors educational aspirations: Implications for

preservice and inservice high school teachers and counselors. *High School Journal*, 87(1), 2-16.

Karasar, N. (2002), *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (11. Baskı), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara

Kayahan, A. (2002), "Annelerin Bağlanma Stilleri ve Çocukların Algıladıkları Kabul ve Reddin Çocuk Ruh Sağlığı ile İlişkileri, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2002), "Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross Cultural and Intracultural Studies", *Journal of Marriage and the Family*, 64, 54-64.

Khaleque, A. ve Rohner, P.R. (2002a), "Reliability of Measures Assessing the Pancultural Association Between Perceived Parental Acceptance- Rejection and Psychological Adjustment." *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33 (1), 86-98.

Oktay, A. (2002), *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*, (3. Baskı) Epsilon Yayınları, İstanbul.

Maccoby, E. E. ve Martin, J. A. (1983), "Socialization in the Context of the Family: Parent Child Interaction" P. H. Mussen (Ed.) *Handbook of Child Psychology*, Vol. 4, 4th.ed. New York,1-101

Njus, D.M. & Brockway, J.H. (1999). Perceptions of Competence and Locus of Control for Positive and Negative Outcomes. *Personality and Individual Differences*. Vol: 26 (531 – 548).

Nunn, G.D. (1987). Concurrent Validity Between Children's Locus of Control and Attitudes Toward Home, School and Peers. *Educational and Psychological Measurement*. Vol: 47 (1087 – 1089).

Osterman, K. ve diğerleri (1999). Locus of control and three types of aggression.

Agressive Behaviour, 25, 61-65.

Ozolins, A.R. ve Stenstrom, U. (2003). Validation of health locus of control patterns in Swedish adolescent. *Adolescence*, 38(152), 650-658.

Öngider, N. (2006) “Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri” Yayınlanmamış *Doktora Tezi* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir

Özgüven, İ. E. (2000). Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: PDREM Yayınları.

Yalçın Menteş, Ö. (2007) “Kendini Denetleme Becerileri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük Düzeyine Etkisi” Yayınlanmamış *Yüksek Lisans Tezi* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun

Park, Y. ve Kim, U. (1998). Locus of control, attributional style and academic achievement: comparative analysis of Korean, Korean-Chinese and Chinese Students. *Asian Journal of Social Psychology*, 1, 191-208.

Phares, E.J. (1957). Expectancy changes in skill and chance situation. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 54, 339-342.

Rohner, R. P. (1975). They love me, they love me not: A worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection. New Haven, CT: HRAF Press. Available from Rohner Research.

Rohner, R.P. (1984/1999) *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection*. Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, University of Connecticut at Storrs.

Rohner, R.P. (2001), "Reliability and Validity of the Intimate Partner Acceptance-Rejection Questionnaire", Manuscript in Preparation, Rohner Center for the Study of

Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.

Rohner, R. P. (2004), "The Parental "Acceptance-Rejection Syndrome": Universal Correlates of Perceived Rejection" *American Psychologist*, 59 (8), 830- 840.

Rohner, R.P. (1986). *The Warmth dimension: Foundations of parental acceptance rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

Rosenbaum, M. (1980). A schedule for assessing self-control behaviors: Preliminary findings. *Behavioral Therapy*, 11, 109-121.

Rosenbaum, M. (1990). The role of learned resourcefulness in the self-control of health behavior. In M. Rosenbaum (Eds.), *Learned resourcefulness: On coping skills, self-control, and adaptive behavior* (pp.3-30). New York: Springer.

Rosenbaum, M. ve Ben-Ari, K. (1985). Learned helplessness and learned resourcefulness: Effects of noncontingent success and failure on individuals differing in self-control skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 198-215.

Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 80, 1-28.

Rotter, J.B., Change, J.E. & Phares, E.J. (1972). *Applications of social learning theory of personality*. New York: Hold Rinehart and Winston, Inc.

Sardoğan, M.E., Kaygusuz, C. Ve Karahan, T.F. (2006) "Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitim Programının Üniversite Öğrencilerinin Kontrol odağı Düzeylerine Etkisi" *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, Aralık 2006, ss. 184-194.

Savaşır, I., ve Şahin, N.H. (1997). *Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları

Toran, M. (2005), “Farklı Sosyo-Kültürel Düzeylere Sahip Annelerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Varan, A. (2003), “Relation Between Perceived Parental Acceptance and Intimate Partner Acceptance in Turkey: Does History Repeat Itself?”, *Ethos*, 33 (3), 414-426.

Vural, B. (2004). Öğrencinin Başarısı İçin Aile-Okul Birlikteliği. İstanbul: Hayat Yayınları.

Wittenberg, M. T. ve Reis, H. T. (1986). Loneliness, social skills, and social perception. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12, 121–130.

Wong-McDonald, A. ve Gorsuch, R. L. (2004). A multivariate theory of god concept, religious motivation, locus of control, coping and spiritual well-being. *Journal of Psychology and Theology*, 32(4), 318-334.

Whaley, S.E., Pinto, A. ve Sigman, M. ve ark. (1999), “Characterizing Interactions Between Anxious Mothers and Their Children”, *J Consult Clin Psychol*, 67, 826-836.

Yavuzer, H. (2007), *Ana-Baba Okulu* (11. Baskı), Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (1994). Yaygın Ana – Baba Tutumları. Ana – Baba Okulu. (4. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yeşilyaprak, B. (1988). Lise Öğrencilerinin İçsel Ya da Dışsal Denetimli Oluşlarını Etkileyen Etmenler. Yayınlanmamış *Doktora Tezi*. Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yeşilyaprak, B. (1990). Kontrol odağının belirleyicileri ve değişimine ilişkin araştırmalar: Bir eleştirel değerlendirme. *Psikoloji Dergisi*, 7(25), 41-52.

Yörükoğlu, A. (2004), *Çocuk Ruh Sağlığı* (27. Baskı), Özgür Yayınları, İstanbul.

EKLER

1.ÖLÇEKLER

2.UYGULAMA İZİNLERİ

EK-1 : ÖLÇEKLER
ANKET FORMU

01. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
02. Doğum yılınız:
03. Okuduğunuz Üniversite:.....
04. Bölüm:
05. Sınıf:
06. Tamamlamış olduğunuz son dönem itibariyle, genel not ortalamanız, kaç üzerinden kaçtır?
.....üzerinden
07. Kim/kimlerle birlikte yaşıyorsunuz? () Ailem () Yurt () Arkadaşlar
() Diğer (belirtiniz)
08. Aileniz hangi şehirde yaşıyor?
09. Ailenizin evinde siz de dahil olmak üzere kaç kişi yaşıyor?kişi.
10. Bir işte çalışıyor musunuz? () Evet () Hayır
11. Aşağıdaki kaynakların hangileri, gelirinizin yüzde kaçını sağlıyor? Lütfen toplamı %100 olacak şekilde listeleyiniz.

Yüzde

Ailem: %.....

Kendi kazandığım: %.....

Burs: %.....

Diğer: %.....

Toplam: %100

12. Ailenizin toplam aylık geliri ne kadardır?
() 1000 TL'nin altında
() 1000-3000 TL arası
() 3000 TL'nin üstü
13. Sizin toplam aylık geliri ne kadardır?
() 500 TL'nin altında
() 500-1000 TL arası
() 1000 TL'nin üstü

Ailenize ait

14. Ev var mı? () Var () Yok
15. Araba var mı? () Var () Yok
16. Yazlık ev var mı? () Var () Yok

17. Kaç kardeşiniz? _____ 18. Siz kaçınıcı çocuksunuz? _____

19. Sizce, çocukluğunuz nasıl geçti?

|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Çok **Çok**
Kötü **İyi**

20. Çocukken kendinizi en çok kime yakın hissederdiniz? Lütfen tek seçenek işaretleyiniz.

- () Anneme
() Babama
() Diğer (lütfen kim olduğunu belirtiniz) _____
() Hiç kimseye

21. Bugüne kadar olan hayatınız nasıl geçti?

|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Çok **Çok**
Kötü **İyi**

22. Bugünkü hayatınızdan genel olarak memnun musun?

|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hiç **Çok**

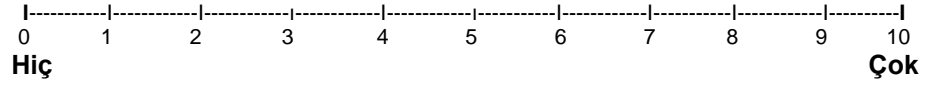
23. Hayatın getirdiği zorluklarla ne kadar iyi baş edebiliyorsunuz?

|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Hiç **Çok**

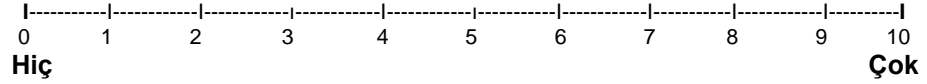
24. İnsanlarla ilişkinizde, aşağıdakilerden hangisi sizi daha iyi anlatıyor?

- () İnsanlardan uzak duran biriyim
() İnsanlara pek sokulmam ama onların bana yakınlık göstermesi hoşuma gider
() İnsanlara karşı sıcak ve sokulgan biriyim

25. Günlük yaşam içerisinde, diğer insanlara ne kadar ihtiyaç duyarsınız?

26. Kendinizi ne kadar yalnız hissedersiniz?

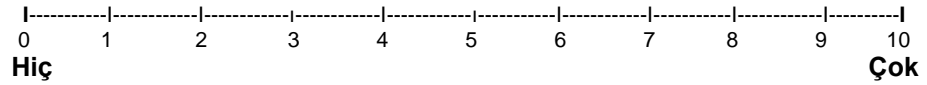
Şayet evliyseniz:

(evli değilseniz bu soruları boş bırakın)

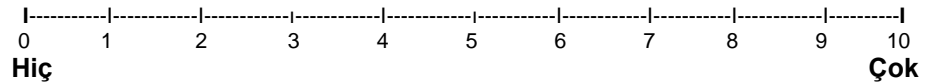
27. Kaç yıldır evlisiniz?

**28. Çocuğunuz var mı? () Yok
() Vartane**

29. Eşinizle tartıştığınız veya kavga ettiğiniz oluyor mu?

30. Evliliğizden ne kadar memnunsunuz?

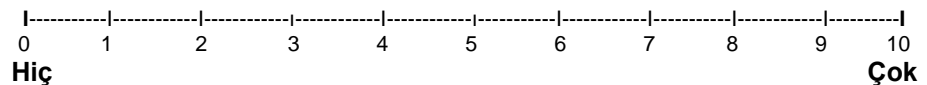
**31. Şayet evli değilseniz, duygusal bir ilişkiniz var mı? () Var
() Yok**

Şayet duygusal bir ilişkiniz varsa,:

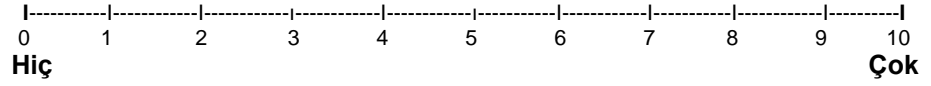
(duygusal bir ilişkiniz yoksa, bu soruları boş bırakın)

32. Bu ilişki ne kadar süredir devam ediyor?.....

33. Sevgilinizle tartıştığınız veya kavga ettiğiniz oluyor mu?

34. Duygusal ilişkinizden ne kadar memnunsunuz?

35. Annenizin Eğitimi:

- Okuma yazması yok
 Okur-yazar
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite
 Master / Doktora

36. Babanızın eğitimi:

- Okuma yazması yok
 Okur-yazar
 İlkokul
 Ortaokul
 Lise
 Üniversite
 Master / Doktora

Yetişkin EKRÖ

Anne ve Baba Formları

01. Benim hakkımda güzel şeyler söylerdi.
02. Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlardı.
03. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranırdı.
04. Beni gerçekten sevmezdi.
05. Planlarımız hakkında benimle konuşur ve benim söyleyeceklerimi de dinlerdi.
06. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet ederdi.
07. Benimle yakından ilgilenirdi.
08. Arkadaşlarımı eve çağırman için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapardı.
09. Benimle alay eder ve dalga geçerdi.
10. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmezdi.
11. Kızdığı zaman bana bağırırdı.
12. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırırdı.
13. Bana karşı sert davranırdı.
14. Onun etrafında olmamdan hoşlanırdı.
15. Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlardı.

16. Hakketmediğim zaman bile bana vururdu.
17. Benim için yapması gereken şeyleri unutturdu.
18. Beni büyük bir başbelası olarak görürdü.
19. Beni başkalarına överdi.
20. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırırdı.
21. Sağlıklı ve doğru şeyleri yememe çok dikkat ederdi.
- 22 Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşurdu.
23. Bana hemen kızardı.
24. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldü.
25. Benden hoşlanmıyor gibiydi.
26. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söylerdi.
27. Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarırdı.
28. Arkadaşlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenirdi.
29. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenirdi.
30. Bana bir sürü kırıcı şey söylerdi.
31. Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmezdi.
32. Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünürdü.
33. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirirdi.
34. Onun sinirine dokunduğumu söylerdi.
35. Bana çok ilgi gösterirdi.
36. İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söylerdi.
37. Beni kırmak için elinden geleini yapardı.
38. Hatırlaması gereki diye düşündüğüm önemli şeyleri unutturdu.
39. Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissettirirdi.
40. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirirdi.
41. Yanlış bir şey yaptığımda beni korkutur veya tehdit ederdi.
42. Benimle zaman geçirmekten hoşlanırdı.
43. Korktuğumda ya da birşeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışırdı.
44. Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımın önünde utandırırđı.
45. Benden uzak durmaya çalışırdı.
46. Benden şikayet ederdi.
47. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanırdı.
48. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu düşünürdü

49. Bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verirdi.
50. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verirdi.
51. Diğer çocukların benden daha akıllı ve uslu olduğunu düşünürdü.
52. Bakmaları için beni hep başkalarına bırakırdı.
53. Bana istenmediğimi belli ederdi.
54. Yaptığım şeylerle ilgilenirdi.
55. Canım yandığında veya hasta olduğumda kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapardı.
56. Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söylerdi.
57. Beni sevdiğini belli ederdi.
58. Bana karşı yumuşak ve iyi kalpliydi.
59. Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirirdi.
60. Beni mutlu etmeye çalışırdı.

Yetişkin KİDÖ

01. İnsanlara karşı kızgınlığım.
02. Bir şeyde zorlandığımda, birinin bana moral vermesini isterim.
03. Kendimden bıktım.
04. Başarısız biri olduğumu düşünüyorum.
05. Yakın dostluklar kurmak ve bu dostlukları sürdürmekte zorlandığımı hissediyorum.
06. Zor sorunlarla karşılaştığımda, hemen canım sıkılır.
07. Evreni ürkütücü, tehlikeli bir yer olarak görürüm.
08. Öfkemi kontrol etmekte zorlanıyorum.
09. Hasta olduğum zaman, insanların benim için üzülmeleri hoşuma gider.
10. İyi bir insan olduğumu ve başkalarının saygısını hak ettiğimi düşünüyorum.
11. İsteddiğim şeyler için başarılı bir şekilde mücadele edebilirim.
12. Başkalarının yanında duygusal açıdan içimden geldiği gibi davranmak benim için zordur
13. İşler ters gittiğinde canım sıkılır.
14. Benim için yaşam, yani evrenin doğası, genelde iyi, güvenli ve dostçadır.
15. Kızdığım zaman suratımı asar, somurturum.
16. Anlayış veya teselli aramaktansa, sorunlarımı kendime saklamayı tercih ederim.

17. Kendimi gerçekten değersiz hissediyorum.
18. Yetersizlik duyguları bir çok şeyimi engelliyor.
19. İnsanlarla ilişkilerim doğal ve sıcaktır.
20. Gün boyunca ruh halim fazla değişmez.
21. Yaşamı doğasından dolayı güvensiz ve ürkütücü buluyorum.
22. Aptalca şeyler yapan insanlarla dalga geçerim.
23. Canım yandığında ya da hastalandığımda, arkadaşlarımın üzerime düşmeleri hoşuma gider.
24. Kendimden oldukça memnunum.
25. Yaptığım işlerde başarılı olduğumu düşünüyorum.
26. Kendimi çoğu insandan uzak ve kopuk hissediyorum.
27. Önemli bir neden olmamasına rağmen sinirli ve aksiyim.
28. Yaşam benim için güzel bir şeydir.
29. Alaycı olmak hoşuma gider.
30. Üzgün olduğum zamanlar arkadaşlarımın bana anlayış gösterip, beni neşelendirmelerini isterim
31. Yeni biriyle tanıştığımda, onun benden daha iyi olduğunu düşünürüm.
32. Çeşitli durumlarla baş etmekteki yetersizliğim beni üzüyor.
33. Sevdiğim insanlara yakınlık ve sevgi göstermek benim için kolaydır.
34. Önemsiz olduğunu bilmeme rağmen, bazı şeyler beni dayanılmayacak kadar sinir eder.
35. Dünyayı insana endişe veren, güvensiz bir yer olarak görüyorum.
36. Öyle sinirlenirim ki, bir şeyleri fırlatır ya da kırarım.
37. Başarısız olduğumda birilerinin bana moral vermesini isterim.
38. Kendimi beğenirim.
39. Günlük yaşamın getirdiği sorunlarla yeterince başa çıkabiliyorum.
40. Gerçek duygularımı göstermekte zorlanırım.
41. Bir çok aksiliği sinirlenmeden veya canımı sıkmadan göğüsleyebilirim.
42. Benim görüşüme göre, dünya temelde iyi ve mutlu bir yerdir.
43. Biri bana hakaret ettiğinde veya duygularımı incittiğinde ondan intikam alırım.
44. Başkalarından destek veya cesaretlendirme beklemek yerine, sorunlarımı kendi başıma çözmeyi tercih ederim.
45. Bir işe yaramadığımı ve hiçbir zaman da yaramayacağımı düşünüyorum.

46. Kendimi tanıdığım insanlar kadar yetenekli bulmadığım için kendimden memnun değilim.
47. Hoşlandığım birine gerçek duygularımı göstermeye çalıştığımda, kendimi rahatsız ve beceriksiz hissederim.
48. Küçük aksilikler canımı çok sıkar.
49. Yaşamı tehlikelerle dolu görüyorum.
50. İçimden birşeye veya birisine vurmak geliyor.
51. Sorunlarım olduğunda insanların bana karşı anlayışlı olmalarını isterim.
52. Kendimi bir çok açıdan başkalarının aşağısında hissediyorum.
53. Etrafımdaki birçok insan kadar yetenekli olduğumu düşünüyorum.
54. Gerçekten hoşlandığım insanlara karşı sıcak ve sevecenimdir.
55. Bir an neşeli ve mutlu oluyorum, bir sonraki an keyifsiz veya mutsuz.
56. Yaşamın hoş olduğunu düşünürüm.
57. İçimden kavga etmek veya birine bir kötülük yapmak geliyor.
58. Arkadaşlarımla bana karşı çok sevecen olmalarını isterim.
59. Kendime olan saygımın daha fazla olmasını isterdim.
60. Yapmaya çalıştığım bir çok şeyde kendimi beceriksiz buluyorum.
61. İnsanlarla yakın ilişkilerden kaçınıyorum.
62. Küçük duygusal stresler karşısında soğukkanlılığımı koruyabiliyorum.
63. Dünyayı temelde güvenli ve yaşaması hoş bir yer olarak görürüm.

Yetişkin EŞKRÖ/K

01. Benim hakkımda güzel şeyler söyler.
02. Bana söylenir veya beni azarlar.
03. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranır.
04. Beni gerçekten sevmez.
05. Yaptığım her şeyi kontrol etmeye çalışır.
06. Benimle planlarımız hakkında konuşur ve benim fikirlerimi de dinler.
07. Beni başkalarına şikayet eder.
08. Benimle yakından ilgilenir.
09. Dışarı çıkacağım zaman, nereye gideceğimi tam olarak bilmek ister.
10. Arkadaşlarımı çağırmanın için beni cesaretlendirir ve onların güzel vakit geçirmesi için elinden geleni yapar.
11. Benimle alay eder ve beni küçümser.

12. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmez.
13. Kızdığı zaman bana bağırır.
14. Bana nasıl davranmam gerektiğini söyler.
15. Benim için önemli olan şeyleri ona anlatabilmemi kolaylaştırır.
16. Bana karşı sert davranır.
17. Onun etrafında olmamdan hoşlanır.
18. Bir çok kuralı vardır ve beni o kurallara uymaya zorlar.
19. Bir şeyi iyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlar.
20. Bana vurur.
21. Benim için yapması gereken şeyleri unuttur.
22. Beni büyük bir bela olarak görür.
23. Bana dilediğim kadar özgürlük tanır.
24. Beni başkalarına över.
25. Kızdığı zaman bana çok kötü davranır.
26. Yiyecek konusunda, benim isteklerimi de dikkate alır.
27. Bir şeyi nasıl yapmam gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söyler.
28. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir şekilde konuşur.
29. Bana hemen kızar.
30. Sorularımı cevaplayamayacak kadar meşguldür.
31. Benden hoşlanmıyor gibi.
32. İstedğim her yere, ona söylemeden gitmeme izin verir.
33. Hak ettiğim zaman bana güzel şeyler söyler.
34. Çabuk parlar ve öfkesini benden çıkarır.
35. Arkadaşlarımın kim olduğunu bilmek ister.
36. Bana söylediklerini aynen yapmam için ısrar eder.
37. Yaptığım şeylerle gerçekten ilgilenir.
38. Bana bir sürü kırıncı şey söyler.
39. Ondan yardım istediğimde benimle ilgilenmez.
40. Başım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünür.
41. İstedğim her yere gitmeme izin verir.
42. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirir.
43. Onun sinirine dokunduğumu söyler.
44. Bana çok ilgi gösterir.
45. Yaptığım her şeye karışmak ister.

46. Bir şeyi iyi yaptığımda, benimle ne kadar gurur duyduğunu söyler.
47. Beni kırmak için elinden geleni yapar.
48. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuttur.
49. Bana kendimi artık sevilmiyormuşum gibi hissettirir.
50. Bana yapmam için bazı işler verir ve onlar bitene kadar başka hiçbir şey yapmamı istemez.
51. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirir.
52. Onaylamadığı bir şey yaptığımda, beni korkutur veya tehdit eder.
53. Benimle zaman geçirmekten hoşlanır.
54. Canım ne isterse yapmama izin verir.
55. Korktuğumda ya da bir şeye canım sıkıldığında bana yardım etmeye çalışır.
56. Beni arkadaşlarımla önünde utandırır.
57. Benden uzak durmaya çalışır.
58. Benden şikayet eder.
59. Yaptığım herşeyi kontrol etmek ister.
60. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanır.
61. Ne yaparsam yapayım, diğer kadınların/erkeklerin benden daha iyi olduğunu düşünür.
62. Bir plan yaparken benim de ne istediğime önem verir.
63. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verir.
64. Diğer insanların benden daha iyi davrandıklarını düşünür.
65. Beni başkalarına yollayıp, başından atar.
66. Bana istenmediğimi belli eder.
67. Yaptığım şeylerle ilgilenir.
68. Canım yandığında veya hasta olduğumda, kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapar.
69. Yanlış bir şey yaptığımda benden ne kadar utandığımı söyler.
70. Beni sevdiğini belli eder.
71. Bana karşı yumuşak ve iyi kalplidir.
72. Onun hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımda, beni utandırır veya suçlu hissettirir.
73. Beni mutlu etmeye çalışır.

Öğrenilmiş Güçlülük Ölçeği

01. Sıkıcı bir iş yaparken, işin en az sıkıcı olan yanını ve bitirdiğimde elde edeceğim kazancı düşünürüm.
02. Beni bunaltan bir iş yapmak zorunda olduğumda, bunaltımı nasıl yenebileceğimi hayal eder, düşünürüm.
03. Duygularımı düşüncelerime göre değiştirebilirim.
04. Sinirlilik ve gerginliğimi yardım almadan yenmek bana güç gelir.
05. Kendimi bedbin (üzüntülü) hissettiğimde hoş olayları düşünmeye çalışırım.
06. Geçmişte yaptığım hataları düşünmekten kendimi alamam.
07. Güç bir sorunla karşılaştığımda düzenli bir biçimde çözüm yolları ararım.
08. Birisi beni zorlarsa işimi daha çabuk yaparım.
09. Zor bir karar vereceksem bütün bilgiler elimde olsa bile bu kararı ertelerim.
10. Okuduğum şeye kendimi veremediğimi fark ettiğim zaman dikkatimi toplamak için yollar ararım.
11. Çalışmayı planladığımda, işimle ilgili olmayan her şeyi ortadan kaldırırım.
12. Kötü huyumdan vazgeçmek istediğimde, bu huyumu devam ettiren nedir diye araştırırım.
13. Beni sıkan bir düşünce karşısında güzel şeyler düşünmeye çalışırım.
14. Günde iki paket sigara içiyor olsam, sigarayı bırakmak için muhtemelen başkasının yardımına ihtiyaç duyarım.
15. Kendimi kötü hissettiğimde neşeli görünmeye çalışarak ruh halimi değiştiririm.
16. Kendimi sinirli ve gergin hissettiğimde sakinleştirici ilacım varsa bir tane alırım.
17. Bedbin (üzüntülü) olduğumda kendimi hoşlandığım şeylerle uğraşmaya zorlarım.
18. Hemen yapabilecek durumda bile olsam hoşlanmadığım işleri geciktiririm.
19. Bazı kötü huylarımdan vazgeçebilmem için başkasının yardımına ihtiyaç duyarım.
20. Oturup belli bir işi yapmam güç geldiğinde, başlayabilmek için değişik yollar ararım.
21. Beni kötümser yapsa da, gelecekte olabilecek bütün felaketleri düşünmekten kendimi alamam.
22. Önce yapmam gereken işi bitirip, daha sonra gerçekten hoşlandığım işlere başlamayı tercih ederim.
23. Bedenimin her hangi bir yerinde ağrı hissettiğimde, bunu dert etmemeye çalışırım.
24. Kötü bir huyumu yendiğimde kendime olan güvenim artar.

25. Başarısızlıkla birlikte gelen kötü duyguları yenmek için, sık sık kendime bunun bir felaket olmadığını ve bir şeyler yapabileceğimi telkin ederim.
26. Kendimi patlayacakmış gibi hissettiğimde, “Dur, bir şey yapmadan önce düşün” derim.
27. Birine çok öfkelensem bile davranışlarımı kontrol ederim.
28. Genellikle bir karar vereceğim zaman, ani kararlar yerine bütün ihtimalleri göz önüne alarak sonuca varmaya çalışırım.
29. Acilen yapılması gereken şeyler olsa bile, önce yapmaktan hoşlandığım şeyleri yaparım.
30. Önemli bir işi elimde olmayan nedenlerle geciktirdiğimde kendi kendime sakin olmayı telkin ederim.
31. Bedenimde bir ağrı hissettiğim zaman, ağrıdan başka şeyler düşünmeye çalışırım.
32. Yapılacak çok şey olduğunda genellikle bir plan yaparım.
33. Kısıtlı param olduğunda, kendime bir bütçe yaparım.
34. Bir işi yaparken dikkatim dağılırsa, işi küçük bölümlere ayırırım.
35. Sık sık beni rahatsız eden nahoş düşünceleri yenemediğim olur.
36. Aç olduğum halde yemek yeme imkanım yoksa ya açlığımı unutmaya ya da tok olduğumu düşünmeye çalışırım.

Kontrol Odağı Ölçeği

01. İnsanın yaşamındaki mutsuzluklarının çoğu, birazda şanssızlığına bağlıdır.
02. İnsan ne yaparsa yapsın üşütüp hasta olmanın önüne geçemez
03. Bir şeyin olacağı varsa elinde sonunda mutlaka olur.
04. İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın, ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
05. İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler, savaşlar daima olacaktır.
06. Bazı insanlar doğuştan şanslıdır.
07. İnsan ilerlemek için güç sahibi kişilerin gönlünü hoş tutmak zorundadır.
08. İnsan ne yaparsa yapsın, hiçbir şey istediği gibi sonuçlanmaz.
09. Birçok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.
10. Bir insanın halen ciddi bir hastalığa yakalanmamış olması sadece bir şans meselesidir.
11. Dört yapraklı yonca bulmak insana şans getirir.

12. İnsanın burcu hangi hastalıklara yatkın olacağını belirler.
13. Bir sonucu elde etmede insanın neleri bildiği değil, kimleri tanıdığı önemlidir.
14. İnsanın bir günü iyi başladıysa iyi; kötü başladıysa da kötü gider.
15. Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda ya payı hiç yoktur ya da çok azdır.
16. Aslında şans diye bir şey yoktur.
17. Hastalıklar çoğunlukla insanların dikkatsizliklerinden kaynaklanır.
18. Talihsizlik olarak nitelenen durumların çoğu, yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ve benzeri nedenlerin sonucudur.
19. İnsan, yaşamında olabilecek şeyleri kendi kontrolü altında tutabilir.
20. Çoğu durumda yazı-tura atarak da isabetli kararlar verilebilir.
21. İnsanın ne yapacağı konusunda kararlı olması, kadere güvenmesinden daima iyidir.
22. İnsan fazla bir çaba harcamasa da, karşılaştığı sorunlar kendiliğinden çözülür.
23. Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü bir çok şey zaten iyi ya da kötü şansa bağlıdır.
24. Birçok hastalık insanı yakalar ve bunu önlemek mümkün değildir.
25. İnsan ne yaparsa yapsın, olabilecek kötü şeylerin önüne geçemez.
26. İnsanın istediğini elde etmesinin talihle bir ilgisi yoktur.
27. İnsan kendisini ilgilendiren birçok konuda kendi başına doğru kararlar alabilir.
28. Bir insanın başına gelenler, temelde kendi yaptıklarının sonucudur.
29. Halk yeterli çabayı gösterse siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabilir.
30. Şans ya da talih hayatta önemli bir rol oynamaz.
31. Sağlıklı olup olmamayı belirleyen asıl şey insanların kendi yaptıkları ve alışkanlıklarıdır.
32. İnsan kendi yaşamına temelde kendisi yön verir.
33. İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.
34. İnsanlarla yakın ilişkiler kurmak tesadüflere değil, çaba göstermeye bağlıdır.
35. İnsanın hastalanacağı varsa hastalanır; bunu önlemek mümkün değildir.
36. İnsan bugün yaptıklarıyla gelecekte olabilecekleri değiştirebilir.
37. Kazalar, doğrudan doğruya hataların sonucudur.
38. Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.

39. İnsanın dini inancının olması, hayatta karşılaşacağı bir çok zorluğu daha kolay aşmasına yardım eder.
40. Bir insan istediği kadar akıllı olsun, bir işe başladığın şansını yaver gitmezse başarılı olamaz.
41. İnsan kendine iyi baktığı sürece hastalıklardan kaçınabilir.
42. Kaderin insan yaşamını üzerinde çok büyük bir rolü vardır.
43. Kararlılık bir insanın istediği sonuçları almasında en önemli etkidir.
44. İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı hiç yoktur ya da çok azdır.
45. İnsan kendi kilosunu, yiyeceklerini ayarlayarak kontrolü altında tutabilir.
46. İnsanın yaşamının alacağı yönü, çevresindeki güç sahibi kişiler belirler.
47. Büyük ideallere ancak çalışıp çabalayarak ulaşılabilir.

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

SAYI: B.30.2.DEÜ.0.72.03/504-
KONU: Zuhal GÜLTEKİN

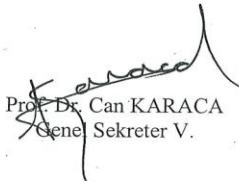
14.01.2011* 00072

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İLGİ: a) 08.11.2010 tarih ve B.30.2.DEÜ.0.46.72.00-500/2637 sayılı yazımız.
b) Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'nün 29.12.2010 tarih ve B.30.2.ATA.0.70.72.00/00-2416-20700 sayılı yazısı.

Enstitünüz Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zuhal GÜLTEKİN'in "Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri ile Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi" konulu tez çalışması hakkında Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü'nden alınan ilgi yazı fotokopisi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Can KARACA
Genel Sekreter V.

Ek: 6

GELEN EVRAK	
Tarih	17 OCAK 2011
Kayıt No	154
Dosya No	

Cumhuriyet Bulvarı No:144 35210 Alsancak-İzmir/TÜRKİYE
Telefon : +90 (232) 464 81 23 Faks : +90 (232) 412 14 03
e-posta : student@deu.edu.tr Elektronik ağ : www.deu.edu.tr

Öğr. İşl.
17.01.2011

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : B.30.2.ATA.0.70.72.00/00-2416
Konu : Tez çalışması

29.12.2010 *020700

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 22/11/2010 tarih ve 504-2223 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Zuhal GÜLTEKİN'in tez çalışması ile ilgili Üniversitemiz Kazım Karabekir Eğitim, Fen, Güzel Sanatlar, Edebiyat ve Eczacılık Fakültelerinden alınan yazıların birer örnekleri ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Ömer İrfan KÜFREYOĞLU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Eki:5

Atatürk Üniversitesi Merkez Yerleşkesi 25240 ERZURUM
Telefon: (0442) 2311601-2311343 (Büro) Faks: (0442) 2361916
e-posta: odaire@atauni.edu.tr

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fen Fakültesi Dekanlığı

SAYI : B.30.2.ATA.0.10.71.00/1777
KONU : Tez Çalışması.

07 Aralık 2010

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : 03/12/2010 tarih ve B.30.2.ATA.0.70.72.00.00-2243/19287 sayılı yazı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Zuhâl GÜLTEKİN'in tez çalışmasına esas teşkil edecek anket uygulamasının Fakültemizde 15 Mart 2011 tarihinden sonra yapılması Dekanlığımızca uygun görüşmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Prof.Dr.Ö.İrfan KÜFREVİOĞLU
D e k a n

Atatürk Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığı 25240/ ERZURUM
Telf : 0-442-231 41 10 Fax : 0-442-236 09 48 - E-mail : fenfak@atauni.edu.tr

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Edebiyat Fakültesi Dekanlığı

SAYI : B.30.2.ATA.0.11.71.00-1842
KONU :

17 Aralık 2010

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İLGİ : 03.12.2010 tarih ve 72.00/00-2243-19287 sayılı yazınız.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Zuhal GÜLTEKİN'in göndermiş olduğu anket uygulaması incelenmiş olup, adigeçen öğrencinin, ders saatleri dışında, bölüm yetkilisiyle görüşükten sonra bizzat kendisinin yapacağı anket uygulaması uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Yılmaz ÖZBEK
D e k a n

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, 25240-Erzurum
Tel: 0442 231 19 05- Fax: 0 442 236 14 28- eposta: edebiyatfak@atauni.edu.tr

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Eczacılık Fakültesi Dekanlığı

Sayı : B.30.2.ATA.0.22.02.03/4007
Konu: Anket Uygulaması

07/12/2010

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 03.12.2010 tarih ve B.30.ATA.0.70.72.00/00-223-19287 sayılı yazınız.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisi Zühal GÜLTEKİN'in tez çalışmasına esas teşkil edecek anket uygulamasına ilgilinin bizzat kendisinin Fakültemize gelerek anketi uygulaması durumunda izin verilecektir.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Fatih AKÇAY
Dekan

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dekanlığı

Sayı :B.30.2.ATA.0.12.71.00
Konu :Tez Çalışması

4377 16 Aralık 2010

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 03.12.2010 tarihli ve B.30.2.ATA.0.70.72.00/00-2243/19287 sayılı yazınız

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Zuhâl GÜLTEKİN'in "Üniversite Öğrencilerinin Algılanan Anne-Baba Reddiyle Baş Etmeleri ile Denetim Odağı, Öğrenilmiş Güçlülük ve Eş Kabul-Reddiyle İlişkisi" konulu anket çalışmasını Fakültemiz aşağıda isimleri yazılı bölümlerin öğrencilerine uygulaması, adigeçenin çalışmayı kendi yapması şartıyla Dekanlığımızca uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi arz ederim.

Prof.Dr.Ali YILDIRIM
Dekan

BÖLÜMLER
Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Bölümü
Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü
İlköğretim Bölümü
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Eğitim Bilimleri Bölümü
Beden Eğitimi ve Spor Bölümü
İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü

Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi 25170 / ERZURUM
Tlf : (0) (442) 2360954/Fax : (0) (442) 2360955 Elektronik ağ:www.atauni.edu.tr
Bilgi için:S. ÇAKALOT-2314041

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı

Sayı : B.30.2.ATA.0.27.71.00/ 1542
Konu : Tez çalışması

07 Aralık 2010

REKTÖRLÜK MAKAMINA
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 03.12.2010 tarih ve 19287 sayılı yazımız.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Zühal GÜLTEKİN'in tez çalışmasına esas teşkil edecek anket uygulamasını Fakültemizde yapması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Reşat KARCIOĞLU
Dekan

Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ERZURUM

Telefon : (0442) 236 09 65

e-posta : gsfsanat@atauni.edu.tr

Faks : (0442) 236 09 66

Elektronik ağ : www.atauni.edu.tr